

SVT VI : 58 ; 2

041	kieli	finfre
245	nimeke	Väestön ryhmitys ammatin ja elinkeinon mukaan Helsingissä, Turussa, Viipurissa, Tampereella, Vaasassa, Oulussa, Porissa, Kuopiossa, Lahdessa ja Kotkassa joulukuun 8 p. 1920
246	rinnakkaisn. fre	Répartition de la population d'après la profession dans Helsinki, Turku, Viipuri, Tampere, Vaasa, Oulu, Pori, Kuopio, Lahti et Kotka au 8 décembre 1920
248	osan tiedot	Teksti
248	osan tiedot fre	Texte
260	julkaisija	Helsinki : [Tilastollinen päätoimisto], 1924
440	sarja fin	Suomen virallinen tilasto 6 : 58 ; 2
500	ylänimeke	Väestötilastoa
598	huom.	svt
650	svt aihealue	Väestö - Befolkning - Population
650	tietovuosi	1920
651	alue	Suomi - Finland

SUOMEN VIRALLINEN TILASTO

VI

VÄESTÖTILASTOA

58:2

VÄESTÖN RYHMITYS AMMATIN JA ELINKEINON MUKAAN HELSINGISSÄ,
TURUSSA, VIIPURISSA, TAMPEREELLA, VAASASSA, OULUSSA, PORISSA,
KUOPIOSSA, LAHDESSA JA KOTKASSA

JOULUKUUN 8 P. 1920

TEKSTI

*RÉPARTITION DE LA POPULATION D'APRÈS LA PROFESSION DANS
HELSINKI, TURKU, VIIPURI, TAMPERE, VAASA, OULU, PORI, KUOPIO,
LAHTI ET KOTKA*

AU 8 DÉCEMBRE 1920

TEXTE

HELSINKI 1924
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO

Esipuhe.

Viime vuoden alussa julkaisi Tilastollinen Päätoimisto alkuosan selvitystään elinkeino- ja ammattisuhteista niissä kymmenessä kaupungissa, jotka joulukuun 8 päivänä 1920 suoritettu väenlaskenta käsitti. Mainitussa vihkossa, joka numerona 58:1 liittyy Suomen Virallisen Tilaston VI sarjaan, on julkaistu elinkeino- ja ammattilaskennan aineisto taulustoksi yhdistettynä. Esillä olevassa niteessä luodaan katsaus tämän laskennan tärkeimpiin tuloksiin ja verrataan niitä varhempien laskentojen tuloksiin, mikäli nämä ovat edellisten kanssa verrannollisia. — Kun jo aikaisemmin on julkaistu selvitykset kiinteistö- ja

asuntosuhteista, äsken mainitun sarjan numeroina 54:1—11, sekä väkiluvusta ja väestörakenteesta, saman sarjan numeroina 55:1—11, on täten saatettu julkisuuteen mainitun todellisen väenlaskennan tärkeimmät tulokset; ainoastaan tutkimus laskentakaupunkien hedelmällisyysuhteista on enää loppuun saatamatta.

Seuraavan tekstiosan johdannon ja 9 ensimmäistä lukua on laatinut toinen aktuaari, filosofianmaisteri *G. Modeen*, loppuluvut taas ensimmäinen aktuaari, filosofiantohtori *A. E. Tudeer*.

Helsingissä, Tilastollisessa Päätoimistossa, syyskuussa 1924.

Martti Kovero.

A. E. Tudeer.

Sisällysluettelo.

	Siv.
Johdanto	1
1. Koko väestön jakaantuminen elinkeinonhaaroittain	4
2. Ammatissa toimivat elinkeinonhaaroittain ..	11
3. Teollisuus ja käsityö	15
4. Kulkulaitokset	26
5. Kauppa	30
6. Julkinen toiminta, opetuslaitos, terveydenhoito	34
7. Muut elinkeinoryhmät	38
8. Henkilöllinen palveluskunta	40
9. Naimisissa olevat naispuoliset ammatissa toimivat	42
10. Väestö ryhmitettynä talouskunta-aseman mukaan. Yleiskatsaus	45
11. Talouskuntajaoitus eri elinkeinoryhmissä ..	53
12. Talouskuntajaoitus erinäisissä yhteiskuntaryhmissä	59
13. Ammatti ja kieli	63

Table des matières.

	Page
Préface	1
1. Répartition de la population totale par professions	4
2. Population active par professions	11
3. Industrie	15
4. Communications	26
5. Commerce	30
6. Services publics, enseignement, hygiène	34
7. Autres groupes de profession	38
8. Domestiques	40
9. Femmes mariées exerçant une profession	42
10. La population répartie d'après la position dans le ménage. Aperçu général	45
11. Répartition des catégories de profession par la position dans le ménage	53
12. Répartition des catégories sociales différentes par la position dans le ménage	59
13. Profession et langue maternelle	63

Johdanto.

Joulukuun 8 päivänä 1920 toimeenpannun, valtakunnan kymmenen suurinta kaupunkia käsittävän todellisen väenlaskennan tarkoituksena oli myös saada selville kunkin kaupungin väestön jakaantuminen ammatittain ja elinkeinonhaaroittain.

Siinä tarkoituksessa oli henkilökorttiin otettu seuraavat kysymykset: „8. *Virka, ammatti tai elinkeino*: a) Päävirka, -ammatti tai -elinkeino: b) Tärkein sivutoimenne, jos sellaista on: — 9. Jos harjoitatte pääammatianne tai -elinkeinoanne toisen työssä tai palveluksessa: ilmoittakaa *kuka on* tai, jos olette paikkaa vailla, kuka viimeksi oli *työnantajanne* (laitoksen, yhtiön, yksityisen liikkeenharjoittajan j. n. e. nimi ja ammatti tai toimiala): —”. Nämä kysymykset tietävät huomattavaa parannusta aikaisempien väenlaskentojen kaavakkeiden vastaaviin kohtiin verraten. Erikoisesti on 9. kysymys, joka on aivan uusi, osoittautunut tarkoitustaan hyvin vastaavaksi, täydentäen 8. kysymykseen annettua vastausta sekä ammattitoiminnan laatuun nähden että myös, mitä tulee asemaan ammatissa. Sitäpaitsi sisältyi huoneistokortin ohjeisiin tarkat määräykset henkilökorttien täyttämisestä, ja oli siinä erikoista huomiota kiinnitetty ammattia koskeviin tietoihin.

Käsittelyssä, jonka alaiseksi väenlaskennassa kerätty aineisto joutui Tilastollisessa Päätoimistossa, huomattiin ammattia koskeissa tiedoissa joukko puutteellisuuksia, ja palautettiin sen vuoksi melkoinen määrä henkilökortteja asianomaisiin kaupunkeihin täydennettäväksi. Täten saatiin ammattia koskevat tiedot verraten täydelliseen kuntoon. Vuoden 1920 todellisen väenlaskennan tulosta voidaankin tässä suhteessa pitää ensimmäisenä täysin tyydyttävänä, mikä meillä yleensä on väenlaskentojen yhteydessä saavutettu. Vastaavat varhaisemmat tiedot ovat näet jättäneet paljon toivomisen varaa sekä täydellisyteen että luotettavuuteen nähden. Niinpä

on jako työnantajiin ja työntekijöihin, erikoisesti käsityöammateissa, ollut epävarma, jotapaitsi ammatiltaan tarkemmin määrittämättömien työmiesten luku on ollut suhteettoman suuri. Syynä näihin puutteellisuuksiin on pääasiallisesti ollut kyselykaavakkeen tähänastinen epätyydyttävä sanamuoto, mikä, kuten yllä mainittiin, nyttemmin on korjattu.

Väestön jakaantuminen ammatittain ja elinkeinonhaaroittain on tässä väenlaskennassa, niinkuin aikaisemminkin, liitetty jakoon sukupuolittain sekä ammatissa toimimattoman väestön ja henkilöllisen palveluskunnan jakaantumiseen asianomaisten perheeneläjäiden tai päämiesten ammatin mukaan. Tässä on kuitenkin tehty muutamia muutoksia, siten että perheenjäsenet ilman omaa ammattia, jotka aikaisemmin muodostivat yhden ainoan ryhmän, tällä kertaa — Ruotsista saadun esikuvan mukaan — on jaettu kahteen pääryhmään: vaimot ilman omaa ammattia sekä muut perheenjäsenet, minkä lisäksi viimeainittu ryhmä on jaettu kahteen alaryhmään: henkilöihin alle 15 vuoden ja henkilöihin yli 15 vuoden. Henkilöllinen palveluskunta ja sen perheenjäsenet ilman omaa ammattia on sitävastoin, toisin kuin aikaisemmissa väenlaskennoissa, yhdistetty yhdeksi ainoaksi ryhmäksi.

Tätä jakoa sekä ammattijakoa koskevat absoluuttiset luvut näkyvät, kustakin kaupungista erikseen, tauluilitteistä.

Tämän lisäksi on laadittu ammatissa itse toimivien vaimojen ammattijakoa koskeva erikoistutkimus, ja julkaistaan sitä koskevat luvut ainoastaan esillä olevassa tekstiosastossa. Sitäpaitsi on suoritettu Helsingin väestön jakaantumista kielen ja ammatin mukaan koskeva erikoistutkimus. Sitä vastoin ei ole valmistettu asianomaisten ammatissa toimivien sivutoimia käsittelevää tilastoa, koska kertyneen aineiston käsittely tässä suhteessa on osoittautunut suhteettoman isotöiseksi

sekä myös jossain määrin epäluotettavaksi. — Väestön jakaantuminen iän ja ammatin mukaan on niinkään tähtä kerralta saanut jäädä selvittelyä vaille, koska tätä tarkoittavan käsittelyn kustannusten on katsottu nousevan liian suuriksi.

Väestön jakaantuminen ammatin ja elinkeinon mukaan seuraa pääpiirteissään papiston kymmenvuotistaulukkoja varten vuoden 1920 laskennassa vahvistettua ammattikaavaketta. Tämä ammattikaavake edustaa lähinnä jakoa elinkeinonhaaroittain, joiden puutteisiin sitten on sovitettu asianomaiset erikoisammattit. Kahdeksan ensimmäistä ryhmää: maatalous (sivuelinkeinoineen), teollisuus ja käsityö, kulkulaitokset, kauppa, julkinen toiminta, opetuslaitos, terveydenhoito ja vapaat elinkeinot, edustavat kaikkia varsinaisia elinkeinonhaaroja eli yhtenäisiä ammattiryhmiä. IX ryhmään taas on viety sekä sellaiset ammattiryhmät, jotka ovat täysin määriteltyjä, kuten kotoiset toimet ja puhtaanaapitotyön käsittävät ryhmät, että sellaiset, jotka oikeastaan kuuluisivat johonkin edellä mainituista kahdeksasta ryhmästä, mutta joita täydentävien tietojen puutteessa ei ole voitu niihin liittää. Näitä viimeainittuja, jotka muodostavat IX ryhmän 3. alaosaston, vastaa osittain X ryhmä, „Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia”, mutta tämän viimeainitun ryhmän suurimpana osana ovat kuitenkin n. s. ulkotyöläiset, joita ei olisi voitu viedä mihinkään edelliseen ryhmään, vaikkapa heistä olisikin ollut täydellisempiä tietoja. X ryhmää on muuten juuri aineiston verraten hyvän laadun vuoksi voitu huomattavasti supistaa, niinkuin seuraavassa tarkemmin osoitetaan. Neljä viimeistä pääryhmää muodostavat henkilöt, joita ei voida lukea varsinaisiksi ammattissa toimiviksi. XI ryhmä käsittää niin muodoin laitoksissa olevat ammatittomat henkilöt. „Sairaalan hoidokkeihin” tässä ryhmässä ei ole luettu sellaisia henkilöitä, jotka väenlaskennan tapahtuessa olivat sairaalassa, mutta joista ilmoitettiin itsenäinen ammatti, vaan on nämä viety asianomaisiin ammattiryhmiin. Seuraavat kaksi ryhmää ovat kokoomukseltaan verraten yhtenäiset; edellinen näet käsittää pääomalla, koroilla ja eläkkeellä eläjät, jälkimmäinen taas varattomat henkilöt, jotka eivät ole perheenjäseniä. XIV ryhmä käsittää osittain henkilöitä, joilla ei ollut mitään tuloa tuottavaa ammattia, kuten ylioppilaita ja koululaisia, osittain sellaisia, joista ei ole

ilmoitettu mitään ammattia tai tulolähdettä. Näihin on myös luettu kaikki entiset ammatissa toimivat.

Aineiston täydellisyys on tehnyt mahdolliseksi ammattinimikkeistön, joka osittain eroaa edellisissä laskennoissa sovelletusta. Niinpä on ryhmässä „teollisuus ja käsityö” jokainen yksityinen teollisuudenhaara jaettu viiteen pääosaan: a. työnantajia ja itsenäisiä ammatinharjoittajia, b. päällystystä, c. konttorihenkilöitä, d. työnjohtajia sekä e. työväkeä, joista kolme ensimmäistä vastaa kymmenvuotistaulujen a) ryhmää, molemmat jälkimmäiset taas b) ryhmää. Myös muissa elinkeinonhaaroissa on jako aseman mukaan ammatissa — itsenäinen liikeharjoittaja tai toisen palveluksessa oleva — toteutettu mahdollisen laajalti.

Sama ammattinimitys voi esiintyä useissa noista neljästätoista pääryhmästä yhtäaikaan. Ryhmittelyssä on näet ensi sijassa otettu huomioon se elinkeinonhaara, jossa erikoisammattissa toimitaan. Siten esiintyy esim. koneenkäyttäjiä ja lämmittäjiä useimmissa teollisuudenhaaroissa, kulkulaitoksissa j. n. e. Sama on edelleen asian laita esimerkiksi konttorihenkilökuntaan nähden, jota esiintyy useimmissa eri pääryhmissä. Sellainenkin ammatti kuten puusepän, joka oikeastaan kuuluu puuteollisuuteen, esiintyy sitäpaitsi metalliteollisuudessa (mallipuusepät) j. m. haaroissa. Sen liikkeen laatu, jonka palveluksessa kyseessäoleva henkilö on ollut, on lähinnä ollut määräävänä elinkeinonhaarojen mukaan suoritettua ryhmittelyssä. Poikkeuksen ovat tässä suhteessa tehneet ainoastaan sellaiset ammatit, joiden ei ole voitu katsoa muodostavan mitään osaa sen elinkeinon- tai ammatinhaaran toiminnassa, johon se liike, jonka palveluksessa asianomaiset henkilöt ovat olleet, on kuulunut. Siten esimerkiksi on rakennusalalla toimivat ammattilaiset, kuten muurarit, kirvesmiehet y. m., tavallisesti luettu tähän teollisuuteen, vaikkapa liike, joka on ollut heidän työnantajansa, onkin toiminut jollain muulla alalla. Jos liike on toiminut kahden elinkeinonhaaran alalla, on siinä työskentelevät henkilöt ryhmitetty näihin kahteen elinkeinonhaaraan henkilökohtaisten ammattiensa mukaan. Työpajan työväki liikkeessä, joka on harjoittanut sekä koneiden myyntiä että koneiden korjaamista, on niin muodoin luettu „teollisuuteen ja käsityöhön”, jota vastoin kauppa-apulaiset, jotka ovat ilmoittaneet palvelevansa samassa liikkeessä, on luettu kaupan ryhmään. Se osa

tuollaisen liikkeen henkilökuntaa, joka on ollut yhteinen molemmille haaroille, kuten päällystö ja konttorihenkilöt, on luettu siihen elinkeinonhaaraan, joka kussakin erikoisessa tapauksessa suoritettun harkinnan perustalla on katsottu tärkeimmäksi haaraksi. Näitä periaatteita on noudatettu myös sellaisissa liikkeissä palveleviin henkilöihin nähden, joiden toiminta on käsittänyt eri alaosastoja samassa elinkeinonhaarassa.

Ne henkilöt, jotka ovat ilmoittaneet olevansa työttömiä, mutta ilmoittaneet ammatin, jossa he viimeksi ovat työskennelleet, on luettu tähän ammattiryhmään kuuluvaksi. On myös esiintynyt tapauksia, jolloin pääammatiksi on ilmoitettu kaksi ammattia, tavallisesti sesonkiaammattia. Tällaisissa tapauksissa on otettu huomioon se ammatti, joka on ilmoitettu ensi sijassa.

Elinkeinonharaajien ja ammattiryhmien neljäntoista pääryhmää ovat pääasiallisesti samat kuin vuonna 1910. Kuitenkin on niiden kokoonpanossa toimeenpantu muutamia muutoksia, lähinnä aineiston suuremmasta täydellisyydestä johtuen. Viimeisen ryhmän nimitys „Toimi tuntematon” on myös muutettu kuuluvaksi „Muita henkilöitä”. Siihen kuuluu näet huomattavana osana koululaisia ja ylioppilaita, joiden koti ei ollut asianomaisessa kaupungissa ja joiden toimeentulolähteet olivat tuntemattomia, mutta joita ei kuitenkaan voida lukea ryhmään „Toimi tuntematon”. Ryhmät IX ja X eroavat enimmin vuoteen 1910 verraten, sillä niiden väliset rajat ovat siirtymet. IX ryhmä edusti vuonna 1910 etupäässä sellaisissa ammateissa toimivia henkilöitä, joita epätäydellisten tietojen tai muiden syiden vuoksi ei voitu lukea mihinkään edelläkävivistä kahdeksasta ryhmästä ja joiden asema ammatissa lähinnä vastasi työnantajain, päällystön tai konttorihenkilöiden ryhmiä. X ryhmä taas käsitti muiden samanlaisten ammattien työväen. Vuoden 1920 IX ryhmä sitä vastoin käsittää, kuten äsken mainittiin, pääasiallisesti täysin määritellyjä ammatteja, jotka on ryhmitetty kahdeksi alaosastoksi: kotoiset toimet sekä puhtaanapitotyö y. m. s., jota vastoin ainoastaan viimeinen alaosasto „muita”, edustaa varsinaisessa mielessä luokittelemattomia, s. o. epätäydellisesti ilmoitettuja ammatteja työnantajain, itsenäisten ammatinharjoittajien, päällystön ja konttorihenkilöiden ryhmissä. X ryhmä tässä laskennassa edustaa ainoastaan ammatiltaan tarkemmin määrittelemättömiä työväkeä. — Mitä yksityiskohtaisiin ammattinimityksiin tulee, on esillä olevassa ammatti-

tilastossa yleensä noudatettu vuonna 1910 käytettyä nimikkeistöä, vaikkakin sitä on huomattavasti kehitetty ja erikoistettu. Ammattiryhmien luku nouseekin huomattavasti yli 700:n, vastaten vain noin 250 vuoden 1910 ammattitilastossa.

Seuraavassa esityksessä on laskennan tuloksia käsitelty jotensakin samalla tapaa kuin vuoden 1910 laskennan tulosten vastaavassa esityksessä. Toiselta puolen on näet otettu huomioon väestön jakaantuminen elinkeinonhaaroittain, ammattiryhmittäin ja näiden alaosastoittain, kun taas myöhemmissä luvuissa selostetaan jakaantumista aseman mukaan taloudessa, siis jakoa perheiden päämiehiin ja yksityisiin päähenkilöihin, perheenjäseniin ilman ammattia sekä henkilölliseen palveluskuntaan. Edellisessä osastossa tehdään alustavasti selkoa koko väestön jakaantumisesta neljäntoista pääryhmään elinkeinonhaaroittain, jolloin perheenjäsenet ja palveluskunta on ryhmitetty asianomaisten perheenelättäjien ammattien mukaan. Seuraavassa luvussa käsitellään päähenkilöiden, s. o. etupäässä varsinaisten ammatissa toimivien, jakaantumista neljäntoista pääluokkaan. Edelleen on tärkeimmät näistä otettu erikoistutkimusten esineeksi, joissa myös esitetään yleiskatsauksia aikaisempien laskentojen tuloksiin, sikäli kuin vertaukset ovat mahdollisia ja kiintoisia. Sen ohessa pannaan näissä yksityiskohtaisissa tutkimuksissa erikoisesti huomiota päähenkilöiden jakaantumiseen sukupuolittain sekä aseman mukaan asianomaisessa ammatissa. Tähän osastoon on vielä liitetty yleiskatsaus henkilölliseen palveluskuntaan ammattiryhmänä sekä ammatissa toimivien vaimojen ammattijakoon. Jälkimmäisessä osastossa esitetään ensinmä absoluuttisin ja suhdeluvuin koko väestön jakaantuminen varsinaisiin ammatissa toimiviin, perheenjäseniin, henkilölliseen palveluskuntaan ja itenäisiin henkilöihin ilman ammattia samoin kuin jakaantuminen elättäviin ja elätettäviin. Sitten tutkitaan neljäntoista pääelinkeinoryhmään kuuluvan väestön jakaantumista päähenkilöihin, perheenjäseniin ja henkilölliseen palveluskuntaan, sekä perheenjäsenten ryhmän kokoomusta. Vihdoin esitetään samanlaisia numeroita myös erinäisistä tärkeistä ammateista ja ammattiryhmistä, ottamalla huomioon ammatissa toimivien yhteiskunnallinen asema. Sitäpaitsi sisältyy tutkimukseen viimeisenä lukuna esitys kielellisestä jaosta eri ammattiryhmissä, ottaen huomioon myös väestön yhteiskunnallinen jakaantuminen.

1. Koko väestön jakaantuminen elinkeinonhaaroittain.

Todellinen väenlaskenta käsitti, kuten tunnettua, valtakunnan kymmenen suurinta kaupunkia, joiden väkiluku yhteensä nousi 446 956 henkeen. Papiston kymmenvuotistaulustoihin perustuvan, koko valtakunnan väkiluvun vuoden 1920 päättyessä käsittävän laskennan mukaan oli kyseellisissä kymmenessä kaupungissa 396 520 läsnäolevaa asukasta, mikä vastaa yli $\frac{1}{5}$ valtakunnan koko kaupunkiväestöstä. Todellisessa väenlaskennassa kerätty aineisto käsittää niin muodoin pääosan valta-

kunnan kaupunkiväestöstä kokonaisuudessaan, minkä vuoksi myös sen jakaantumisen ammatittain voidaan katsoa antavan hyvin edustavan kuvan tuosta jakaantumisesta kaupunkiväestössä yleensä. Väestön jakaantuminen neljäntoista pääryhmään elinkeinonhaaroittain, jolloin asianomaisiin ryhmiin ei ole luettu ainoastaan varsinaiset ammatinharjoittajat vaan myös kaikki heidän elättämänsä henkilöt, ilmenee seuraavasta yhdistelmästä.

Répartition de la population totale par groupes principales de profession.

Elinkeinohaara <i>Profession</i> ¹⁾	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Juhti	Kotka	Kaikki kaupunkit
Absoluuttiset luvut — <i>Nombres absolus</i>											
I. Maatalous	5 438	1 843	1 381	723	441	531	752	418	578	71	12 176
II. Teollisuus ja käsityö ..	64 256	26 383	16 364	28 797	8 810	9 004	9 348	6 762	5 772	6 349	181 845
III. Kulkulaitokset	21 863	6 680	9 585	3 429	2 561	2 508	1 683	2 369	1 563	1 691	53 932
IV. Kauppa	34 018	8 006	9 926	5 595	3 450	2 475	2 010	2 112	1 796	1 350	70 738
V. Julkinen toiminta	12 888	3 829	3 956	1 623	1 424	913	590	976	308	516	27 023
VI. Opetuslaitos	4 251	1 104	907	722	408	411	283	452	192	178	8 908
VII. Terveystoiminta	4 527	906	1 158	651	350	403	257	317	147	120	8 836
VIII. Vapaat elinkeinot	4 468	946	873	644	287	204	144	236	130	67	7 999
IX. Muut, luettelematta jääneet ammatit	9 905	2 224	2 359	1 173	815	794	575	485	461	269	19 060
X. Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	4 387	1 100	2 570	650	553	330	328	616	625	317	11 476
XI. Henkilöitä ilman ammatia, laitoksissa	3 982	2 818	943	664	473	515	286	504	129	135	10 449
XII. Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläviä	3 026	1 166	959	1 057	471	322	294	478	289	73	8 135
XIII. Varattomia henkilöitä (ei perheenjäseniä)	285	131	143	76	45	40	35	20	25	14	814
XIV. Muita henkilöitä	12 784	3 388	2 440	2 061	1 185	819	979	1 094	541	274	25 565
Yhteensä — Total	186 078	60 524	53 564	47 865	21 273	19 269	17 564	16 839	12 556	11 424	446 956

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Elinkeinonhaara <i>Profession</i> ¹⁾	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupun- git
	Promilleluvut — En ‰										
I. Maatalous	29.2	30.4	25.8	15.1	20.7	27.6	42.8	24.8	46.0	6.2	27.2
II. Teollisuus ja käsityö ..	345.3	435.9	305.5	601.6	414.1	467.3	532.2	401.6	459.7	555.3	406.8
III. Kulkulaitokset	117.5	110.4	178.9	71.6	120.4	130.2	95.8	140.7	124.5	148.0	120.7
IV. Kauppa	182.8	132.3	185.3	116.9	162.2	128.4	114.4	125.4	143.0	118.2	158.3
V. Julkinen toiminta	69.3	63.3	73.9	33.9	66.9	47.4	33.6	58.0	24.5	45.2	60.5
VI. Opetuslaitos	22.9	18.2	16.9	15.1	19.2	21.3	16.1	26.8	15.3	15.6	19.9
VII. Terveystenhoito	24.3	15.0	21.6	13.6	16.5	20.9	14.6	18.8	11.7	10.5	19.8
VIII. Vapaat elinkeinot	24.0	15.6	16.3	13.4	13.5	10.6	8.2	14.0	10.4	5.9	17.9
IX. Muut, luettelematta jää- neet ammatit	53.2	36.7	44.0	24.5	38.3	41.2	32.7	28.8	36.7	23.5	42.6
X. Työläisiä ja päiväpalkka- laisia ilman edellä maini- tuttua ammattia	23.6	18.2	48.0	13.6	26.0	17.1	18.7	36.6	49.8	27.7	25.7
XI. Henkilöitä ilman am- mattia, laitoksissa	21.4	46.5	17.6	13.9	22.2	26.7	16.3	29.9	10.3	11.8	23.4
XII. Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä	16.3	19.3	17.9	22.1	22.1	16.7	16.8	28.4	23.0	6.4	18.2
XIII. Varattomia henkilöitä (ei perheenjäseniä)	1.5	2.2	2.7	1.6	2.2	2.1	2.0	1.2	2.0	1.2	1.8
XIV. Muita henkilöitä	68.7	56.0	45.6	43.1	55.7	42.5	55.8	65.0	43.1	24.0	57.2
Yhteensä — Total	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0

„Teollisuus ja käsityö” oli kaikissa kaupungeissa suurin väestöryhmä. Keskimäärin 406.8 ‰ koko väestöstä sai toimeentulonsa näistä elinkeinonhaaroista. Eri kaupunkien väliset eroavaisuudet ovat silmiinpistävästi suuret. Lukuisin teollisuusväestö, 601.6 ‰, on Tampereella, ja on tämä ryhmä myös Kotkassa ja Porissa huomattavasti suurempi kuin muissa kaupungeissa. Viipurissa ja Helsingissä oli teollisuudesta ja käsityöstä elävä väestö huomattavasti harvalukuisempi, tehden vastaavasti 305.5 ja 345.3 ‰ koko väestöstä.

Lähinnä huomattavin elinkeinonhaara oli „kauppa”, josta keskimäärin 158.3 ‰ väestöstä sai elatuksensa. Viipurilla ja Helsingillä, joissa oli suhteellisesti harvalukuisin teollisuusväestö, on huomattavasti lukuisampi kauppaväestö kuin muilla kaupungeilla. Sitä vastoin on teollisuuskaupungeilla Porilla, Tampereella ja Kotkalla alhaisimmat numerot tässä ryhmässä.

„Kulkulaitosten” ryhmä oli useimmissa kaupungeissa jonkin verran harvalukuisempi kuin edellinen elinkeinoryhmä. Kotkassa, Kuopiossa ja Oulussa tämä elinkeinoryhmä kuitenkin tuli toisella sijalla teollisuusväestön jälkeen ja ennen kaupasta elävää väestöä. Tampereella ja Porissa kulkulaitosväestö oli huomattavasti harvalukuisempi kuin muissa kaupungeissa.

Neljäs järjestyksessä elinkeinoryhmistä oli „julkinen toiminta”. Tämä väestöryhmä oli

kuitenkin paljon pienempi kuin kolme yllä kosketeltua; Viipurissa ja Helsingissä, joissa se oli lukuisin, nousi se vain 73.9 ja 69.3 ‰:een. Näiden kaupunkien suuri varusväki on vaikuttanut kyseessä oleviin lukuihin, sotaväki kun on luettu mainittuun ryhmään. „Julkisen toiminnan” ryhmä oli harvalukuisin Lahdessa, Porissa ja Tampereella.

Kaikki muut varsinaiset elinkeino- ja ammattiryhmät, s. o. „opetuslaitos”, „terveydenhoito” ja „vapaat ammatit” sekä „muut luettelematta jääneet ammatit” ja „työläiset ja päiväpalkkalaiset ilman edellä mainittua ammattia” ovat merkitykseltään varsin vähäiset edellä kosketeltuihin ryhmiin verraten. Niinpä kuului ryhmiin „opetuslaitos” ja „terveydenhoito” keskimäärin ainoastaan 19.9 ja 19.8 ‰ asianomaisten kaupunkien koko väestöstä. Eri kaupunkien väliset eroavaisuudet ovat, mitä näihin kahteen ryhmään tulee, hyvin vähäiset. Ryhmä „vapaat elinkeinot” käsitti keskimäärin 17.9 ‰ väestöstä. Tässä ryhmässä vallitsee suurempia eroavaisuuksia eri kaupunkien kesken. Niinpä se oli huomattavasti suurempi Helsingissä kuin muissa kaupungeissa ja miinäkään suhteellisesti runsaampi suuremmissa maaseutukaupungeissa kuin pienemmissä. Mitä absoluuttisiin lukuihin tulee, voidaan mainita, että „vapaiden elinkeinojen” ryhmään kuuluvien henkilöiden luku oli Helsingissä suurempi kuin kaikissa muissa kaupungeissa yhteensä.

1) Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

IX ryhmän, „muut luettelematta jääneet ammatit”, muodostavat, niinkuin yllä on mainittu, pääasiallisesti molemmat alaryhmät „kotoiset toimet” ja „puhtaanaapitotyö”. Tämän ryhmän suuruus vaihtelee huomattavasti kaupungista toiseen, ollen suurin Helsingissä, 53.2 ‰, jota vastoin Kotkan ja Tampereen suhdeluvut eivät nouse edes puoleen tästä luvusta. Näihin epätasaisuuksiin vaikuttaa tämän ryhmän kolmannen alaosaston tuntuvasti vaihteleva suuruus, sen kun muodostaa osittain luokittelematon ammatti-väestö.

Samaten on X ryhmään, „työläisiin ja päiväpalkkalaisiin ilman edellä mainittua ammattia”, luettu sellaisia, joita aineiston epätäydellisyden vuoksi ei ole voitu lukea edellisiin ryhmiin. Tämä myös selittää mainitun ryhmän vaihtelevan suuruuden eri kaupungeissa. Huomattavana osana tähän ryhmään kuuluvista henkilöistä ovat kuitenkin n. s. ulko- eli sekatyöläiset, joita ei ole mahdollista lukea johonkin erikoiseen elinkeinonhaaraan ei epätäydellisten tietojen, vaan näiden työläisten vaihtuvan toimialan vuoksi.

Maatalousväestöön kuului keskimäärin 27.2 ‰ koko väestöstä. Korkeimmat, yli 40 ‰, ovat suhdeluvut Lahdessa ja Porissa, alhaisimmat Kotkassa ja Tampereella. Tämä elinkeinoryhmä on luonnollisista syistä hyvin harvalukuinen kaupungeissa. Sen muodostaa suureksi osaksi kaupungeissa tilapäisesti oleskeleva väestö sekä maanviljelyksestä ja puutarhanhoidosta elävä väestö niillä sängen

suurilla maaseutualueilla, jotka vuoden 1920 väenlaskennassa otettiin mukaan useimmissa kaupungeissa. Laitosväestö käsitti keskimäärin 23.4 ‰ kaupunkien kokonaisväestöstä. Turussa oli tämä ryhmä suhteellisesti suurempi kuin muissa kaupungeissa. „Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjäin” ryhmä on verraten mitätön useimmissa kaupungeissa, vaihdellen 28.4 ‰:sta (Kuopiossa) 6.4 ‰:een (Kotkassa). Vielä pienempi on XIII ryhmä, „varattomia henkilöitä, ei perheenjäseniä”.

XIV ryhmä ilmaisee aineiston epätäydellisyden, siihen kun on luettu ne henkilöt perheenjäsenineen, joiden ammatista tai elinkeinosta ei ole voitu saada tietoja. Huomattava osa näistä on kuitenkin ylioppilaita ja koululaisia, joiden koti ei ole kaupungissa ja jotka saavat muilta elatuksensa. Joka tapauksessa on tämä ryhmä, jota tietysti ei voida laajemmista laskennoista välttää, sängen harvalukuinen kaikissa kaupungeissa. Suurin tämä suhdeluksi on Helsingissä, mutta siihen on synnä etupäässä juuri äsken mainittu ylioppilaiden ja koululaisten runsaus tässä kaupungissa.

Molemmat sukupuolet jakaantuivat sängen eri tavoin eri elinkeinonhaarojen kesken. Kun tämä jakaantuminen suureksi osaksi riippuu ammatissa toimivien suhteellisesta luvusta eri väestöryhmissä, josta tehdään selkoa toisessa paikassa, esitetään tässä alla vain yleiskatsaus kaikkiin kaupunkeihin yhteensä.

Répartition de la population par groupes principales de profession et par sexe.

Elinkeinonhaara <i>Profession¹⁾</i>	Kaikki kaupungit — Toutes les villes			
	Absoluuttiset luvut <i>Nombres absolus</i>		‰ — <i>En ‰</i>	
	Miehiä <i>S. m.</i>	Naisia <i>S. f.</i>	Miehet <i>S. m.</i>	Naiset <i>S. f.</i>
Maatalous	6 447	5 729	33.2	22.7
Teollisuus ja käsityö	84 377	97 468	434.1	385.9
Kululaitokset	28 592	25 340	147.1	100.3
Kauppa	26 234	44 504	135.0	176.2
Julkisen toiminta	12 885	14 138	66.3	56.0
Opetuslaitos	2 739	6 169	14.1	24.4
Terveydenhoito	2 054	6 782	10.6	26.9
Vapaat elinkeinot	3 174	4 825	16.3	19.1
Muut, luettelematta jääneet ammatit	5 494	13 566	28.3	53.7
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	5 506	5 970	28.2	23.6
Henkilöitä ilman ammattia, laitoksissa	6 239	4 210	32.1	16.7
Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä ..	2 375	5 760	12.2	22.8
Varattomia henkilöitä (ei perheenjäseniä) ..	323	491	1.7	1.9
Muita henkilöitä	7 922	17 643	40.8	69.8
Yhteensä — Total	194 361	252 595	1 000.0	1 000.0

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Ryhmässä „maatalous”, „kulkulaitokset” sekä „henkilöitä ilman ammattia, laitoksissa”, oli miehiä jonkin verran enemmän kuin naisia, mutta kakkissa muissa ryhmissä oli naisten enemmisyys enemmän tai vähemmän huomattava. Jos taas tarkastetaan molempien sukupuolten suhteellista jakautumista eri elinkeinonhaaroittain, huomataan, että suurempi osa miehistä kuin naisista kuuluu kol-

meen äsken mainittuun ryhmään sekä sitäpaitsi „teollisuuteen ja käsityöhön”, „julkiseen toimintaan” sekä „työläisiin ja päiväpakkalaisiin”.

Yleiskatsaus ammattilaskentojen tuloksiin alkaen vuodesta 1870 esitetään seuraavassa. Tällöin on otettu huomioon ainoastaan vuonna 1910 mukaan otetut kaupungit.

Répartition de la population totale d'après la profession ¹⁾ 1870—1920.

Vuosi Année	Maatalous	Teollisuus ja käsityö	Kulkulaitokset	Kauppa	Julkinen toiminta		Opetuslaitos	Terveydenhoito	Vapaat elinkeinot	Muut, luettelamatta jääneet ammatit	Työläisiä ja päiväpakkalaisia ilman edellämain. ammatia	Henkilöitä ilman ammatin, laitoksiaan	Pääomalla, korvoilla tai eläkkeellä eläjät	Varattomia henkilöitä (ei perheenjäseniä)	Muuta henkilöitä	Yhteensä Total.
					Sotailaitos	Muu										
Helsinki																
1870	409	7 799	1 482	2 002	5 073	3 205	840	667	313	324	2 689	804	2 522	446	3 538	32 113
1880	723	12 469	2 888	3 473	4 258	3 487	1 081	716	434	673	6 891	940	2 337	104	2 668	43 142
1890	650	20 941	3 974	5 994	3 846	4 506	1 600	1 218	708	1 488	11 965	1 268	3 039	93	4 245	65 535
1900	1 490	24 385	7 281	11 898	4 385	3 872	2 409	2 233	1 269	4 714	17 921	1 739	4 494	55	5 072	93 217
1910	865	39 784	10 719	14 210	1 336	5 127	2 859	2 693	1 843	12 250	28 442	4 133	4 386	348	7 502	136 497
1920	5 438	64 256	21 863	34 018	2 353	10 535	4 251	4 527	4 468	9 905	4 387	3 982	3 026	285	12 784	186 078
Turku																
1870	291	6 093	1 742	1 173	1 469	1 529	286	201	123	102	1 379	781	1 151	579	2 894	19 793
1890	584	11 388	2 727	2 295	1 307	1 862	530	295	150	593	5 068	933	1 820	232	1 887	31 671
1900	1 002	12 057	3 437	3 826	1 266	1 803	679	451	312	2 463	8 768	1 369	2 282	107	2 098	41 920
1910	577	20 572	4 545	4 333	114	2 244	847	547	400	3 745	9 029	2 088	1 570	97	3 979	54 687
1920	1 843	26 383	6 680	8 006	131	3 698	1 104	906	946	2 224	1 100	2 818	1 166	131	3 388	60 524
Väpuri																
1870	140	3 004	564	1 411	2 177	1 180	197	195	76	57	1 728	419	912	166	1 240	13 466
1890	174	4 594	1 297	2 143	3 486	1 491	404	277	137	263	3 763	471	777	83	988	20 348
1900	402	8 162	3 500	4 644	3 698	1 563	675	497	297	1 024	9 544	499	1 381	39	883	36 808
1910	269	12 785	6 376	5 616	867	2 356	745	621	391	2 784	10 732	971	1 611	286	2 597	49 007
1920	1 381	16 364	9 585	9 926	824	3 132	907	1 158	873	2 359	2 570	943	959	143	2 440	53 564
Tampere																
1890	107	10 810	851	1 364	6	459	234	126	84	184	4 485	315	806	37	615	20 483
1900	292	14 721	2 068	3 573	33	745	520	300	186	2 875	10 691	307	1 330	44	1 093	38 778
1910	263	21 201	3 043	3 680	10	1 082	677	417	205	2 482	7 366	547	1 348	181	1 645	44 147
1920	723	28 797	3 429	5 595	95	1 528	722	651	644	1 173	650	664	1 057	76	2 061	47 865
Vaasa																
1910	227	7 031	2 144	1 984	28	1 018	347	225	141	1 240	2 658	512	680	33	1 102	19 370
1920	441	8 810	2 561	3 450	145	1 279	408	350	287	815	553	473	471	45	1 185	21 273
Oulu																
1870	92	1 656	1 018	552	90	686	130	84	15	38	1 331	385	384	225	602	7 288
1890	77	3 148	859	826	677	776	234	153	17	160	2 265	229	456	74	638	10 589
1910	204	5 891	1 514	1 355	8	735	396	333	125	1 027	2 598	555	492	35	846	16 114
1920	531	9 004	2 508	2 475	28	885	411	403	204	794	330	515	322	40	819	19 269
Pori																
1890	188	3 328	633	798	—	477	175	94	48	135	2 246	171	275	37	472	9 077
1910	293	6 699	1 555	1 412	3	466	291	183	104	810	4 123	259	460	48	760	17 466
1920	752	9 348	1 683	2 010	24	566	283	257	144	575	328	286	294	35	979	17 564

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Vuosi Année	Maatalous	Teollisuus ja käsityö	Kululaitos	Kauppa	Julkinen toiminta		Opetuslaitos	Terveystenhoito	Vapaat elinkeinot	Muut, luustelematta jääneet ammatit	Työllisiä ja palkkalaisia ihmisiä edellä main. ammattia	Henkilöitä ilman ammattia, laetoksissa	Pääomalla korvella tai eläkkeellä eläjiä	Varattomia henkilöitä (ei perheenjäseniä)	Muuta henkilöitä
					Sotalaits	Muu									
<i>Helsinki</i> Promilleluvut — En %/00															
1870	12.7	242.9	46.2	62.3	158.0	99.8	26.2	20.8	9.7	10.1	83.7	25.0	78.5	13.9	110.2
1880	16.8	289.0	66.9	80.5	98.7	80.8	25.1	16.6	10.1	15.6	159.7	21.8	54.2	2.4	61.8
1890	9.9	319.5	60.6	91.5	58.7	68.8	24.4	18.6	10.8	22.7	182.6	19.3	46.4	1.4	64.8
1900	16.0	261.6	78.1	127.6	47.1	41.5	25.8	24.0	13.6	50.6	192.2	18.7	48.2	0.6	54.4
1910	6.3	291.5	78.5	104.1	9.8	37.6	20.9	19.7	13.5	89.7	208.4	30.3	32.1	2.6	55.0
1920	29.2	345.3	117.5	182.8	12.7	56.6	22.9	24.3	24.0	53.2	23.6	21.4	16.3	1.5	68.7
<i>Turku</i>															
1870	14.7	307.8	88.0	59.3	74.2	77.3	14.4	10.2	6.2	5.2	69.7	39.5	58.1	29.2	146.2
1890	18.4	359.6	86.1	72.5	41.3	58.8	16.7	9.3	4.7	18.7	160.0	29.5	57.5	7.3	59.6
1900	23.9	287.6	82.0	91.3	30.2	43.0	16.2	10.8	7.4	58.8	209.2	32.7	54.4	2.5	50.0
1910	10.5	276.2	83.1	79.2	2.1	41.0	15.5	10.0	7.3	68.5	165.1	38.2	28.7	1.8	72.8
1920	30.4	435.9	110.4	132.3	2.2	61.1	18.2	15.0	15.6	36.7	18.2	46.5	19.3	2.2	56.0
<i>Viipuri</i>															
1870	10.4	223.1	41.9	104.8	161.7	87.6	14.6	14.5	5.7	4.2	128.3	31.1	67.7	12.3	92.1
1890	8.6	225.8	63.7	105.3	171.3	73.3	19.9	13.6	6.7	12.9	184.9	23.1	38.2	4.1	48.6
1900	10.9	221.7	95.1	126.2	100.5	42.4	18.3	13.5	8.1	27.8	259.3	13.6	37.5	1.1	24.0
1910	5.5	260.9	130.1	114.6	17.7	48.0	15.2	12.7	8.0	56.8	219.0	19.8	32.9	5.3	53.0
1920	25.8	305.5	178.9	185.3	15.4	58.5	16.9	21.6	16.3	44.0	48.0	17.6	17.9	2.7	45.6
<i>Tampere</i>															
1890	5.2	527.8	41.5	66.6	0.3	22.4	11.4	6.2	4.1	9.0	219.0	15.4	39.3	1.8	30.0
1900	7.5	379.6	53.3	92.2	0.9	19.2	13.4	7.7	4.8	74.2	275.7	7.9	34.3	1.1	28.2
1910	6.0	480.2	68.9	83.4	0.2	24.5	15.3	9.5	4.6	56.2	166.9	12.4	30.5	4.1	37.3
1920	15.1	601.6	71.6	116.9	2.0	31.9	15.1	13.6	13.4	24.5	13.6	13.9	22.1	1.6	43.1
<i>Vaasa</i>															
1910	11.7	363.0	110.7	102.4	1.4	52.6	17.9	11.6	7.3	64.0	137.2	26.5	35.1	1.7	56.9
1920	20.7	414.1	120.4	162.2	6.8	60.1	19.2	16.5	13.5	38.3	26.0	22.2	22.1	2.2	55.7
<i>Oulu</i>															
1870	12.6	227.2	139.7	75.8	12.4	94.1	17.8	11.5	2.1	5.2	182.6	52.8	52.7	30.9	82.6
1890	7.3	297.3	81.1	78.0	63.9	73.3	22.1	14.4	1.6	15.1	213.9	21.6	43.1	7.0	60.3
1910	12.7	365.6	93.9	84.1	0.5	45.6	24.6	20.7	7.8	63.7	161.2	34.4	30.5	2.2	52.5
1920	27.6	467.3	130.2	128.4	1.5	45.9	21.3	20.9	10.6	41.2	17.1	26.7	16.7	2.1	42.5
<i>Pori</i>															
1890	20.7	366.6	69.7	87.9	—	52.6	19.3	10.4	5.3	14.9	247.4	18.8	30.3	4.1	52.0
1910	16.8	383.5	89.0	80.8	0.2	26.7	16.7	10.5	6.0	46.4	236.1	14.8	26.3	2.7	43.5
1920	42.8	532.2	95.8	114.4	1.4	32.2	16.1	14.6	8.2	32.7	18.7	16.3	16.8	2.0	55.8

Eri väenlaskentavuosien tietojen välinen vertailu on varsin vaikea useistakin syistä. Kolmen ensimmäisen väenlaskennan luvut on kuitenkin voitu ilman suurempia vaikeuksia ryhmittää uudelleen, niin että ne kutakuinkin vastaavat viime väenlaskennassa käytettyä jaotusta. Vuoden 1910 ammatti- ja elinkeinoryhmät pitävät miinäkään kutakuinkin yhtä vuoden 1920 vastaavien ryhmien kanssa. Sitä vastoin erosi vuonna 1900 toimeenpantu väenlaskenta aineiston ryhmittäykseen puolesta

huomattavasti sekä edellisistä että seuraavista väenlaskennoista. Jotta saataisiin jaotus, joka tekisi mahdolliseksi vertailun, on ollut välttämätöntä interpoloimalla jakaa muutama mainittu vuoden ryhmistä. Täällöin on vuoden 1910 luvut otettu interpoloimisperusteeksi. Koska sotaväki on kahdessa viime väenlaskennassa otettu mukaan vain osittain — vuonna 1910 kieltäytyivät venäläiset sotilasviranomaiset antamasta tietoja varusväkien suuruudesta, ja vuonna 1920 otet-

tiin mukaan vain ne sotilashenkilöt, jotka eivät olleet suorittamassa asevelvollisuuttaan — on tämä ryhmä erotettu „julkisen toiminnan” ryhmästä eri osastoksi. Muussa tapauksessa näet olisivat viimeainitun ryhmän luvut olleet täysin harhaanjohtavia kahteen viimeiseen laskentaan nähden.

Ennenkuin käydään yksityiskohtaisemmin esittämään elinkeinoryhmien kehitystä eri kaupungeissa, viitattakoon tässä vielä niihin erikoisiin poikkeuksiin, jotka havaitaan vuoden 1920 luvuissa muihin väenlaskentoihin verraten. Ryhmä „työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia”, joka aikaisemmissa väenlaskennoissa oli ollut kaikkein suurimpia, tehden 150—200 ‰ eri kaupunkien koko väestöstä, on vuonna 1920 alentunut mitättömän pieneksi. Siihen kuulunut väestö on täydellisempien ammatti-ilmoitusten nojalla voitu lukea muihin ryhmiin, jotka tämän vuoksi ovat saaneet huomattavan lisän. Näistä ryhmistä mainittakoon erikoisesti „teollisuus ja käsityö”.

Maanviljelysväestö on ollut sangen harvalukuinen kaikissa kaupungeissa. Suhdelukujen suuret vaihtelut johtuvat osittain siitä, että esikaupunkialueet ovat eri väenlaskennoissa olleet eri laajat ja erilaatuiset. Koska tähän ryhmään kuuluvien henkilöiden absoluuttinen luku poikkeuksetta on ollut mitätön, voivat satunnaiset seikat tässä merkittä paljon. Sen vuoksi ei ole syytä tarkemmin käsitellä tätä ryhmää koskevia lukuja. Todettakoon tässä vain, että maanviljelyksestä ja sen sivuelinkeinoista elävän väestön huomattavasti vähennyttyä vuosisadan vaihteesta vuoteen 1910, osoittavat vuoden 1920 luvut jälleen nousua pitkin linjaa. Helsinkiin ja Ouluun nähden tämä on hyvin ymmärrettävää, koska laskenta-alueet näissä kaupungeissa on edelliseen laskentaan verraten laajennettu suurilla esikaupunkialueilla, jotka vielä uuden laskennan tapahtuessa osittain olivat säilyneet maaseudun luontoisina, maatalous yhtenä pääelinkeinoista. Viipurissa taas oleskeli laskentahetkellä tavattoman suuri määrä maalaisia, koska syysmarkkinat sattuivat väenlaskentapäiväksi.

Teollisuusväestö — käsityöstä elävä väestö siihen luettuna — on tasaisesti kasvanut useimmissa kaupungeissa väenlaskentojen käsitämän kauden aikana. Vuosi 1900 on tosin poikkeuksellinen suurempiin kaupunkeihin nähden, mutta tämän vuoden luvut ovat, kuten yllä huomautettiin, jonkin verran epävar-

moja. Yhteinen kaikille seitsemälle kaupungille on teollisuusväestön suhteellisen merkityksen nousu vuoden 1910 väenlaskentaan verraten. Tämä nousu on suurin Porissa (383.5 ‰:sta 532.2 ‰:een), Tampereella (480.2 vast. 601.6 ‰) ja Oulussa (365.6 vast. 467.3 ‰) ja huomattava myöskin muissa kaupungeissa. Teollisuusväestön luvun lisääntyminen on kuitenkin, kuten äsken huomautettiin, asetettava yhteyteen „työläisten ja päiväpalkkalaisten” ryhmän tuutuvan vähenemisen kanssa. Ei niin muodoin ole syytä olettaa, että tämä lisäys todella merkitsisi teollisuuden ja käsityön kehittymistä niin paljon muita elinkeinonhaaroja suuremmassa määrässä, kuin nämä numerot osoittavat. Vaan on etupäässä kysymys aineiston tarkemmasta ryhmittelystä. Turussa ja Viipurissa, missä teollisuusväestö on lisääntynyt vain 39.7 ja 44.6 ‰, voidaan päinvastoin olettaa, että tämän väestöryhmän merkitys todellisuudessa on vähentynyt. On näet selvää, että aikaisemmissa väenlaskennoissa erittäin lukuisasta „työläisten ja päiväpalkkalaisten” ryhmästä olisi huomattavasti suuremman osan, kuin äsken mainittu promillelukujen lisääntymisen tietää, oikeastaan tullut kuulua ryhmään „teollisuus ja käsityö”.

„Kulkulaitosten” ryhmässä tapahtunut kehitys on ollut hyvin epätasainen eri kaupungeissa. Helsingissä voidaan havaita hidasta lisääntymistä aina vuoteen 1910. Viime laskenta sitä vastoin osoittaa tämän ryhmän jyrkästi nousseen. Tässäkin voidaan havaita viime väenlaskennan tarkemman ammattiryhmittelyksen vaikutusta, kun näet osa aikaisemmissa laskennoissa „työläisiin ja päiväpalkkalaisiin” luetuista henkilöistä epäilemättä olisi tullut lukea kulkulaitosväestöön. On kuitenkin luultavaa, että tämän väestöryhmän merkitys mainitusta asianhaarasta huolimatta on kasvanut. Näin näyttää erikoisesti olevan asian laita Viipurissa, Helsingissä ja Oulussa. Muissa kaupungeissa on tämä ryhmä kasvanut kussakin väenlaskennassa, lukuun ottamatta Turkuja, jossa se on pysynyt kutakuinkin muuttumattomana koko ajanjakson 1870—1910 kuluessa, sitten jyrkästi nousten viime laskennassa.

„Kaupasta” elävä väestö — tähän nimikkeeseen kuuluvat myöskin raha- ja vakuutuslaitoksissa palvelevat henkilöt samoin kuin sellaiset, jotka saavat toimeentulonsa ravintola- ja kahvilaliikkeestä — on epäilemättä lisääntynyt suhteellisesti eniten. Vuonna 1870 kuului Helsingissä, Turussa, Viipurissa

ja Oulussa tähän ryhmään 62.3, 59.3, 104.8 ja 75.8 ‰ väestöstä. Viisikymmentä vuotta myöhemmin olivat vastaavat luvut 182.8, 132.5, 183.3 ja 128.4 ‰. Tämä lisäys osoittaa, minkä merkityksen kyseessä oleva elinkeinonhaara on saavuttanut, varsinkin kolmessa suurimmassa kaupungissa. Myös Vaasassa, Tampereella ja Porissa on lisäys varsin suuri, erittäinkin vuoden 1910 jälkeen; mutta ei sitä kuitenkaan voida verrata aikaisemmin mainittujen kaupunkien lisäykseen.

„Julkisen toiminnan” ryhmään kuuluva väestö on — jos jätetään sotaväki pois luvusta — suhteellisesti vähentynyt jokaisessa väenlaskennassa aina vuoteen 1910 saakka. Absoluuttisesti on tämä ryhmä tosin lisääntynyt, mutta tämä lisäys on ollut paljon hitaampaa kuin teollisuus-, kulkulaitos- ja kauppaväestössä. Kaupungit, joista useimmilla aikaisemmin oli merkitystä myöskin hallintokeskuksina luvultaan huomattavine virkamiehistöineen, ovat yhä enemmän muuttuneet kauppa-, teollisuus- ja liikennekeskustoiksi. Tämä kehitys on ollut erikoisen luonteenomainen Helsingissä, Turussa, Viipurissa ja Oulussa, jota vastoin „julkisen toiminnan” ryhmällä aina on ollut pieni merkitys Tampereella. — Sen jälkeen on kuitenkin tapahtunut käänne tässä suhteessa. Lisäys vuosikymmenen 1910—20 kuluessa ei tosin ole erikoisen suuri muualla kuin Helsingissä ja Turussa. Mitä edelliseen kaupunkiin tulee, johtuu tämä lisäys siitä uusien virastojen perustamisesta ja entisten laajentamisesta, jonka maan uusi asema itsenäisenä valtakuntana on tuonut muassaan. Kaikissa kaupungeissa on sitaipaisi kunnallinen virkamiehistö lisääntynyt kunnallisen elämän käydessä voimakkaamaksi.

Opettajisto on yleensä lisääntynyt samassa suhteessa kuin väkiluku. Sitä vastoin on „terveydenhoidon” ryhmän merkitys kasvanut, mikä on ilahduttava merkki terveydenhoidolle suuremmissa kaupungeissamme osoi-

tetusta huomiosta. Myöskin „vapaiden elinkeinojen” ryhmä, jonka kokoomuksesta ja merkityksestä kuvastuu yhteiskunta- ja elinkeinoelämän erikoistuminen kaupungeissa, on huomattavasti lisääntynyt kaikissa kaupungeissa.

„Muiden, luettelematta jääneiden ammattien” ryhmään nähden pitää osittain paikkansa se, mitä on sanottu „työläisistä ja päiväpalkkalaisista”. Niinpä tämä ryhmä kokonaisuudessaan on huomattavasti pienentynyt kaikissa kaupungeissa, joskin päinvastoin on todennäköistä, että niissä alaosastoissa, jotka käsittävät kotoiset toimet sekä puhtaanaipityön, on tapahtunut lisääntymistä. Tätä lisääntymistä vastassa on kuitenkin vielä suurempi niiden henkilöiden luvun vähentyminen, joista on annettu epätäydelliset ammatti-ilmoitukset.

„Muiden, luettelematta jääneiden ammattien” suhteessa erikoisemmin mielenkiintoinen. Laitosväestön suhteellisen merkityksen väheneminen muutamissa kaupungeissa on vain näennäinen, koska viime laskennassa on tarkemmin kuin ennen erotettu sellaiset sairaalapotilaat, joista on ilmoitettu erikoinen ammatti ja jotka on viety asianomaisiin ammattiryhmiin. „Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjien” ryhmän kehitys sitä vastoin on hyvin huomiota ansaitseva. Joka väenlaskennassa on tämän ryhmän merkitys vähentynyt, ja tuo väheneminen on ollut erikoisen tuntuva viimeksi kuluneella kymmenvuotiskaudella. Tämä koskee mainitun ryhmän kaikkia alaosastoja, talonmestajia, koroilla-eläjiä ja eläkkeenmauttijoita, joiden luku myöskin absoluuttisesti on vähentynyt, huolimatta siitä, että väkiluku on useimmissa kyseessä olevista seitsemästä kaupungista huomattavasti lisääntynyt vuosikymmenen 1911—20 kuluessa. Tämä kehitys johtuu epäilemättä sanotun ajan kuluessa tapahtuneesta rahamäärän mullistavasta alenemisesta, joka raskaimmin on kohdannut näitä väestöryhmiä.

2. Ammatissa toimivat elinkeinonhaaroittain.

Koko väestön jakaantuminen elinkeinonhaaroittain on riippuvainen varsinaisten ammatissa toimivien vastaavasta jakaantumisesta, asianomaisiin elinkeinonhaaroihin kun on luettu myös ammatissa toimivien elättämät perheenjäsenet sekä heidän henkilöllinen palveluskuntansa. Jos jätetään huomioon ottamatta molemmat viimeksimainitut ryhmät ja tarkastetaan ainoastaan m. s. päähenkilöitä, joihin paitsi varsinaisia ammatissa toi-

mivia on luettu myös yhteiskunnan elättämät henkilöt sekä sellaiset yksityishenkilöt ja perheenelättäjät, joiden toimeentulolähteistä ei ole saatu tietoa, edelleen eläkkeenmauttijat, koroillaan eläjät y. m. s., joita ei voi pitää ammatissa toimivina saman varsinaisessa mielessä, saadaan seuraavat luvut. Niistä ilmenee ammatissa toimivien jakaantuminen elinkeinonhaaroittain sekä absoluuttisin että suhdeluvuin.

Répartition de la population active d'après la profession.

Elinkeinonhaara <i>Profession¹⁾</i>	Helsinki	Turku	Vipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Absoluuttiset luvut — Nombres absolus											
Maatalous	2 138	737	979	303	197	222	286	149	248	33	5 292
Teollisuus ja käsityö	32 174	12 694	7 564	15 898	4 244	3 871	4 787	2 836	2 361	2 778	89 207
Kululaitokset	10 126	2 736	3 757	1 334	876	840	681	788	583	952	22 673
Kauppa	18 776	4 114	4 701	2 886	1 531	1 157	995	932	740	647	36 479
Julkinen toiminta	5 684	1 406	1 619	652	510	336	231	358	105	211	11 112
Opetuslaitos	2 129	552	445	350	194	203	152	198	95	88	4 406
Terveydenhoito	3 000	595	796	452	227	276	158	209	83	68	5 864
Vapaat elinkeinot	2 305	501	467	338	145	97	88	115	54	37	4 147
Muut, luettelem. jääneet ammatit ..	5 827	1 282	1 308	691	466	455	368	289	244	156	11 086
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	2 144	507	1 285	310	266	179	178	249	252	162	5 532
Henkilöitä ilm. ammattia, laitoksissa Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä	3 982	2 818	943	664	472	515	286	504	129	135	10 448
Varattomia henkilöitä (ei perheen- jäseniä)	276	130	127	64	38	39	33	20	18	13	758
Muita henkilöitä	8 893	2 343	1 754	1 551	809	558	724	786	455	225	18 098
Yhteensä — Total	98 897	30 968	26 209	26 037	10 202	8 913	9 138	7 601	5 488	5 541	228 994
Promilleluvut — En ‰											
Maatalous	21.6	23.8	37.4	11.6	19.3	24.9	31.3	19.6	45.2	6.0	23.1
Teollisuus ja käsityö	325.3	409.9	288.6	610.6	416.0	434.3	523.9	373.1	430.2	501.3	389.6
Kululaitokset	102.4	88.3	143.3	51.2	85.9	94.2	74.5	103.7	106.3	171.8	99.0
Kauppa	189.9	132.8	179.4	110.8	150.1	129.8	108.9	122.6	134.8	116.8	159.3
Julkinen toiminta	57.5	45.4	61.8	25.0	50.0	37.7	25.3	47.1	19.1	38.1	48.5
Opetuslaitos	21.5	17.8	17.0	13.5	19.0	22.8	16.6	26.1	17.3	15.9	19.3
Terveydenhoito	30.3	19.2	30.4	17.4	22.2	31.0	17.3	27.5	15.1	12.3	25.6
Vapaat elinkeinot	23.3	16.2	17.8	13.0	14.2	10.9	9.6	15.1	9.8	6.7	18.1
Muut, luettelem. jääneet ammatit ..	58.9	41.4	49.9	26.5	45.7	51.0	40.3	38.0	44.5	28.1	48.4
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	21.7	16.4	49.0	11.9	26.1	20.1	19.5	32.8	45.9	29.2	24.2
Henkilöitä ilman ammattia, laitoksissa Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä	40.3	91.0	36.0	25.5	46.3	57.8	31.3	66.3	23.5	24.4	45.6
Varattomia henkilöitä (ei perheen- jäseniä)	2.8	4.2	4.8	2.5	3.7	4.4	3.6	2.6	3.3	2.3	3.3
Muita henkilöitä	89.9	75.7	66.9	59.6	79.3	62.6	79.2	103.4	82.9	40.6	79.0
Yhteensä — Total	1000.0	1000.0	1000.0	1000.0	1000.0	1000.0	1000.0	1000.0	1000.0	1000.0	1000.0

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Jos verrataan näitä suhdelukuja aikaisemmin esitettyihin, jotka koskevat koko väestön jakaantumista elinkeinonhaaroittain, voidaan huomata verraten suuri yhtäpitävyys. Varsinaisista elinkeinoryhmistä on eroavaisuus suurin kulkulaitoksiin ja terveydenhoitoon nähden: edellinen ryhmä on suhteellisesti pienempi osa ammatissa toimivista kuin koko väestöstä, jota vastoin terveydenhoitoon kuuluu suhteellisesti suurempi luku ammatissa toimivia. Laitoksissa elävien sekä kah-

teen viimeiseen ryhmään kuuluu suurimmaksi osaksi vain päähenkilöitä, minkä vuoksi näiden suhdeluvut ovat huomattavasti suuremmat kuin vastaavat koko väestöä koskevat. Alla esitetään kaikkia kymmentä kaupunkia yhteensä koskevat keskimääräiset luvut, jotka ilmaisevat, miten suuri osa koko väestöstä eri elinkeinonhaaroissa on ammatissa toimivia tai päähenkilöitä, ja on tämä vertailu ulotettu käsittämään myöskin vuoden 1910.

Population active d'après la profession en ‰ de la population totale¹⁾.

Vuosi Année	Maa- talous	Teollisuus ja käsityö	Kulkulaitokset	Kauppa	Julkisen toiminta	Opetuslaitos	Terveydenhoito	Vapaat elinkeinot	Muut, luettelematta jääneet ammatit	Työläisiä ja päivä- palkkalaisia ilman edelliköitä, ammatia	Henkilöitä ilman am- matia, laitoissa	Pääomalla, korolla tai eläkkeellä eläjiä	Varattomia henkilöi- tä (ei perheenjäseniä)	Muuta henkilöitä	Kaikki elinkeinot
1910	416.2	476.0	363.8	474.9	283.6	457.2	551.1	424.4	503.2	489.8	1000.0	436.8	888.1	760.9	491.3
1920	434.6	490.6	420.4	515.7	411.2	494.6	663.6	518.4	581.6	482.0	1000.0	478.4	931.2	707.9	512.3

Koko väestöstä oli niin muodoin vuonna 1920 512.3 ‰ ammatissa toimivia. Paitsi aikaisemmin mainittuja elinkeinoryhmiä poikkeaa myös „julkisen toiminnan” ryhmä tuultavasti keskimäärästä; ammatissa toimivien luku on näet tässä ryhmässä tavattoman alhainen. Alle keskitason ovat edelleen m. m. maatalous, teollisuus ja käsityö sekä opetuslaitos. Nämä eroavaisuudet riippuvat lähinnä siitä, missä määrin ammatissa toimivat samalla kertaa ovat perheen elättäjiä. Niissä elinkeinoryhmissä, joiden pääosana ovat miespuoliset ammatissa toimivat, ovat perheenjäsenet ja henkilöllinen palveluskunta huomattavampana osana kuin sellaisissa, joissa naispuoliset ammatissa toimivat, jotka harvemmin ovat perheen elättäjiä, ovat lukuisamminkin edustettuina.

Vuodesta 1910 lähtien on ammatissa toimivien luku lisääntynyt nopeammin kuin koko väestö. Tämä ei johdu muutamissa yksityisissä elinkeinonhaaroissa tapahtuneesta lisäyksestä, vaan on tämä kehitys yhteinen niille kaikille. Erikaisen voimakas se on ollut „julkisen toiminnan”, „terveydenhoi-

don”, „vapaiden elinkeinojen”, sekä „kulkulaitosten” ja „kaupan” ryhmässä. Tämä kehitys on yhteydessä viime vuosina tapahtuneeseen naispuolisten ammatissa toimivien luvun lisääntymiseen, jota seuraavassa kosketellaan. Edelleen on ammatissa toimivien suhteellisen luvun kasvamiseen koko väestöön verrattuna vaikuttanut se seikka, että ammatissa toimimaton väestöosa, erikoisesti keskimääräinen lapsiluku perhettä kohden, on vähentynyt syntyneisyyden alenemisen johdosta. Väestön jakaantumista aseman mukaan taloudessa — ammatissa toimivat tai päähenkilöt, vaimot ja muut perheenjäsenet ilman omaa ammattia, sekä henkilöllinen palveluskunta — samoin kuin tämän jakaantumisen muutoksia käsitellään tämän tekstiesityksen myöhemmissä osissa.

Naiset ottivat hyvin eri suuressa laajuudessa osaa ammattityöhön eri aloilla. Tämä ilmenee seuraavasta taulukosta, jossa esitetään naispuolisten ammatissa toimivien luku 1 000 ammatissa toimivaa henkilöä kohden eri kaupungeissa, jaettuna neljäntoista elinkeinoryhmään.

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Femmes actives de la population active, en ‰.

Elinkeinohaara (Profession ¹⁾)	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Maatalous	152.0	199.5	107.3	194.7	223.4	193.7	157.3	234.9	250.0	181.8	164.8
Teollisuus ja käsityö.....	337.0	404.8	332.2	483.8	420.8	305.3	381.7	313.1	299.9	241.9	372.7
Kulkulaitokset.....	185.4	147.7	113.9	113.2	141.6	78.6	183.6	86.3	97.8	177.5	153.0
Kauppa	551.3	544.7	446.7	539.2	489.2	580.8	515.6	459.2	483.8	500.8	528.9
Julkisen toiminta	260.6	172.8	183.4	207.1	221.6	211.3	177.5	229.1	190.5	137.4	226.1
Opetuslaitos	619.1	657.6	629.2	660.0	639.2	655.2	684.2	611.6	684.2	613.6	633.9
Terveystenhoito	752.7	746.2	804.0	769.9	753.3	822.5	734.2	779.9	747.0	794.1	764.5
Vapaat eilinkeinot.....	438.6	521.0	464.7	449.7	441.4	422.7	512.5	521.7	388.9	540.5	456.2
Muut, luettelematta jääneet ammatit	738.1	733.2	752.3	725.0	755.4	808.8	828.8	792.4	729.5	685.9	745.5
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	353.1	288.0	462.3	271.0	394.7	407.8	500.0	232.9	281.7	450.6	370.6
Henkilöitä ilman ammattia, laitoksissa Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä	455.8	213.6	479.3	558.7	497.9	483.5	517.5	384.9	558.1	525.9	402.9
Varattomia henkilöitä (ei perheen- jäseniä)	467.4	738.5	677.2	562.5	657.9	538.5	636.4	600.0	611.1	769.2	589.7
Muita henkilöitä	666.8	747.8	716.1	712.4	739.2	698.9	785.9	684.5	749.5	608.9	697.1
Kaikki ammat. toimivat — Ensemble	438.0	424.2	390.8	489.6	453.4	409.6	443.4	388.5	378.6	315.3	430.3

„Terveystenhoidossa”, „muissa luettelematta jääneissä ammateissa”, „opetuslaitoksessa” ja „kaupassa” olivat naispuoliset ammatissa toimivat osittain hyvinkin suurena enemmistönä. Kolmeen ensinmainittuun ryhmään nähden pitää tämä paikkansa kaikissa kaupungeissa. Kaupan alalla taas naispuoliset ammatissa toimivat olivat enemmistönä Helsingissä, Turussa, Tampereella, Oulussa ja Porissa, jota vastoin molemmat sukupuolet tässä elinkeinohaarassa olivat tasaväkisesti edustettuina (Kotkassa). Muissa kaupungeissa toimivat tässä ammatissa etupäässä miehet, joskin naiset näissäkin kaupungeissa olivat huomattavana vähemmistönä. Suhteellisesti pienin luku naispuolisia ammatissa toimivia oli kulkulaitoksissa, joissa heitä oli keskimäärin ainoastaan 153.0 ‰ kaikista ammatissa toimivista. Eri kaupungeissa vaihtelee tämä suhdeluku hyvin tuntuvasti, 185.4:stä Helsingissä ja 183.6:sta Porissa toiselta puolen 78.6:een Oulussa ja 86.3:een Kuopiossa toiselta puolen. Tärkeimmässä elinkeinoryhmässä, teollisuudessa ja käsityössä, oli naispuolisia ammatissa toimivia keskimäärin 372.7 ‰ koko luvusta. Tämän luvun suu-

ruus eri kaupungeissa riippuu siitä, missä laajuudessa sellaiset teollisuudenhaarat, joissa etupäässä käytetään naistyötä, ovat niissä edustettuina. Tätä kysymystä käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa. — Julkisesta toiminnasta toimeentulonsa saaneiden naisten luku oli verraten alhainen, keskimäärin 226.1 ‰, ja poikkeavat eri kaupungit sangen vähän tästä keskimäärästä; Kotkassa oli naispuolisia ammatissa toimivia tässä ryhmässä kuitenkin ainoastaan 137.4 ‰.

Kolmessa viimeisessä ryhmässä olivat naiset ehdottomana enemmistönä. Mainittakoon tässä erikoisesti, että kaikissa muissa kaupungeissa, paitsi Kuopiossa ja Lahdessa, enemmistö päähenkilöitä ryhmässä „pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä” oli naisia.

On mielenkiintoista todeta, mihin suuntaan kehitys viime vuosina on käynyt naispuolisten ammatissa toimivien naisten suhdeluun nähden. Tätä varten esitetään seuraavalla sivulla vuosien 1910 ja 1920 väenlaskentojen suhdeluvut, ottamalla huomioon ainoastaan ne seitsemän kaupunkia, jotka sisältyivät aikaisempaan väenlaskentaan.

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Femmes actives de la population active, en ‰¹⁾

Vuosi Année	Maatalous	Teollisuus ja käsityö	Kululaitokset	Kauppa	Julkisen toiminta	Opetuslaitos	Terveystenhoito	Vapaat elinkeinot	Muut, luettelematta jääneet ammatit	Työskiesiä ja päivä- palkkalaista ilman edellä main. ammatia	Henkilöitä ilman ammattia, lairoksissa	Pääomalla, korooilla tai eläkkeellä eläjiä	Varattomia henkilöi- tä (ei perheen- jäseniä)	Muita henkilöitä	Kaikki elinkeinot
1910	178.1	402.1	87.7	545.4	23.6	657.1	692.0	131.4	424.5	335.8	415.2	688.7	733.8	536.8	399.2
1920	158.0	381.4	156.0	532.3	228.1	634.3	763.8	454.5	745.5	379.5	400.0	630.0	585.6	697.5	436.2

Kaikista ammatissa toimivista oli naisia vuonna 1910 399.2 ‰. Viime laskennasta oli vastaava suhdeluku sitä vastoin huomatta-
vasti suurempi eli 436.2 ‰. Suurin on li-
säys „julkisen toiminnan” ja „kulkulaitosten”
ryhmissä. Näissä oli aikaisemmin vain poik-
keustapauksissa naispuolisia ammatissa toi-
mivia, mutta niiden luku nousi esimerkiksi
„julkisen toiminnan” ryhmässä kokonaista
228.1 ‰:een vuonna 1920. Vuoden 1910 lu-
kua on kuitenkin katsottava ehdottomasti
liian alhaiseksi, koko ryhmällä kun näet main-
nitussa väenlaskennassa oli toisenlainen ko-
koomus kuin viime väenlaskennassa. Tämä
koskee erikoisesti tähän ryhmään kuuluvia
naispuolisia ammatissa toimivia, kuten puh-
taaksikirjoittajattaria, kanslia-apulaisia y. m.
s., jotka mainittuna vuonna aineiston epä-
täydellisyyden vuoksi oli viety IX ryhmään,
„mihin, luettelematta jääneisiin ammattei-
hin”. Naispuolisten ammatissa toimivien
suhteellinen luku on edelleen lisääntynyt
„terveydenhoidon”, „vapaiden elinkeinojen”,
„muiden, luettelematta jääneiden ammattien”,

„työläisten ja päiväpalkkalaisten ilman edellä
mainittua ammattia” ja „muiden henkilöi-
den” ryhmissä. Sitä vastoin voidaan todeta
vähenemisen tässä suhteessa tapahtuneen
kaupunkien tärkeimmissä elinkeinoryhmissä:
teollisuudessa ja käsityössä sekä kaupassa;
mutta tämä väheneminen on suhteellisen vä-
häinen. — Onhan yleisesti tunnettu ilmiö,
että naistyötä on viime vuosikymmenten ai-
kana alettu laajemmalti käyttää yhä useam-
milla elinkeinoelämän aloilla. Yllä esitetyt
luvut kohdistuvat ainoastaan kahteen viime
väenlaskentaan. Miten pitkälle menevää kehity-
s on ollut, ilmenee vielä selvemmin, jos
verrataan vastaavia oloja viisikymmentä
vuotta sitten. Vuonna 1870, jolloin väenlas-
kenta käsitti Helsingin, Turun, Viipurin ja
Oulun kaupungit, oli naispuolisia ammatissa
toimivia näissä neljässä kaupungissa keski-
määrin ainoastaan 320 ‰ kaikista ammatissa
toimivista. Siitä lähtien on niin muodoin
heidän suhteellinen lukunsa lisääntynyt lähes
puolella.

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

3. Teollisuus ja käsityö.

Teollisuudesta ja käsityöstä elävä väestö oli keskimäärin $\frac{2}{5}$ niiden kymmenen kaupungin väkiluvusta, jotka vuoden 1920 laskenta käsitti. Siihen tärkeään asemaan katsoen, joka tällä elinkeinonhaaralla on nyky-aikaisissa kaupungeissa, on syytä panna erikoista huomiota teollisuusväestön kokoomukseen. Tässä yhteydessä käsitellään kuitenkin ainoastaan ammatissa toimivaa teollisuusväestöä. Tietoja ammatissa toimivien perheenjäsenistä ja henkilöllisestä palveluskun-

nasta samaten kuin muihin elinkeinonhaaroihin kuuluvista vastaavista väestöryhmistä sitä vastoin esitetään selostettaessa väestön jakaantumista henkilöiden talouskunta-aseman mukaan.

Alla esitetään alustavasti yleiskatsaus ammatissa toimivaan teollisuusväestöön eri kaupungeissa teollisuudenhaaroittain sekä vastaavat tiedot naispuolisten ammatissa toimivien luvusta.

Population industrielle active par différentes branches d'industrie.

Teollisuudenhaara <i>Differentes branches d'industrie¹⁾</i>	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Kaivoslouhinta ja malminsaanti.....	8	1	—	1	—	—	1	—	—	—	11
Sulatat ja metallien jalostuslaitokset ..	1 135	342	242	350	78	17	46	75	67	15	2 367
Konepajat ja koneteollisuus	4 343	2 085	484	1 511	526	262	600	157	193	296	10 457
Kivi-, savi-, lasi- ja muu sell. teollisuus	755	484	71	151	59	33	40	15	26	8	1 642
Nahka- ja karvateollisuus.....	229	226	69	266	26	775	54	41	52	2	1 740
Kutomateollisuus.....	486	1 448	125	5 850	1 050	126	715	24	50	23	9 897
Vaatetusteollisuus	5 862	2 230	1 874	3 086	703	892	519	476	331	197	16 170
Paperiteollisuus	1 520	415	1 09	1 274	55	23	361	54	23	345	4 179
Puuteollisuus	2 024	1 151	1 466	667	155	691	1 338	753	1 001	1 066	10 312
Rakennusteollisuus	6 189	1 350	1 182	1 245	510	483	515	385	308	351	12 518
Kemian- sekä terva-, öljy- y. m. s. teollis.	428	270	226	115	75	30	102	368	24	56	1 694
Valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuus	1 440	353	254	298	69	110	114	48	47	78	2 811
Ravintoaineteollisuus	1 273	661	302	284	472	143	128	107	89	220	3 679
Väki- ja mallasjuomateollisuus	193	58	40	29	59	21	25	32	39	15	511
Tupakka- ja muu nautintoaineteollisuus	1 610	578	448	95	39	40	18	11	4	7	2 850
Graafillinen teollisuus	3 082	477	333	376	222	144	125	191	65	56	5 071
Muu teollisuus	1 308	399	280	186	74	65	70	74	34	38	2 528
Luokittelematon teollisuus	289	166	59	114	72	16	16	25	8	5	770
Yhteensä — Total	32 174	12 694	7 564	15 898	4 244	3 871	4 787	2 836	2 361	2 778	89 207
Siitä naisia: — Dont femmes:											
Kaivoslouhinta ja malminsaanti.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Sulatat ja metallien jalostuslaitokset ..	188	36	18	20	—	2	1	1	1	—	267
Konepajat ja koneteollisuus	425	119	28	55	12	12	20	2	10	11	694
Kivi-, savi-, lasi- ja muu sell. teollisuus ..	256	118	13	15	1	1	4	—	5	1	414
Nahka- ja karvateollisuus.....	65	90	10	40	6	148	35	1	13	—	408
Kutomateollisuus.....	333	1 208	115	4 321	852	112	630	22	47	20	7 710
Vaatetusteollisuus	3 956	1 606	1 234	2 031	429	534	359	283	204	130	10 766
Paperiteollisuus	1 151	340	60	566	41	13	128	31	15	111	2 456
Puuteollisuus	202	236	183	55	10	112	347	139	304	255	1 843
Rakennusteollisuus	413	73	86	67	41	47	43	16	22	40	848
Kemian- sekä terva-, öljy- y. m. s. teollis.	184	134	62	46	15	17	72	239	1	13	783
Valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuus	158	32	23	17	13	7	27	5	5	7	294
Ravintoaineteollisuus	434	272	96	111	171	73	59	21	29	35	1 301
Väki- ja mallasjuomateollisuus	47	20	11	9	14	3	8	9	10	5	136
Tupakka- ja muu nautintoaineteollisuus	1 143	431	331	63	21	28	8	1	—	4	2 030
Graafillinen teollisuus	1 433	216	152	157	100	52	59	81	35	29	2 314
Muu teollisuus	289	101	68	43	9	9	20	20	2	9	570
Luokittelematon teollisuus	115	107	23	76	51	12	7	17	5	2	415
Yhteensä — Total	10 843	5 139	2 513	7 692	1 786	1 182	1 827	888	708	672	33 250

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Tärkein teollisuudenhaara oli vaatetus-teollisuus, joka antoi työtä kaikkiaan 16 170 ammatissa toimivalle. Toisella sijalla oli rakennusteollisuus, jossa oli yhteensä 12 518 ammatissa toimivaa. Aivan tasaväkisiä olivat konepajat ja koneteollisuus sekä puuteollisuus, joissa ammatissa toimivien luku oli jonkin verran yli 10 000; välittömästi seurasi

kutomateollisuus 9 897 ammatissa toimivien. Muista tärkeistä teollisuudenhaaroista mainittakoon graafillinen teollisuus ja paperiteollisuus. Eri teollisuudenhaarojen merkitys eri kaupungeissa ilmenee selvimminkin alla olevista promillelukuista, jotka valaisevat ammatissa toimivien teollisuusväestön jakaantumista teollisuudenhaaroittain.

Population industrielle active par différentes branches d'industrie, en ‰.

Teollisuudenhaara <i>Différentes branches d'industrie¹⁾</i>	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Kaivoslouhinta ja malminsaanti	0.2	0.1	—	0.1	—	—	0.2	—	—	—	0.1
Sulatat ja metallien jalostuslaitokset	35.3	26.9	32.0	22.0	18.4	4.4	9.6	26.4	28.4	5.4	26.5
Konepajat ja koneteollisuus	135.0	164.2	64.0	95.0	123.9	67.7	125.3	55.4	81.7	106.5	117.2
Kivi-, savi-, lasi- ja muu sellainen teollisuus	23.5	38.1	9.4	9.5	13.9	8.5	8.4	5.3	11.0	2.9	18.4
Nahka- ja karvateollisuus	7.1	17.8	9.1	16.7	6.1	200.2	11.3	14.5	22.0	0.7	19.5
Kutomateollisuus	15.1	114.1	16.5	368.0	247.4	32.6	149.4	8.5	21.2	8.3	111.0
Vaatetusteollisuus	182.2	175.7	247.8	194.1	165.6	230.4	108.4	167.8	140.2	70.9	181.3
Paperiteollisuus	47.2	32.7	14.4	80.1	13.0	5.9	75.4	19.0	9.7	124.2	46.9
Puuteollisuus	62.9	90.7	193.8	42.0	36.5	178.5	279.5	265.5	424.0	383.7	115.6
Rakennusteollisuus	192.4	106.3	156.3	78.3	120.2	124.8	107.6	135.8	130.5	126.3	140.3
Kemian- sekä terva-, öljy- y. m. s. teollisuus	13.2	21.3	29.9	7.2	17.7	7.8	21.3	129.8	10.2	20.2	19.0
Valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuus	44.7	27.8	33.6	18.7	16.3	28.4	23.8	16.9	19.9	28.1	31.5
Ravintoaineteollisuus	39.6	52.1	39.9	17.9	111.2	37.0	26.7	37.7	37.7	79.2	41.2
Väki- ja mallasjuomateollisuus	6.0	4.6	5.3	1.8	13.9	5.4	5.2	11.3	16.5	5.4	5.7
Tupakka- ja muu nautintoaineteollisuus	50.0	45.5	59.2	6.0	9.2	10.3	3.8	3.9	1.7	2.5	32.0
Graafillinen teollisuus	95.8	37.6	44.0	23.7	52.3	37.2	26.1	67.3	27.5	20.2	56.9
Muu teollisuus	40.7	31.4	37.0	11.7	17.4	16.8	14.6	26.1	14.4	13.7	28.3
Luokittelematon teollisuus	9.0	13.1	7.8	7.2	17.0	4.1	3.4	8.8	3.4	1.8	8.6
Yhteensä — Total	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0

Helsingissä olivat eri teollisuudenhaarat edustettuina kutakuinkin samalla tavalla kuin yllä on esitetty kaikkiin kaupunkeihin nähden. Tämä onkin helposti selitettävissä, kun ottaa huomioon, että niin huomattava osa — noin 2/5 — näiden kaupunkien yhteisestä väkiluvusta tulee pääkaupungin osalle, minkä takia ammattijako tässä kaupungissa paljon suuremmissa määrin kuin muissa lyö leimansa kymmenen kaupungin yhteisiin keskimääriin. — Poikkeuksena on graafillinen teollisuus, joka Helsingissä oli neljännellä sijalla, sekä kutoma- ja puuteollisuus, jotka olivat järjestyksessä paljon myöhemmällä sijalla. Turussa olivat vaatetusteollisuus sekä konepajat ja koneteollisuus tärkeimmät teollisuudenhaarat, ja oli kutomateollisuus tässä kaupungissa jo kolmannella sijalla; lähinnä seurasivat rakennusteollisuus ja puuteollisuus. — Viipurissa oli teollisuusväestö, ku-

ten aikaisemmin on huomautettu, verraten harvalukuinen. Tässä kaupungissa oli vaatetus- ja rakennusteollisuudella huomattavampi sija kuin muissa kaupungeissa; samaten puuteollisuudella. Tampereella työskenteli tuntuvasti enemmän kuin 1/3 ammatissa toimivasta teollisuusväestöstä yksinomaan kutomateollisuudessa. Toisella sijalla oli vaatetus-teollisuus, muiden teollisuudenhaarojen ollessa hyvin heikosti edustettuina. Vaasassa on jakaantuminen eri pääteollisuudenhaaroittain jonkin verran taiseisempi: kutomateollisuus, vaatetusteollisuus, konepajat ja koneteollisuus sekä rakennusteollisuus. Näihin tulee ravintoaineteollisuus, joka vain tässä kaupungissa on saavuttanut huomattavan merkityksen, jota vastoin se muissa kaupungeissa näyttää tyydyttävän ainoastaan paikallisen tarpeen. Oulu on ainoa kaupunki, jossa nahka- ja karvateollisuudella on suurempi merkitys,

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

ja antoi tämä teollisuudenhaara työtä melkein yhtä monelle hengelle kuin tämän kaupungin tärkein teollisuudenhaara, vaatetusteollisuus. Neljässä pienimmässä kaupungissa oli puuteollisuus verrattomasti tärkein teollisuudenhaara. Porissa oli kutomateollisuus toisella sijalla. Kuopioon nähden kiintyy huomio erikoisesti kemian- y. m. s. teollisuuden korkeaan lukuun, kun taas Kotkassa paperiteollisuudella ja rakennusteollisuudella oli huomattava sija lähinnä puuteollisuutta.

Seuraavalla sivulla esitetään yleiskatsaus ammatissa toimivan teollisuusväestön jakaantumiseen teollisuudenhaaroittain eri väenlaskennoissa vuodesta 1870 lähtien. Tästä yleiskatsauksesta on jätetty pois ne kaupungit, joissa ei väenlaskentoja ole partu toimeen ennen vuotta 1920. — Koska, kuten jo aikaisemmin on huomautettu, vuoden 1900 tiedot voidaan saada muiden laskentojen tietoihin verrannollisiksi vain interpoloimalla ja koska niin pieniin väestöryhmiin kohdistuva interpolationsi johtaisi liian epäluotettaviin tuloksiin, on mainitun vuoden numerot jätetty pois tästä taaksepäin ulottuvasta yleiskatsauksesta. Vuosien 1870, 1880 ja 1890 tiedot sitä vastoin on ryhmitetty uudelleen viimeksi käytetyn ammattikaavakkeen mukaan. Siitä huolimatta ei ole varmoja takeita siitä, että eri suhdelluvut ovat täysin verrannollisia, vaan täytyy kolmen aikaisemman väenlaskennan lukuihin verrattaessa ottaa huomioon, etteivät vaihtelut aina johdu muuttuneista olosuhteista, vaan että ne voivat riippua siitä, ettei aineistoa eri väenlaskennoissa ole käyritelty täysin samalla tavalla. Vuoteen 1920 nähden tulee lisäksi tärkeä tekijä: tämän laskennan aineiston tarkempi jaotus, minkä nojalla teollisuusväestöön on viety suuri määrä sellaisia henkilöitä, jotka aikaisemmin on luettu ryhmään „työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia”. On kuitenkin luultavaa, että nämä ovat jakaantuneet kutakuinkin tasan eri teollisuudenhaarojen kesken, joten tämä seikka tuskin on vaikuttanut suhdellukuihin.

Eri teollisuudenhaarojen merkitys eri kaupungeissa on monella lailla muuttunut tähänastisten väenlaskentojen välikausina. Useimmille kaupungeille yhteistä on teollisuuselämän yhä suurempi moninaistuminen (differentioituminen), joten muutamien harvojen erikoisteollisuuksien sijaan, joissa työskentelee suurin osa asianomaisten kaupunkien teollisuusväestöstä, esiintyy yhä useampia tasavä-

kisempiä teollisuudenhaaroja. Helsingissä, Turussa ja Viipurissa antoivat vaatetus- ja rakennusteollisuudet aikaisemmin työtä verrattomasti suurimmalle osalle ammatissa toimivasta käsityö- ja teollisuusväestöstä. Myöhempinä aikoina sen sijaan nämä teollisuudenhaarat ovat suhteellisesti taantuneet, jota vastoin Helsingissä erikoisesti graafillisen teollisuuden sekä valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuuden merkitys on huomattavasti kasvanut. Turussa on „konepajojen ja koneiteollisuuden” ryhmällä sekä kutomateollisuudella huomattavampi sija kuin aikaisemmin, jota vastoin Viipurissa puuteollisuus on edennyt toiselle sijalle teollisuudenhaarojen joukossa. Tampereella oli kutomateollisuus aikaisemmin täydelleen määrävässä asemassa — vuonna 1890 työskenteli 55.1 % ammatissa toimivasta teollisuusväestöstä tässä teollisuudenhaarassa — mutta sittemmin on vaatetusteollisuus ja erikoisesti muuan sen alaosastoista, jalkineiteollisuus, voimakkaasti kehittänyt. Vaacassa olot ovat sen kymmenvuotiskauden aikana, josta on olemassa numeroita, olleet verraten muuttumattomat. Oulussa on nahka- ja karvateollisuus nopeasti edistynyt, samoin puuteollisuus, jota vastoin vaatetusteollisuus on tuntuvasti taantunut. Viimemainitun teollisuuden kehityskulku on samanlainen Porissa, jossa taas kutomateollisuuden ja paperiteollisuuden merkitys on kasvanut. — Eri kaupungeissa, varsinkin pienemmissä, voi jonkin teollisuuslaitoksen perustaminen usein huomattavalla tavalla siirtää eri teollisuudenhaarojen keskinäisiä suhdelukuja. On niin muodoin vaikeata tehdä mitään yleisiä johtopäätöksiä teollisuuden kehityssuuntaan nähden äsken mainittujen lukujen nojalla. Luonteenomaista kehitykselle on, paitsi teollisen toiminnan tasaisempaa jakaantumista eri haaroihin ja yhä lisääntyvää erikoistumista, se, että niiden haarojen merkitys, joiden tehtävänä lähinnä on ollut väestön jokapäiväisen elämän tarpeiden tyydyttäminen, kuten vaatetusteollisuuden ja ravintoaineteollisuuden, ja joissa käsityömainen toiminta on ollut tavallisin, on vähentynyt eri kaupunkien teollisessa elämässä kokonaisuutena katsottuna.

Ammatissa toimivan teollisuusväestön *jakaantuminen sukupuolen mukaan* on erittäin vaihteleva. Useimmissa teollisuudenhaaroissa ovat miespuoliset ammatissa toimivat enemmistönä. Poikkeuksena ovat kutomateollisuus, tupakka- ja muu nautintoaineteollisuus, vaatetusteollisuus ja paperiteollisuus, joissa haa-

Population industrielle active par différentes branches d'industrie 1870—1920, en %.

Teollisuudenhaara <i>Différentes branches d'industrie¹⁾</i>	Helsinki					Turku				Viipuri				Tampere			Vaasa		Oulu				Pori													
	1870	1880	1890	1910	1920	1870	1890	1910	1920	1870	1890	1910	1920	1890	1910	1920	1910	1920	1870	1890	1910	1920	1890	1910	1920											
Kaivoslouhinta ja malminsaanti	—	—	—	—	0.0	—	—	—	0.0	—	—	—	—	—	—	0.0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.0
Sulatot ja metallien jalostuslaitokset	13.9	15.2	13.9	13.7	3.5	14.5	17.5	12.1	2.7	38.5	14.7	11.7	3.2	6.6	8.4	2.2	11.7	1.8	7.8	15.8	11.4	0.4	12.4	6.8	12.4	10.7	1.0	12.5	12.4	10.7	1.0	12.5	12.4	10.7	1.0	
Konepajat ja koneteollisuus ..	—	—	—	—	13.5	—	—	—	16.4	—	—	—	6.4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kivi-, savi-, lasi- ja muu sellainen teollisuus	1.3	2.7	2.0	2.6	2.4	0.8	3.0	4.4	3.8	0.2	0.7	2.8	0.9	0.4	1.4	0.9	3.5	1.4	0.7	0.7	1.6	0.9	1.3	1.2	0.8	1.3	1.2	0.8	1.3	1.2	0.8	1.3	1.2	0.8	1.3	
Nahka- ja karvateollisuus	2.5	1.8	1.4	0.6	0.7	4.4	2.7	2.2	1.8	2.0	2.1	0.9	0.9	1.5	0.9	1.7	0.6	6.4	10.0	16.8	20.0	2.1	0.4	1.1	2.0	2.1	0.4	1.1	2.0	2.1	0.4	1.1	2.0	2.1	0.4	
Kutomateollisuus	1.3	0.6	1.1	2.8	1.5	8.8	8.0	12.5	11.4	0.2	1.2	1.8	1.7	55.1	47.4	36.8	30.5	24.7	10.4	5.7	3.2	3.3	5.4	20.3	14.9	5.4	20.3	14.9	5.4	20.3	14.9	5.4	20.3	14.9	5.4	
Vaatetusteollisuus	25.8	22.9	25.4	24.0	18.2	25.7	25.3	23.7	17.6	18.7	29.5	31.5	24.8	9.5	16.3	19.4	16.2	16.6	45.7	29.6	31.8	23.0	21.6	18.0	10.8	21.6	18.0	10.8	21.6	18.0	10.8	21.6	18.0	10.8	21.6	
Paperiteollisuus	1.1	1.2	1.9	4.3	4.7	1.1	1.0	2.0	3.3	0.4	1.8	1.1	1.4	6.8	6.3	8.0	0.5	1.3	0.9	0.5	0.7	0.6	0.5	7.5	0.6	0.5	7.5	0.6	0.5	7.5	0.6	0.5	7.5	0.6		
Puuteollisuus	8.5	5.3	7.4	4.9	6.3	6.8	8.0	8.4	9.1	7.2	7.0	5.8	19.4	4.9	4.7	4.2	4.0	3.7	5.3	10.3	10.7	17.9	31.8	29.0	28.0	10.7	17.9	31.8	29.0	28.0	10.7	17.9	31.8	29.0	28.0	
Rakennusteollisuus	22.7	31.2	26.9	19.6	19.2	24.5	15.4	14.8	10.6	20.5	20.8	19.7	15.6	7.6	6.9	7.8	12.2	12.0	9.1	10.9	10.9	12.5	11.8	7.2	10.8	10.9	12.5	11.8	7.2	10.8	10.9	12.5	11.8	7.2	10.8	
Kemian- sekä terva-, öljy- y. m. s. teollisuus	0.5	0.3	0.4	0.1	1.3	0.2	1.2	1.1	2.1	0.1	1.8	2.0	3.0	1.4	[0.03]	0.7	1.1	1.8	1.4	1.2	0.6	0.8	3.2	3.0	2.1	0.7	1.8	2.0	3.0	1.4	[0.03]	0.7	1.1	1.8	1.4	
Valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuus	0.7	0.7	0.5	2.7	4.5	0.4	0.2	1.2	2.8	0.8	0.7	1.4	3.4	0.1	1.0	1.9	0.8	1.6	—	—	0.9	2.8	—	0.4	2.4	0.7	1.8	2.0	3.0	1.4	[0.03]	0.7	1.1	1.8	1.4	
Ravintoaineteollisuus	8.5	7.5	6.7	5.5	4.0	4.9	5.5	5.7	5.2	3.8	5.0	5.1	4.0	2.3	2.7	1.8	12.0	11.1	6.6	7.5	6.0	3.7	4.4	4.9	2.7	1.8	12.0	11.1	6.6	7.5	6.0	3.7	4.4	4.9	2.7	
Väki- ja mallasjuomateollisuus	3.8	2.6	1.8	0.6	0.6	1.4	1.9	0.9	0.5	3.0	0.8	1.0	0.5	1.1	0.4	0.2	1.3	1.4	2.0	2.5	0.4	0.5	2.0	0.5	0.5	0.4	0.5	2.0	2.5	0.4	0.5	2.0	2.5	0.4	0.5	
Tupakka- ja muu nautintoaineteollisuus	2.7	2.4	3.6	8.1	5.0	3.4	6.7	5.4	4.5	1.6	9.2	8.9	5.9	0.9	0.5	0.6	0.7	0.9	0.3	0.6	0.2	1.0	—	0.5	0.4	—	0.5	0.4	—	0.5	0.4	—	0.5	0.4		
Graafillinen teollisuus	3.8	3.8	5.5	8.0	9.6	1.1	2.3	3.1	3.8	0.7	2.4	3.7	4.4	1.0	2.2	2.4	3.5	5.2	1.4	2.8	3.0	3.7	1.5	2.3	2.6	3.7	1.5	2.3	2.6	3.7	1.5	2.3	2.6	3.7		
Muu teollisuus	2.9	1.8	1.5	2.5	4.1	2.0	1.3	2.5	3.1	2.3	2.3	2.6	3.7	0.8	0.9	1.2	1.4	1.8	2.0	1.9	1.8	1.7	2.0	1.1	1.5	1.7	2.0	1.1	1.5	1.7	2.0	1.1	1.5	1.7		
Luokittelematon teollisuus	—	—	—	—	0.9	—	—	—	1.3	—	—	—	0.8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Yhteensä — Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

roissa naispuoliset ovat enemmistönä, kun lasketaan keskimäärät kaikille kymmenelle kaupungille yhteensä. Kemian- ja graafillisessa teollisuudessa käytettiin naistyövoimia likipitään samassa laajuudessa kuin miehiä.

Alempana esitetään tietoja naispuolisten ammatissa toimivien luvusta prosentteissa ammatissa toimivien kokonaismäärästä eri teollisuudenhaaroissa, kustakin kaupungista erikseen.

Femmes actives de la population active dans les différentes branches d'industrie, en %.

Teollisuudenhaara <i>Différentes branches d'industrie¹⁾</i>	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Kaivoslouhinta ja malminsaanti	12.5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12.5
Sulatot ja metallien jalostuslaitokset	16.6	10.5	7.4	5.7	—	11.8	2.2	1.3	1.5	—	11.7
Konepajat ja koneteollisuus	9.8	5.7	5.8	3.6	2.3	4.6	3.3	1.3	5.2	3.7	6.6
Kivi-, savi-, lasi- ja muu sell. teollisuus ..	33.9	24.4	18.3	9.9	1.7	3.0	10.0	—	19.2	12.5	25.5
Nahka- ja karvateollisuus	28.4	39.8	14.3	15.0	23.1	19.1	64.8	2.4	25.0	—	23.5
Kutomateollisuus	78.8	83.4	92.0	73.9	81.1	88.9	88.1	91.7	94.0	87.0	77.9
Vaatetusteollisuus	67.5	72.0	65.9	65.8	61.0	59.9	69.2	59.5	61.6	66.0	66.6
Paperiteollisuus	75.7	81.9	55.1	44.4	74.6	50.0	35.5	57.4	65.2	32.2	58.8
Puuteollisuus	10.0	20.5	12.5	8.3	6.5	16.2	25.9	18.5	30.4	23.9	17.9
Rakennusteollisuus	6.7	5.4	7.3	5.4	8.0	9.7	8.4	4.2	7.1	11.4	6.8
Kemian- sekä terva-, öljy- y. m. s. teollis.	43.0	49.6	27.4	40.0	20.0	56.7	70.6	65.0	4.2	23.2	46.2
Valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuus ..	11.0	9.1	9.1	5.7	18.8	6.4	23.7	10.4	10.6	9.0	10.5
Ravintoaineteollisuus	34.1	41.2	31.8	39.1	36.2	51.1	46.1	19.6	32.6	15.9	35.4
Väki- ja mallasjuomateollisuus	24.4	34.5	27.5	31.0	23.7	14.3	32.0	28.1	25.6	33.3	26.6
Tupakka- ja muu nautintoaineteollisuus ..	70.6	74.6	73.9	66.3	53.9	70.0	44.4	9.1	—	57.1	71.3
Graafillinen teollisuus	46.5	45.3	45.7	41.8	45.1	36.1	47.2	42.4	53.9	51.8	45.6
Muu teollisuus	22.1	25.3	24.3	23.1	12.2	13.9	28.6	27.0	5.9	23.7	22.6
Luokittelematon teollisuus	39.8	35.5	39.0	66.7	70.8	75.0	43.8	68.0	62.5	40.0	53.9
Kaikki ammatissa toimivat — Ensemble	33.7	40.5	33.2	48.4	42.1	30.5	38.2	31.3	30.0	24.2	37.3

Eri kaupungit eroavat toisistaan sängen vähän naispuolisen työvoiman yleisyyteen nähden eri teollisuudenhaaroissa. Eroavaisuudet johtuvat etupäässä siitä, että absoluuttiset luvut muutamissa tapauksissa ovat olleet hyvin pienet tai että jollain paikkakunnalla on harjoitettu ainoastaan yhtä kyseessä olevan teollisuuden erikoishaaraa. Siten käyttää Helsingin ja Turun paperiteollisuus pääasiallisesti naispuolista työvoimaa, jota vastoin Kotkassa ja Porissa miespuoliset ammatissa toimivat ovat suurena enemmistönä. Tämä johtuu siitä, että molemmissa ensinmainituksa kaupungeissa kirjansitomaloja sekä rasia- ja koteloteollisuus ovat tärkeimmät erikoishaarat, jota vastoin Kotkassa ja Porissa ensi sijalla on sellulosa- ja paperinvalmistus. — Suhteellisesti pienin määrä naispuolisia am-

matissa toimivia oli „konepajojen ja koneteollisuuden” sekä „rakennusteollisuuden” ryhmässä, joissa käytännöllisesti katsoen työskenteli yksinomaan (noin 93 %) miespuolisia ammatissa toimivia.

Sen viisikymmenvuotiskauden aikana, joka on kulunut ensimmäisestä todellisesta väenlaskennasta, on naispuolisten ammatissa toimivien suhteellinen luku teollisuudessa huomattavasti noussut. Tämä kehitys oli huomattava varsinkin vuoteen 1910 saakka, jota vastoin viime vuosikymmenen aikana on satunut seisaus. Yksityiskohtaisia numeroita — naispuolisia ammatissa toimivia %:ssa kaikista ammatissa toimivista — eri kaupungeissa esitetään yleiskatsauksessa seuraavalla sivulla.

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Population active féminine dans les différentes branches d'industrie 1870, 1880, 1890, 1910 et 1920 en % de la population active totale.

Teollisuudenhaara Différentes branches d'industrie ¹⁾	Helsinki					Turku				Viipuri				Tampere			Vaasa		Oulu				Pori			
	1870	1880	1890	1910	1920	1870	1890	1910	1920	1870	1890	1910	1920	1890	1910	1920	1910	1920	1870	1890	1910	1920	1890	1910	1920	
Kaivoslouhinta ja malminsaanti	—	—	—	—	12.5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sulatot ja metallien jalostuslaitokset	—	0.1	0.4	0.3	16.6	0.3	1.9	1.5	10.5	—	—	—	7.4	0.8	—	5.7	—	2.3	1.8	0.5	0.7	11.8	1.2	1.4	2.2	
Konepajat ja koneiteollisuus	—	—	—	—	9.8	—	—	—	5.7	—	—	—	5.8	—	3.6	—	—	—	—	—	—	4.6	—	—	3.3	
Kivi-, savi-, lasi- ja muu sellainen teollisuus	2.3	24.8	27.0	13.8	33.9	—	24.1	8.3	24.4	—	—	0.6	18.3	4.8	5.7	9.9	0.9	1.7	20.0	11.1	—	30.3	—	—	10.0	
Nahka- ja karvateollisuus	—	—	7.1	16.5	28.4	1.8	0.8	54.3	39.8	7.1	—	5.9	14.3	1.2	—	15.0	5.9	23.1	—	13.1	10.3	19.1	—	—	64.8	
Kutomateollisuus	41.5	41.9	82.0	94.6	78.8	89.0	75.3	90.4	83.4	100.0	87.0	98.1	92.0	66.9	75.6	73.9	82.5	81.1	97.3	100.0	93.6	88.9	100.0	90.4	88.1	
Vaatetusteollisuus	35.4	37.3	47.1	67.8	67.5	49.3	53.2	71.4	72.0	31.6	39.5	58.4	65.9	32.9	65.0	65.8	65.3	61.0	66.9	55.0	61.5	59.9	47.3	63.8	69.2	
Paperiteollisuus	—	9.7	37.1	73.7	75.7	17.2	37.5	78.0	81.9	—	5.9	31.3	55.1	34.9	44.9	44.4	6.7	74.6	—	—	29.4	50.0	28.6	33.3	35.5	
Puuteollisuus	—	1.1	1.4	1.3	10.0	2.3	10.9	18.6	20.5	1.0	1.5	—	12.5	3.0	8.0	8.3	4.1	6.5	2.7	7.5	6.9	16.2	7.0	18.0	25.9	
Rakennusteollisuus	0.1	1.8	0.2	1.6	6.7	0.2	0.3	2.9	5.4	0.3	0.3	2.9	7.3	2.1	1.6	5.4	2.7	8.0	1.6	—	2.3	9.7	—	0.5	8.4	
Kemian- sekä terva-, öljy- y. m. s. teollisuus	12.5	6.7	22.9	50.0	43.0	100.0	58.6	79.4	49.6	—	35.3	67.0	27.4	54.4	—	40.0	22.9	20.0	—	13.3	—	56.7	76.2	90.5	70.6	
Valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuus	4.5	—	—	1.3	11.0	—	18.2	—	9.1	—	15.4	—	9.1	—	4.9	5.7	—	18.8	—	—	—	6.4	—	—	23.7	
Ravintoaineteollisuus	10.3	17.0	23.8	41.2	34.1	11.8	20.4	44.8	41.2	35.8	15.6	21.7	31.8	33.3	45.7	39.1	37.8	36.2	8.7	62.2	60.7	51.1	35.1	51.1	46.1	
Väki- ja mallasjuomateollisuus	6.6	10.0	32.3	37.5	24.4	11.1	28.6	27.6	34.5	—	—	21.8	27.5	17.7	11.1	31.0	28.2	23.7	21.4	21.2	—	14.3	—	7.7	32.0	
Tupakka- ja muu nautintoaineteollisuus	35.6	57.8	79.9	87.3	70.6	10.2	80.3	82.8	74.6	4.5	52.3	78.8	73.9	82.0	68.5	66.3	59.1	53.9	50.0	50.0	—	70.0	—	69.2	44.4	
Graafillinen teollisuus	—	5.9	16.4	30.1	46.5	—	9.7	29.0	45.3	—	—	22.1	45.7	10.7	28.3	41.8	29.0	45.1	10.0	5.4	20.3	36.1	5.3	23.8	47.2	
Muu teollisuus	—	—	—	—	22.1	—	—	—	25.3	—	—	—	24.3	—	—	23.1	—	—	—	—	—	13.9	—	—	28.6	
Luokittelematon teollisuus	5.4	3.2	12.2	20.2	39.8	1.9	—	29.8	35.5	6.3	—	17.6	39.0	2.3	43.4	66.7	51.8	70.8	7.1	—	22.4	75.0	—	21.4	43.8	
Kaikki teollis.haar. — Ensemble	12.1	13.4	20.7	35.3	33.7	22.3	29.9	43.2	40.5	8.0	19.3	32.0	33.2	45.4	52.2	48.4	43.9	42.1	42.7	30.1	30.0	30.5	22.2	41.6	38.2	

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Kuten aikaisemmin on huomautettu, on naispuolisten ammatissa toimivien suhteellinen luku eri kaupungeissa sinänsä suuressa määrin riippuvainen siitä, miten vahvasti sellaiset teollisuudenhaarat, joissa toimii etupäässä naispuolista työvoimaa, ovat niissä edustettuina. Jos niin muodoin tuollaisen teollisuudenhaaran merkitys kyseessä olevan kauden aikana on kasvanut asianomaisessa kaupungissa, seuraa siitä, että myöskin naispuolisten ammatissa toimivien suhdeluku nousee. Mutta myöskin useimmissa yksityisissä teollisuudenhaaroissa voidaan havaita pyrkimys naispuolisen työvoiman lisääntyneeseen käyttämiseen, vaikkakin hyvin eri voimakkaana eri teollisuudenhaaroissa. Kutomateollisuudessa on kauan aikaa käytetty etupäässä naispuolista työvoimaa, eivätkä eri väenlaskentojen suhdelukujen vaihtelut ole erikoisen suuria. Vaatetusteollisuudessa tämä kehitys suunta ilmenee tuntuvasti selvempänä. Kolmessa suurimmassa kaupungissa on naispuolisten ammatissa toimivien suhteellinen luku lähes kahdenkertaistunut vuoden 1870 jälkeen, ja oli vuonna 1920 noin $\frac{2}{3}$ ammatissa toimivista tässä teollisuudenhaarassa naisia. Vielä selvempi on graafillisessa teollisuudessa tapahtunut kehitys: siinä naiset aikaisemmin ovat toimineet ainoastaan poikkeustapauksessa, ja heidän lukunsa on nyttemmin lisääntynyt — vieläpä, päinvastoin kuin muissa teollisuudenhaaroissa, erikoisen voimakkaasti viime vuosikymmenen kuluessa — lähes puoleen kaikista ammatissa toimivista. Melkoinen nousu on myös huomattavissa useimpien kaupunkien ravintoaineteollisuudessa ja paperiteollisuudessa. Syrjässä tästä kehityksestä sitä vastoin ovat rakennusteollisuus, valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuus sekä yleensä myöskin metalliteollisuus.

Yllä hahmoteltu kehitys on johtanut siihen, että naispuolisten ammatissa toimivien suhteellinen luku teollisuudessa on Helsingissä noussut 12.1 %:sta vuonna 1870 33.7 %:iin vuonna 1920, Turussa samana aikana 22.3 %:sta 40.5 %:iin ja Viipurissa 8.0 %:sta 33.2 %:iin. Voidaan näin muodoin todeta, että teollisuusväestön kokoomus on perinpohjin muuttunut noissa kaupungeissa, niin että yli $\frac{1}{3}$ ammatissa toimivista nyttemmin on naisia, jota vastoin naisten käyttäminen teollisuudessa aikaisemmin oli poikkeuksellista. Oulussa sitä vastoin, jossa tämä luku jo vuonna 1870 oli tuntuvasti suurempi kuin äsken mainituissa kaupungeissa, ei voida ha-

vaita mitään lisääntymistä. Muuhin kaupunkeihin nähden voidaan vertailu ulottaa ainoastaan vuoteen 1890 — Vaasaan nähden ainoastaan vuoteen 1910 — ja ovat näissäkin kaupungeissa esiintyvät muutokset verraten vähäiset. — Tämän kehityksen painopiste sattuukin miin muodoin viime vuosisadan viime vuosikymmenille; sitä ennen tulivat ammatissa toimivat teollisuuteen pääasiallisesti miespuolisesta väestöstä.

Kuten johdannossa huomautettiin, on vuoden 1920 väenlaskennassa ensi kerran voitu soveltaa ammatissa toimivien johdonmukaista jaoitusta aseman mukaan ammatissa. Teollisuudessa on tämä jaoitus käsittänyt ryhmät: a) työnantajia ja muita itsenäisiä ammatinharjoittajia, b) päällystöä, c) konttorihenkilöitä, d) työnjohtajia ja e) työväkeä. Ryhmät a ja e on vielä tarkemmin eritelty niihin erikoisammatteihin, jotka sisältyvät asianomaisiin teollisuudenhaaroihin, jota vastoin ryhmät b, c ja d on esitetty vain yhteissummana kullekin teollisuudenhaaralle. — Ryhmä a käsittää sekä teollisuudenharjoittajat että käsityöläiset, eikä tavallisesti ole voitu vetää rajaa näiden kahden ryhmän välille. Muutamissa teollisuudenhaaroissa, kuten sulatoissa ja metallien jalostuslaitoksissa sekä ravintoaineteollisuudessa, on tosin käytetty sellaisia ammattinimityksiä, jotka lähinnä vastaavat käsityömaisesti harjoitettua ammattitoimintaa, esim. seppiä, pelti- ja kupariseppiä, leipureita y. m. s. tehtailijan nimityksen rinnalla. Tällöin on asianomaisen henkilön itsensä ilmoittama ammattinimitys saanut olla ratkaisevana. Tämä ero on tietysti kuitenkin hyvin epävarma, sitä enemmän, kun teoreettisestikin katsoen on vaikeata vetää rajaa teollisen toiminnan ja käsityön välille. — Päällystöllä tarkoitetaan liikkeissä johtavassa asemassa olevia henkilöitä, kuten johtajia, insinöörejä, teknillisiä johtajia y. m. s., jotka teknillisen sivistyksensä ja yhteiskunnallisen asemansa nojalla ovat verraten jyrkästi erillisenä ryhmänä asianomaisissa teollisuudenhaaroissa. Konttorihenkilöiden ryhmä on niinkään erikoisluontoinen ryhmä teollisuudessa, jota vastoin työnjohtajien ja työväen välinen raja on jonkin verran epävarmempi.

Seuraavalla sivulla esitetään aluksi yleiskatsaus ammatissa toimivan teollisuusväestön jakaantumiseen aseman mukaan ammatissa eri teollisuudenhaaroissa; sen promilleluvut tarkoittavat kymmenen kaupungin väestöä yhteensä.

Population active industrielle par branches d'industrie¹⁾ et selon la position professionnelle, en ‰.

Asema ammatissa Position professionnelle	Kaivoslouhin- ka ja maan- sääntä	Sulatot ja me- tallien jalos- tustaitokset	Konepajat ja konekone- suus	Kivi-, saavi-, lasi- ja muu sellainen teol- lisuus	Nahka- ja karvateolli- suus	Kutoma- teollisuus	Vaatetus- teollisuus	Paperi- teollisuus	Puuteollisuus	Rakennus- teollisuus	Kemian- sekä terveys-, öljy- y. m. a. teolli- suus	Valmistus-, läännitys- ja sähköteolli- suus	Ravinkeino- teollisuus	Väki- ja mal- lasijoma- teollisuus	Paprika- ja muu nautinto- aineiteolli- suus	Graafinen teollisuus	Muu teolli- suus	Luokittele- mätön teolli- suus	Kalkeaan
Työnantajia ja muita itse- näisiä ammatinharjoitt. — <i>Patrons et artisans</i> ..	90.9	133.5	10.7	37.1	71.3	5.4	340.2	8.4	51.5	35.1	14.8	10.7	156.6	11.7	14.7	23.3	113.5	66.2	93.1
Päällystystä — <i>Chefs</i>	454.6	12.7	21.4	32.3	16.7	10.7	4.5	19.6	14.5	43.0	63.8	48.7	15.5	39.1	21.4	20.3	19.8	48.0	20.9
Konttorihenkilöitä — <i>Per- sonnel de bureau</i>	181.8	32.9	47.4	51.2	43.1	24.3	10.2	33.3	40.0	11.9	95.6	128.8	31.3	97.9	63.2	110.6	53.0	45.5	38.6
Työnjohtajia ja päälly- miehiä — <i>Chefs d'équipe</i>	—	25.8	37.8	40.2	33.9	36.9	10.1	32.5	36.9	12.8	34.8	38.8	29.6	86.1	31.6	27.4	19.4	13.0	26.8
Työväkeä — <i>Ouvriers</i>	272.7	795.1	882.7	839.2	835.0	922.7	635.0	906.2	857.1	897.2	791.0	773.0	767.0	765.2	869.1	818.4	794.3	827.3	820.6
Yhteensä — Total	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0
Konttorihenkilöitä ja työväkeä 100 itsenäistä ammatinharjoittajaa kohden.																			
<i>Personnel de bureau ainsi que chefs d'équipe et ouvriers par 100 patrons et artisans dans les différentes branches d'industrie.</i>																			
Konttorihenkilöitä — <i>Per- sonnel de bureau</i>	200	24	442	137	60	454	2	397	77	33	648	1 206	19	833	428	475	46	68	41
Työnjohtajia, päällysmie- hiä ja työväkeä — <i>Chefs d'équipe et ouvriers</i>	300	614	8 593	2 367	1 219	17 918	189	11 208	1 735	2 594	5 596	7 606	508	7 250	6 111	3 634	716	1 268	909

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Ammatissa toimivasta teollisuusväestöstä oli keskimäärin 93.1 %/o työnantajia, 20.9 %/o päällystystä, 38.6 %/o konttorihenkilöitä sekä 847.4 %/o työväkeä, työnjohtajia ja päällysmiehiä. Eri teollisuudenhaaroja koskevista suhdeluviista ilmenee näiden haarojen luonne, se, harjoitetaanko niitä käsityömäisesti ja pienteollisuutena vai suurteollisuutena. Ensinmainittuun luokkaan kuuluvat lähinnä vaatetusteollisuus sekä edelleen ravintoaineteollisuus, sulatto- ja metallienjalostusteollisuus sekä ryhmä „muu teollisuus”. Vastakkaista äärimmäisyyttä edustavat kutomateollisuus, paperiteollisuus, konepaja- ja koneteollisuus sekä valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuus. Ominaista niille teollisuudenhaaroille, joissa toimintaa harjoitetaan laajassa mittakaavassa, on myös suhteellisen lukuisa konttorihenkilökunta, näissä teollisuudenhaaroissa sovelletun työn suuremman erikoistumisen ilmaisu. Konttorihenkilöiden suhteelliseen runsauteen erinäisissä teollisuudenhaaroissa vaikuttaa sekin, että maaseudun suuremmilla teollisuuslaitoksilla usein on konttoreja kaupungeissa. Kuten myöhemmin osoitetaan, koskee tämä erikoisesti pääkaupungin oloja. Niissä teollisuudenhaaroissa, joissa käsityö oli vallitsevana, suorittaa tavallisesti työnantaja tai itsenäinen ammatinharjoittaja itse konttoritehtävät. — Näitä seikkoja valaisee tarkemmin edellisellä sivulla oleva yhdistelmä, jossa on laskettuna konttorihenkilöiden sekä työnjohtajien, päällysmiesten ja työväen luku 100 työnantajaa ja muuta itsenäistä ammatinharjoittajaa kohden.

Vaatetusteollisuudessa tuli ainoastaan 189 työläistä (ja työnjohtajaa) 100 itsenäistä ammatinharjoittajaa kohden. Jonkin verran korkeammat olivat vastaavat luvut ravintoaineteollisuudessa, sulatto- ja metallienjalostusteollisuudessa ja „muussa teollisuudessa”, eli vast. 508, 614 ja 716 työläistä 100 työnantajaa ja muuta itsenäistä ammatinharjoittajaa kohden. Näiden teollisuudenhaarojen keskimäärät olivat siis sen tason alapuolella, jota

esim. teollisuustilastossa on pidetty teollisuusliikkeen rajana: vähintään 10 työläistä liikettä kohden. Poikkeuksellisen korkeat olivat sen sijaan luvut kutomateollisuudessa (17 918 työläistä), paperiteollisuudessa (11 208 työläistä) sekä konepajoissa ja koneteollisuudessa (8 593 työläistä 100 työnantajaa ja itsenäistä kohden). — Sitä, että aikaisemmin luetelluissa teollisuuksissa — vaatetusteollisuudessa, ravintoaineteollisuudessa y. m. — toiminta etupäässä on käsityön tai pienteollisuuden luontoista, valaisee selvästi myös se tosiasia, että konttorihenkilöihin ensinmainitussa haarassa kuului vain 2 henkeä 100 itsenäistä ammatinharjoittajaa kohden. Vastaava luku ravintoaineteollisuudessa oli 19, sulatto- ja metallienjalostusteollisuudessa 24 j. n. e. Konttorihenkilöiden niin muodoin esiintyessä näissä teollisuudenhaaroissa ainoastaan poikkeustapauksissa, oli työnjako niissä haaroissa, joissa suuremmat liikkeet olivat yleisimmät, paljon pitemmälle kehittyneet. Konttoristien luku 100 työnantajaa kohden oli 454 kutomateollisuudessa, 442 konepaja- ja koneteollisuudessa, 397 paperiteollisuudessa j. n. e. Konttorihenkilöitä esiintyy, kuten tunnettua, useimmissa elinkeinonhaaroissa, ja hyvin suuri osa heistä on teollisuuden palveluksessa. — „Päällystön” ryhmän luvut olivat hyvin vaihtelevat eri teollisuudenhaaroissa. Siihenkin nähden on sentään sääntönä, että se oli lukuisampi suurteollisuuksissa kuin käsityömäisessä teollisuudessa. Muutamat teollisuudenhaarat näyttävät sitäpaitsi enemmän kuin toiset käyttävän korkeamman teknillisen sivistyksen saanutta henkilökuntaa, joka on viety päällystön ryhmään. Näistä mainittakoon kemianteollisuus, valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuus sekä rakennusteollisuus.

Sukupuolen mukaan jakaantuivat ammatissa toimivien eri ryhmät teollisuudessa, s. o. työnantajat, päällystöstä j. n. e. seuraavalla tavalla.

Différentes groupes professionnelles de la population active industrielle par sexe, en %.

	Mp. — S. m.	Np. — S. f.
Työnantajat y. m. itsenäiset ammatinharjoittajat — <i>Patrons et artisans</i> ...	51.4	48.6
Päällystöstä — <i>Chefs</i>	98.2	1.8
Konttorihenkilöt — <i>Personnel de bureau</i>	21.4	78.6
Työnjohtajat ja päällysmiehet — <i>Chefs d'équipe</i>	94.7	5.3
Työväki — <i>Ouvriers</i>	62.9	37.1
Kaikki ryhmät — <i>Ensemble</i>	62.7	37.3

Ammatissa toimivasta teollisuusväestöstä oli 62.7 % miehiä ja 37.3 % naisia. Ne eri ryhmät, joihin se jakaantuu aseman mukaan

ammattissa, ovat kuitenkin kokoomukseltaan erittäin vaihtelevat sukupuolijakoon nähden. Työnantajia ja muita itsenäisiä ammatinhar-

Työnantajien ja muiden itsenäisten ammatinharjoittajien ryhmässä ovat eri kaupunkien väliset eroavaisuudet sangen vähäiset. Pienin tämä ryhmä on Tampereella, Kotkassa ja Porissa, jossa suurteollisuuslaitokset ovat määrääviä. Sitä vastoin on pienteollisuus ja käsityömainen teollisuus suhteellisesti runsaslukuisempine itsenäisine ammatinharjoittajineen runsaammin edustettu Viipurissa. Kuopiossa, Turussa ja Lahdessa, Helsingissä on päällystön ryhmä lukuisammin edustettuna kuin muissa kaupungeissa. Vieläkin suuremmassa määrin koskee tämä konttorihenkilöitä, joita Helsingissä on lähes 50 %₀₀ ammatissa toimivista, vastaten 19.9—37.6 %₀₀ muissa kaupungeissa. Selityksensä tämä ilmiö saa osittain siitä, että useilla maaseudun teollisuuslaitoksilla on osto- ja myyntikontto-

rinsa pääkaupungissa, minkä johdosta tämä kaupallisen toiminnan rajalla oleva ryhmä on huomattavasti voimakkaammin edustettuna Helsingissä kuin muissa kaupungeissa. — Välittömässä yhteydessä työnantajain ja muiden itsenäisten ammatinharjoittajien suhteellisen vähäiseen lukuun Kotkassa, Tampereella ja Porissa on työväen korkea promilleluku näissä kaupungeissa. Alhaisimmat ovat nuo luvut sen sijaan Viipurissa, Kuopiossa ja Turussa.

Koska aikaisemmissa väenlaskennoissa ei ole voitu saada luotettavia tietoja ammatissa toimivien asemasta ammatissa sekä teollisuudessa että muissa elinkeinonhaaroissa, ei myöskään voi saada kuvaa tässä suhteessa tapahtuneesta kehityksestä.

Ehdottomasti suurin osa kulkulaitosväestöstä, 440.7 ‰, oli rautateiden palveluksessa. Lähinnä tärkein haara, raitiotiet ja ajuriliike, antoi työtä paljon pienemmälle luvulle, eli 177.7 ‰:lle kaikkien kymmenen väenlaskentakaupungin kulkulaitosväestöstä yhteensä. „Posti, lennätin ja puhelin”, „merenkulku” sekä „lastaus-, purkaus- ja muu sellainen työ” olivat miltei tasaväkisiä ryhmiä. — Eri kaupungit poikkeavat suuresti äsken mainituista keskimääristä. „Rautatiet” olivat aivan vallitsevassa asemassa kaikissa muissa kaupungeissa paitsi Kotkassa, Porissa ja Turussa. Näissä kaupungeissa on kulkulaitosväestön kokoomus aivan toinen kuin muissa kaupungeissa. Lastaus- ja purkaustoiminta on näet Kotkassa ja Porissa ensi sijalla, ja sen jälkeen tulee merenkulku. Näillä molemmilla haaroilla, jotka ovat läheisessä yhteydessä keskenään, oli myös Turussa paljon

suurempi merkitys kuin muissa kaupungeissa. Poljoisempien, Vaasan ja Oulun, kaupunkien numerot tässä haarassa olivat poikkeuksellisen alhaiset, niissä kun merenkulku jo oli keskeytynyt laskentapäivään mennessä. Raitio- ja ajuriliikenne, jotka on viety yhteen ryhmään, esiintyy sängen tasaisena kaikissa kaupungeissa, Kotkaa lukuun ottamatta. On huomattava, että tämä ryhmä kokonaisuudessaan niissä kaupungeissa, joissa raitioiteitä ei ole, on kuitenkin luvultaan suunnilleen yhtä merkitsevä kuin niissä kolmessa kaupungissa, joissa on raitiotiet. Posti-, lennätin- ja puhelinlaitoksen ryhmä on sekin suunnilleen tasaväkisesti edustettu eri kaupungeissa, vahvimmin Tampereella ja Helsingissä, heikoimmin Kotkassa ja Lahdessa. Kanavaliikenteen sekä luotsi- ja majakkalaitoksen ryhmien merkitys on kaikissa kaupungeissa varsin vähäinen.

Femmes actives de la population active au service des communications, en ‰.

Kulkulaitoshaarat Branches de communication	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahdi	Kotka	Kaikki kaupungit
Rautatiet — <i>Chemins de fer</i>	149.5	95.8	84.5	65.6	71.9	47.1	75.0	49.3	59.2	64.5	108.8
Raitiotiet ja ajuriliike — <i>Tramways et voiturage</i>	141.4	14.2	122.0	11.8	0	7.9	0	12.6	0	15.2	92.4
Kanavaliikenne — <i>Canaux</i>	—	—	0	—	—	—	—	0	—	—	0
Luotsi- ja majakkalaitos — <i>Pilotage et phares</i>	63.5	27.8	19.6	0	0	0	0	0	—	111.1	32.9
Merenkulku — <i>Navigation</i>	109.6	176.0	19.0	15.2	133.3	0	25.8	44.4	192.3	69.9	99.5
Lastaus-, purkaus- ja muu sellainen työ — <i>Chargement, déchargement etc.</i> ..	43.6	125.0	64.2	0	158.5	169.5	320.9	0	85.7	276.8	126.9
Posti, lennätin ja puhelin — <i>Postes, télégraphes et téléphones</i>	476.9	480.0	455.6	452.4	522.4	326.5	511.9	424.2	519.2	500.0	470.3
Kaikki haarat — Ensemble	185.4	147.7	113.9	113.2	141.6	78.6	183.6	86.3	97.8	177.5	153.0

Aikaisemmin mainituista absoluuttisista luvuista jo ilmeni, että naispuolisten ammatissa toimivien luku kulkulaitoksissa oli suhteellisesti katsoen paljon vähäisempi kuin teollisuudessa ja käsityössä. Tätä valaisee selvemmin yllä oleva taulukko, jossa esitetään naispuolisten ammatissa toimivien luku ‰:ssa kaikista eri kaupunkien ammatissa toimivista asianomaisissa haaroissa.

Kaikista kulkulaitosten alalla ammatissa toimivista ei naispuolisia niin muodoin ollut täyttä kuudesosaa. Eri haarat eroavat tässä suhteessa suuresti toisistaan. Posti-, lennätin- ja puhelinlaitos antoi keskimäärin työtä lähes yhtä monelle naiselle kuin miehelle. Lastaus- ja purkaustyössä sen sijaan oli naispuolisten ammatissa toimivien suhdeluku ainoas-

taan 126.9 ‰, rautateillä 108.8 ‰ sekä raitio- ja ajuriliikkeessä ainoastaan 92.4 ‰. — Eri kaupungeissa esiintyy hyvin suuria poikkeuksia yllä esitetyistä keskimääristä, joskin nuo poikkeukset muutamissa tapauksissa voivat johtua satunnaisista seikoista, kun kyseessä olevat absoluuttiset luvut ovat ylen pienet. Sitä vastoin on esimerkiksi luonnollista, että Helsingissä, jossa rautatiehallitus sijaitsee ja jossa siis toimistohenkilökunta on suhteellisesti lukuisampi kuin muissa kaupungeissa, naispuolisia ammatissa toimivia myös esiintyy runsaammin rautateiden palveluksessa. Erikoisuutena mainittakoon, että raitioiteiden ja ajuriliikkeen ryhmässä ainoastaan Helsingissä ja Viipurissa toimi mainittava määrä naisia — naispuoliset raitiotiekonduktöörit

jota vastoin esimerkiksi Turussa, jossa raitioteiden toiminta eräissä suhteissa on järjestetty hieman toisin, naisten ryhmä on hyvin heikosti edustettuna tässä haarassa.

Varhaisempiin vuosiin verraten on naisten merkitys kulkulaitosten alalla huomattavasti kasvanut. Promilleluvuissa kaikista ammatissa toimivista oli näet naispuolisia ammatissa toimivia tässä elinkeinonhaarassa kaikissa kaupungeissa, jotka kukin väenlaskenta käsitti:

	1870	1890	1910	1920
	6.4 ‰	23.5 ‰	87.7 ‰	153.0 ‰

Kuten näkyy, on tämä muutos tapahtunut verraten myöhään. Suurin on viime vuosikymmenen kuluessa tapahtunut lisäys. Kulkulaitosten eri haarojen kehitys on kuitenkin hyvin erilainen. Tämä ilmenee alla olevista promilleluvuista, jotka koskevat kaikkia kaupungeja, jotka vuosien 1910 ja 1920 laskennat käsittivät.

Femmes actives de la population active au service des communications en 1910 et 1920.

	Rautatiet	Raitiotiet ja ajuriliike	Luotsi- ja majakkalaitos	Merenkulk	Lastaus, purkaus- ja muu sellainen työ	Posti, lennätin ja puhelin	Kaikkiaan
1910	45.0 ‰	10.2 ‰	18.9 ‰	31.2 ‰	29.3 ‰	495.4 ‰	87.7 ‰
1920	108.8 »	92.4 »	32.9 »	99.5 »	126.9 »	470.3 »	153.0 »

Suurin lisäys on havaittavissa lastaus- ja purkaustoiminnassa, huomattava nousu myös raitioteillä ja ajuriliikkeessä sekä rautateillä. Mitä ensinmainittuun haaraan ja rautateihin tulee, voidaan muutoksen katsoa pääasiallisesti johtuneen tarkemmista tiedoista. Sitä vastoin on raitioteiden ja ajuriliikkeen ryhmässä ta-

pahtunut lisäys ilmeisesti tulos naispuolisten konduktöörin käytäntöön ottamisesta pääkaupungissa ja Viipurissa.

Ammatissa toimivat kulkulaitoksissa ja kaantuivat aseman mukaan ammatissa seuraavalla tavalla.

Population active au service des communications selon la position professionnelle, en ‰.

Asema ammatissa Position professionnelle	Rautatiet	Raitiotiet	Ajuri- ja auto- liike	Luotsi- ja majakkalaitos	Merenkulk	Lastaus, pur- kaus- ja muu sellainen toi- lonta	Posti	Lennätin	Puhelin	Kaikkiaan
Työnantajia y. m. itsenäisiä am- matinharjoittajia — <i>Patrons et</i> <i>exercant une profession</i>	—	—	699.9	—	10.2	5.1	—	—	—	99.6
Päällystöä, päällikköjä, virkamie- hiä ja konttorihenkilöitä — <i>Chefs,</i> <i>fonctionnaires et personnel de bureau</i>	142.3	30.2	—	201.8	211.5	28.4	454.8	751.3	136.5	147.9
Henkilökuntaa, työnjohtajia ja työväkeä — <i>Gens de service, chefs</i> <i>d'équipe et ouvriers</i>	857.7	969.8	300.1	798.2	778.3	966.5	545.2	248.7	863.5	752.5
Yhteensä — <i>Total</i>	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0

Rautateillä toimiva väestö on jaettu kolmeen ryhmään: virkamiehiin ja konttorihenkilökuntaan, palveluskuntaan sekä työnjohtajiin ja työväkeen. Molempain viimeksi mainittujen ryhmien välinen ero on kuitenkin jonkin verran epävarma. Työväkeen on etupäässä luettu konepajoissa ja halkotarhoissa toimivat henkilöt. Rautatiehenkilökunnasta oli noin $\frac{1}{7}$ virkamiehiä, loput pal-

veluskuntaa ja työväkeä. — Raitioteihin nähden on noudatettu samaa jaotusta kuin rautateihin nähden. Tässä kulkulaitosshaarassa oli päällystön ja konttorihenkilöiden suhteellinen luku vieläkin pienempi kuin rautateillä, eli vain $\frac{1}{30}$ kaikista raitioteillä toimivista henkilöistä. — Ainoa kulkulaitoshaara, jossa itsenäisten työnantajain merkitys oli mainittavan suuruinen, oli ajuri- ja autoliikenne.

Tässä haarassa ammatissa toimivat yleensä harjoittivat liikettä omaan laskuunsa, ja vain vajaa kolmannes kaikista voitiin lukea epäitsenäisiin tai henkilökuntaan kuuluviksi. — Merenkulkua harjoittavat kaupungeissa miltei yksinomaan yhtiöt, minkä vuoksi myös itsenäisten ammatinharjoittajain, tässä tapauksessa laivanisäntien ja laivurien, ryhmä on hyvin harvalukuinen. Päälylystön, päällikköjen y. m. s. ryhmä sitä vastoin on verraten lukuisa. Lastaus- ja purkaustyössä toimii melkein yksinomaan työväkeä. Laivanhatajaliikkeiden päälylystön ja konttorihenkilö-

kunnan ollessa verraten harvalukuinen. Postin alalla ovat virkamiesten ja palveluskunnan ryhmät miltei tasaväkisiä; lennätinlaitoksessa on sensijaan ensinmainittu, puhelinlaitoksessa taas viimeksimainittu ryhmä vallitsevana. Eroavaisuus puhelinlaitokseen nähden johtuu etupäässä siitä, että puhelinmeidit on viety palveluskunnan ryhmään.

Kukulaitoksissa kokonaisuudessaan on molempien sukupuolten jakaantuminen aseman mukaan ammatissa varsin erilainen, mikä ilmenee seuraavista luvuista.

Population active au service des communications par sexe et par position professionnelle.

	Miehet S. m.	Naiset S. f.	Mol. sukup. L. d. s.
Työnantajia y. m. itsenäisiä ammatinharjoittajia — <i>Patrons et exerçant une profession</i>	11.5	1.3	10.0
Päälylystää, päällikköjä, virkamiehiä ja konttorihenkilökuntaa — <i>Chefs, fonctionnaires et personnel de bureau</i>	10.4	39.1	14.8
Palveluskuntaa, työnjohtajia ja työväkeä — <i>Gens de service, chefs d'équipe et ouvriers</i>	78.1	59.6	75.2
Yhteensä — <i>Total</i>	100.0	100.0	100.0

Naiset ovat etupäässä konttorihenkilöinä ja virkailijoina rautateillä, postissa, lennätin- ja puhelinlaitoksessa sekä palveluskuntana rautateillä, merenkulun alalla ja puhelinlaitoksessa. Miesten lukuun verraten vastaavissa

ryhmissä oli naisten luku varsin vähäpätöinen, paitsi päälylystön, virkamiesten ja konttorihenkilöiden ryhmässä, jossa heitä oli 40.5 % kokonaismäärästä.

5. Kauppa.

Kaupasta elävä väestö oli hiukan lukuisampi kuin kulkulaitosväestö. Kaupasta elävien ammatissa toimivien jakaantuminen

kaupan eri haarojen mukaan kussakin eri kaupungissa käy ilmi seuraavasta yhdistelmästä.

Population active commerciale.

Kaupanhaara <i>Branches de commerce</i>	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Onlu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupunkit
Raha- ja vakuutuslaitokset — <i>Banques et sociétés d'assurances</i>	2 226	333	187	188	124	92	56	67	51	32	3 356
Siitä: — <i>Dont:</i>											
Pankit ja pankkiiriliikkeet	1 223	178	144	135	88	70	40	53	37	27	1 995
Vakuutuslaitokset	954	142	29	53	36	22	16	14	14	5	1 285
Asioimis- ja välityslieki — <i>Agences et bureaux de commissions</i>	1 074	229	250	133	103	36	44	43	35	29	1 976
Ravintola- ja kahvilaliike — <i>Restaurants et commerce de café</i>	3 503	685	750	561	203	187	145	102	89	139	6 364
Muu kauppaliike — <i>Autres professions commerciales</i>	11 973	2 867	3 514	2 004	1 101	842	750	720	565	447	24 783
Siitä: — <i>Dont:</i>											
Osuuskauppaliike	1 420	206	185	262	135	174	88	88	29	78	2 674
Yhteensä — <i>Total</i>	18 776	4 114	4 701	2 886	1 531	1 157	995	932	740	647	36 479
Siitä naisia: — <i>Dont femmes:</i>											
Raha- ja vakuutuslaitokset — <i>Banques et sociétés d'assurances</i>	1 324	198	91	98	61	51	31	41	29	17	1 941
Siitä: — <i>Dont:</i>											
Pankit ja pankkiiriliikkeet	693	101	83	81	48	41	28	37	24	15	1 151
Vakuutuslaitokset	619	87	8	17	13	10	3	4	5	2	768
Asioimis- ja välityslieki — <i>Agences et bureaux de commissions</i>	201	34	27	11	1	4	3	—	1	4	286
Ravintola- ja kahvilaliike — <i>Restaurants et commerce de café</i>	2 991	603	593	517	175	169	133	95	78	129	5 483
Muu kauppaliike — <i>Autres professions commerciales</i>	5 835	1 406	1 389	930	512	448	346	292	250	174	11 582
Siitä: — <i>Dont:</i>											
Osuuskauppaliike	729	113	72	100	60	97	38	39	20	33	1 301
Yhteensä — <i>Total</i>	10 351	2 241	2 100	1 556	749	672	513	428	358	324	19 292

Ryhmä „muu kauppaliike” oli lukuisin ryhmä kaikissa kaupungeissa. Lähinnä sitä oli „ravintola- ja kahvilaliike” se haara, jossa suurin luku henkilöitä työskenteli. Sitä seurasi „raha- ja vakuutuslaitosten” ryhmä ja vihdoin „asioimis- ja välityslieki”. Raha- ja vakuutuslaitosten ryhmässä antoi „pankkien ja pankkiiriliikkeiden” alaryhmä työtä kaksi kertaa niin monelle henkilölle kuin vakuutuslaitokset. „Muu kauppaliikkeen” ryh-

mästä muodosti „osuuskauppaliikkeen” alaosasto verraten vähäpätöisen osan, siihen kun näet kului hiukan yli $\frac{1}{10}$ kaikista henkilöistä. — Seuraavasta taulukosta ilmenee eri pääryhmien keskinäinen merkitys selvemällä tavalla. Kyseessä olevassa taulukossa on niihin kuuluvien henkilöiden luku eri kaupungeissa limaistu promilleina kokoa asiantomaisen kaupungin kaupasta elävästä ammatissa toimivasta väestöstä.

Population active commerciale, en ‰.

Kaupanhaara Branches de commerce	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Raha- ja vakuutuslaitokset — Banques et sociétés d'assurances	118.5	80.9	39.8	65.1	81.0	79.5	56.3	71.9	68.9	49.5	92.0
Asioimis- ja välityslieki — Agences et bureaux de commissions	57.2	55.7	53.2	46.1	67.3	31.1	44.2	46.1	47.3	44.8	54.2
Ravintola- ja kahvilaliike — Restaurants et commerce de café	186.6	166.5	159.5	194.4	132.6	161.6	145.7	109.5	120.3	214.8	174.4
Muu kauppaliike — Autres professions commerciales ...	637.7	696.9	747.5	694.4	719.1	727.8	753.8	772.5	763.5	690.9	679.4
Yhteensä — Total	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0

Eri kaupanhaaroilla on vaihteleva merkitys asianomaisissa kaupungeissa. Pääkaupungissa oli raha- ja vakuutuslaitosten ryhmä paljon suurempi osa kauppaväestöstä kuin muissa kaupungeissa. „Ravintola- ja kahvilaliikkeen” ryhmä oli sängen tasaisesti edustettuna suurimmassa kaupungeissa. Pienemmissä kaupungeissa olivat eroavaisuudet huomattavampia; näinpä tämä ryhmä oli kaksi kertaa suurempi Kotkassa kuin Kuopiossa. Asioimis- ja välityslieki alalla työskenteleviä henkilöitä oli verraten vähän kaikissa kaupun-

geissa. „Muun kauppaliikkeen” ryhmä oli suurin Kuopiossa ja Lahdessa, pienin Helsingissä, missä kaupungissa liike-elämä on erikoistuneempaa.

Naispuolisten ammatissa toimivien luku oli kaupan alalla tuntuvasti suurempi kuin teollisuudessa sekä kulkulaitoksissa. Seuraava yhdistelmä ilmaisee naispuolisten ammatissa toimivien luvun lausuttuna promilleissa eri kaupunkien koko ammatissa toimivasta, asianomaiseen haaraan kuuluvasta väestöstä.

Femmes actives de la population active commerciale, en ‰.

Kaupanhaara Branches de commerce	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Raha- ja vakuutuslaitokset — Banques et sociétés d'assurances	594.8	594.6	486.6	521.3	491.9	554.3	553.6	611.9	568.6	531.3	578.4
Asioimis- ja välityslieki — Agences et bureaux de commissions	187.2	148.5	108.0	82.7	9.7	111.1	68.2	—	28.6	137.9	144.7
Ravintola- ja kahvilaliike — Restaurants et commerce de café	853.8	880.3	790.7	921.6	862.1	903.7	917.2	931.4	876.4	928.1	861.6
Muu kauppaliike — Autres professions commerciales ..	487.3	490.4	395.3	464.1	465.0	532.1	461.3	405.6	442.5	389.3	467.3
Kaikki haarat — Ensemble	551.3	544.7	446.7	539.2	489.2	580.8	515.6	459.2	483.8	500.8	528.9

Naispuolisten ammatissa, toimivien suuri luku ravintola- ja kahvilaliikkeen alalla kiinnittää ensinnä huomiota. Tässä haarassa oli näet lähes $\frac{1}{10}$ kaikista ammatissa toimivista naisista. Edellisestä väenlaskennasta lähtien on

naisten suhteellinen luku ravintola- ja kahvilaliikkeen alalla — tähän haaraan luetaan myös hotellien ja matkustajakotien henkilökunta — jonkin verran lisääntynyt, kysymyksessä olevan promilleluvun ollessa silloin

Päällystön ryhmää lukuun ottamatta asemaa ammatissa ilmaisevat eri ryhmät olivat merkille pantavan tasaväkisiä kaupassa kokonaisuudessaan. Eri kaupanhaaroissa sitä vastoin on jakaantuminen tässä suhteessa hyvin erilainen. Oman luokkansa muodostavat raha- ja vakuutuslaitokset, joissa ammatissa toimivien pääosana ovat virkamiehet ja konttorihenkilöt, $\frac{1}{10}$ kuuluessa palveluskuntaan, kun taas päällystöstä oli pankeissa ja pankkiiriliikkeissä $\frac{1}{8}$, vakuutuslaitoksissa taas vain $\frac{1}{25}$. — Asioimis- ja välitysliikkeessä oli suurin määrä itsenäisiä liikkeenharjoittajia, lähes $\frac{2}{3}$ koko luvusta, jota vastoin konttorihenkilöitä oli vain $\frac{1}{4}$ tästä luvusta. — Ravintola- ja kahvilaliikkeessä oli oikeastaan edustettuna vain kaksi ryhmää, itsenäiset ammatinharjoittajat ja palveluskunta, vastaten $\frac{1}{10}$ ja $\frac{9}{10}$ tämän haaran ammatissa toimivista. Tätä liikettä harjoitetaan niin muodoin keskimäärin varsin suuressa mitassa, jokaista itsenäistä työnantajaa kohden kun tuli 9 palveluskuntaan kuuluvaa ammatissa toimivaa. — Osuus-

kauppaliike on tässä taulukossa erotettu muusta kauppaliikkeestä, koska siihen kuuluvat ammatissa toimivat jakaantuvat useissa suhteissa toisin aseman mukaan ammatissa. Se on näet enemmän suurliikkeen luontoista kuin muu kauppa. Virkamiesten ja konttorihenkilökunnan sekä kauppa-apulaisten ryhmät ovat suhteellisesti ottaen huomattavasti suuremmat osuuskauppaliikkeessä kuin muussa kaupassa, jossa itsenäiset ammatinharjoittajat, varsinkin pienemmissä liikkeissä, henkilökohtaisesti suorittavat äsken mainituille ryhmille kuuluvia tehtäviä. — „Muun kaupan” ryhmässä ovat itsenäiset ammatinharjoittajat varsin lukuisia, lähes $\frac{1}{3}$, mikä osoittaa, että kaupankäynti pienessä mitassa, kaupustelu y. m. s. on meidän kaupungeissamme tavallisin muoto, jota vastoin suuremmat liikkeet, tavaratalot y. m. antavat työtä suhteellisen vähäiselle osalle kauppaväestöstä.

Molempien sukupuolien jakaantuminen aseman mukaan ammatissa on hyvin erilainen, mikä ilmenee seuraavasta yhdistelmästä.

Population active commerciale par sexe et par position professionnelle, en %.

	M. p. S. m.	N. p. S. f.	Mol. sukup. L. d. s.
Työnantajia ja muita itsenäisiä ammatinharjoittajia — <i>Patrons et commerçants</i>	35.1	15.4	24.7
Päällystöstä — <i>Chefs</i>	9.6	0.8	4.9
Virkamiehiä ja konttorihenkilöitä — <i>Fonctionnaires et personnel de bureau</i>	16.2	23.6	20.1
Kauppa-apulaisia — <i>Commis</i>	13.4	28.9	21.6
Palveluskuntaa — <i>Gens de service</i>	25.7	31.3	28.7
Yhteensä — <i>Total</i>	100.0	100.0	100.0

Miespuolisten ammatissa toimivien keskuudessa oli työnantajien ja muiden itsenäisten ammatinharjoittajien ryhmä suurin. Sitten seurasi palveluskunta, jota vastoin muut kolme ryhmää olivat huomattavasti pienemmät. Naispuolisista ammatissa toimivista oli palveluskunnan ryhmä suurin, mutta kauppa-apulaisten ja virkamiesten sekä konttorihenkilöiden ryhmien numerot olivat vain vähän pienemmät. Päällystön ryhmä oli naispuo-

lella hyvin heikosti edustettuna. — Jos taas otetaan huomioon kunkin eri ryhmän jakaantuminen sukupuolittain, nähdään, että työnantajista ja muista itsenäisistä ammatinharjoittajista $\frac{1}{3}$ oli naisia; vastaava suhdeluku päällystön ryhmässä oli vain noin $\frac{1}{11}$, jota vastoin virkamiehistä ja konttorihenkilökunnasta sekä kauppa-apulaisista noin $\frac{2}{3}$ ja palveluskunnasta kokonaista $\frac{3}{4}$ oli naisia.

6. Julkinen toiminta, opetuslaitos, terveydenhoito.

Julkisen toiminnan ryhmä ei käsittänyt kaikkia valtion ja kunnan palveluksessa olevia ammatissa toimivia. Valtion ja kunnan teollisuuslaitoksissa palvelevia, edelleen kululaitoksissa — rautateillä, luotsilaitoksessa — sekä opetuslaitoksessa ja terveydenhoidossa palvelevia ei näet ole luettu mukaan, vaikka heidän työnantajanaan onkin valtio tai kunta. Julkiseen toimintaan on siten viety ainoastaan kirkon, oikeuslaitoksen, siviilihallinnon, kunnallishallinnon ja puolustuslaitoksen sekä

poliisi- ja palolaitoksen palveluksessa olevat. Taululiitteissä on sitäpaitsi erotettu lähetystöjen ja konsulaattien henkilökunta, kaikkiaan 157 henkeä, jotka kuitenkin seuraavassa esityksessä on viety siviilihallinnon palveluksessa olevien ryhmään.

Ammatissa toimivat julkisen toiminnan alalla jakaantuivat eri kaupungeissa seuraavalla tavalla tuon toiminnan eri haarojen mukaan.

Population active aux services publics.

	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Kirkko — <i>Culte</i>	222	72	77	31	34	23	14	18	8	13	512
Oikeuslaitos ja vankeinhoito — <i>Justice et administration des prisons</i>	319	357	139	12	82	30	21	48	7	4	1 019
Siviilihallinto — <i>Administration civile</i>	2 119	251	288	44	148	133	42	95	13	40	3 173
Kunnallishallinto — <i>Administration communale</i>	817	239	198	236	69	60	60	60	27	51	1 817
Puolustuslaitos — <i>Défense</i>	1 154	67	455	65	61	14	12	55	8	2	1 893
Poliisilaitos — <i>Police</i>	937	368	407	225	95	65	77	69	34	89	2 366
Palolaitos — <i>Service du feu</i>	116	52	55	39	21	11	5	13	8	12	332
Yhteensä — Total	5 684	1 406	1 619	652	510	336	231	358	105	211	11 112
Siitä naisia: — <i>Dont femmes:</i>											
Kirkko — <i>Culte</i>	28	8	7	3	3	1	1	3	—	1	55
Oikeuslaitos ja vankeinhoito — <i>Justice et administration des prisons</i>	48	27	28	2	12	3	9	7	3	—	139
Siviilihallinto — <i>Administration civile</i>	823	63	95	13	56	42	8	39	2	3	1 144
Kunnallishallinto — <i>Administration communale</i>	403	108	87	107	32	21	18	27	12	21	836
Puolustuslaitos — <i>Défense</i>	120	8	42	—	3	—	1	4	—	—	178
Poliisilaitos — <i>Police</i>	59	29	35	10	7	4	4	2	3	4	157
Palolaitos — <i>Service du feu</i>	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
Yhteensä — Total	1 481	243	297	135	113	71	41	82	20	29	2 512

Eri ryhmistä oli siviilihallinto suurin. Sitten seurasivat poliisilaitos, puolustuslaitos, kunnallishallinto sekä oikeuslaitos ja vankeinhoito. Pienimmät ryhmät olivat kirkko sekä palolaitos, joka viimeainittu oikeastaan on osa kunnallishallintoa.

Nämä haarat olivat hyvin eri tavalla edustettuina eri kaupungeissa. Helsingissä oli siviilihallinto runsaasti edustettuna, mikä johtuu sen asemasta pääkaupunkina. Samoin ilmenee Helsingin asema suurena garnisoni-

kaupunkina puolustuslaitoksen suuresta suhdelvusta tässä kaupungissa. — Muissa kaupungeissa kysymyksessä olevat absoluuttiset luvut ovat niin pienet, että satunnaiset seikat voivat paljon vaikuttaa tuohon jakaantumiseen. Esimerkkinä mainittakoon tavattoman suuri „oikeuslaitoksen ja vankeinhoidon” ryhmä Turussa, missä sijaitsee hovioikeus ja keskusvankila, puolustuslaitoksen ryhmä Viipurissa y. m. Muiden kaupunkien luvuista suuresti poikkeavat Tampereen ja Lahden

Population active aux services publics, en ‰.

	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Juhtti	Kotku	Kaikki kaupungit
Kirkko — <i>Culte</i>	39.1	51.2	47.6	47.5	66.6	68.5	60.6	50.3	76.2	61.6	46.1
Oikeuslaitos ja vankeinhoito — <i>Justice et administration des prisons</i> ..	56.1	253.9	85.8	18.4	160.8	89.3	90.9	134.1	66.7	18.9	91.7
Siviilihallinto — <i>Administration civile</i>	372.8	178.5	177.9	67.5	290.2	395.8	181.8	265.4	123.8	189.6	285.5
Kunnallishallinto — <i>Administration communale</i> ..	143.7	170.0	122.3	362.0	135.3	178.6	259.7	167.6	257.1	241.7	163.5
Puolustuslaitos — <i>Défense</i>	203.0	47.7	281.0	99.7	119.6	41.7	52.0	153.6	76.2	9.5	170.4
Poliisilaitos — <i>Police</i>	164.9	261.7	251.4	345.1	186.3	193.4	333.3	192.7	323.8	421.8	212.9
Palolaitos — <i>Service du feu</i>	20.4	37.0	34.0	59.8	41.2	32.7	21.7	36.3	76.2	56.9	29.9
Yhteensä — Total	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0	1 000.0

suhdeluvut, näissä kaupungeissa kun julkisen toiminnan ryhmä oli paljon pienempi kuin muissa, vetävät myös huomiota puoleensa. Näissä kaupungeissa sekä Porissa ja Kotkassa, joissa kaikissa valtionlaitosten merkitys on verraten toisarvoinen, ovat taas kunnallishallinto ja poliisilaitos luvultaan tärkeimmät.

Ammatissa toimivien luku julkisen toiminnan eri haaroissa promilleissa kaikista tähän kuuluvista ammatissa toimivista näkyy yllä olevasta taulukosta.

Naispuolisten ammatissa toimivien luvusta julkisen toiminnan ryhmässä antaa seuraava taulukko selvityksen. Tässä taulukossa on naispuolisten ammatissa toimivien luku ilmaistu ‰:issä ammatissa toimivien koko luvusta julkisen toiminnan vastaavissa haaroissa.

Femmes actives de la population active aux services publics, en ‰.

	Kaikki kaupungit
Kirkko — <i>Culte</i>	107.4
Oikeuslaitos ja vankeinhoito — <i>Justice et administration des prisons</i>	136.4
Siviilihallinto — <i>Administration civile</i>	360.5
Kunnallishallinto — <i>Administration communale</i>	460.1
Puolustuslaitos — <i>Défense</i>	94.0
Poliisilaitos — <i>Police</i>	66.4
Palolaitos — <i>Service du feu</i>	9.0
Kaikki julk. toim. haarat — Ensemble	226.1

Naispuolisten ammatissa toimivien luku on suhteellisesti suurin kunnallishallinnon ja siviilihallinnon alalla. Huomattava on naispuolisen työvoiman esiintyminen myöskin puolustuslaitoksessa, poliisilaitoksessa ja kirkossa kanslia- ja toimistohenkilökuntana, vaikkakin se on verraten toisarvoista näissä haaroissa.

Eri kaupunkeihin nähden voidaan todeta verraten suuria poikkeuksia äsken mainituista keskimääristä. Nämä epätasaisuudet ovat kuitenkin suurimmat niissä luokissa, joissa naisten merkitys oli verraten vähäinen, jota vastoin naispuolisten ammatissa toimivien suhdeluku kunnallishallinnossa ja siviilihallinnossa vaihtelee verraten vähän eri kaupungeissa.

Viime vuosikymmeninä on naispuolisten ammatissa toimivien suhdeluku julkisen toiminnan alalla suuresti lisääntynyt. Vuosien 1870, 1890 ja 1920 väenlaskennoissa tämä luku oli 16.8 ‰, 89.6 ‰ ja 226.1 ‰. Viidenkymmenen vuoden kuluessa tämä luku niin muodoin on kasvanut lähes 15-kertaiseksi. Vuosien 1900 ja 1910 väenlaskentojen numeroita ei tässä vertailussa voida ottaa huomioon, koska julkisen toiminnan ryhmän kokoomus näissä laskennoissa oli jonkin verran poikkeava.

Opetuslaitoksen ryhmä on lukumäärältään huomattavasti pienempi kuin edellä käsitellyt ammatti- ja elinkeinoryhmät. Siihen kuuluvat ammatissa toimivat on jaettu seuraaviin luokkiin.

Population active vivant d'enseignement.

	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Valtion ja kunnan oppilaitokset — <i>Écoles de l'État et des communes</i>	1 328	376	278	276	149	178	114	154	55	59	2 967
Yksityiset oppilaitokset — <i>Écoles privées</i>	465	111	47	42	23	6	25	11	20	19	769
Muita opettajia — <i>Autres</i>	336	65	120	32	22	19	13	33	20	10	670
Yhteensä — <i>Total</i>	2 129	552	445	350	194	203	152	198	95	88	4 406
Siitä naisia: — <i>Dont femmes:</i>											
Valtion ja kunnan oppilaitokset — <i>Écoles de l'État et des communes</i>	679	234	161	175	86	112	75	83	38	35	1 678
Yksityiset oppilaitokset — <i>Écoles privées</i>	351	69	22	32	19	4	19	7	8	9	540
Muita opettajia — <i>Autres</i>	288	60	97	24	19	17	10	31	19	10	575
Yhteensä — <i>Total</i>	1 318	363	280	231	124	133	104	121	65	54	2 793

Suurin osa oppilaitosten opettajakunnasta oli niin muodoin valtion tai kunnan palveluksessa. Kaikista tämän ryhmän ammatissa toimivista kuului näet kymmenessä väenlaskenta-kaupungissa 67.3 % äsken mainittuun luokkaan, kun taas 17.5 % toimi yksityisissä oppilaitoksissa ja 15.2 % harjoitti yksityistä opetustoimintaa.

Erilaatuisten oppilaitosten mukaan jakaantuvat opettajat seuraavalla tavalla:

	Oppikoulu- luopettajia	Kansakoulu- opettajia	Muita opettajia
Helsinki	418	579	864
Turku	121	208	142
Viipuri	101	158	153
Tampere	72	156	91
Vaasa	52	77	47
Oulu	53	81	38
Pori	35	64	38
Kuopio	37	66	73
Lahti	19	39	35
Kotka	22	45	12
Yhteensä — <i>Total</i>	930	1 473	1 493

Suurin yhtenäinen luokka oli niin muodoin kansakoulunopettajat, joita oli 37.8 % koko opettajakunnasta kyseessä olevissa kaupungeissa. Oppikoulunopettajia oli 23.9 %, kun

muita opettajia, kuten yliopistonopettajia, korkeakoulunopettajia, kauppa- ja muiden ammattikoulujen opettajia, oli jäljellä oleva määrä, 38.3 %. Tämä ryhmä oli erikoisen tärkeä Helsingissä. Sitäpaitsi toimi opetuslaitoksessa palveluskuntaa, kuten vähimmäistareita y. m. s., 466 henkeä, sekä kansliahenkilökuntaa.

Opettajakunnassa naiset jo kauan aikaa ovat olleet hyvin huomattavana osana. Niissä kaupungeissa, jotka ensimmäinen, vuonna 1870 toimeenpantu, todellinen väenlaskenta käsitti, oli ammatissa toimivia naisia opetuslaitoksessa 34.8 %; vuonna 1890 oli heidän lukunsa noussut 54.7 %:iin ja vuonna 1920 63.4 %:iin. Lähes kaksi kolmasosaa opetuslaitoksen alalla ammatissa toimivista on niin muodoin nykyään naisia. Erityisesti yksityisiin oppilaitoksiin nähden tämä kehitys on merkille pantava, niissä kun vuoden 1920 väenlaskennassa 70.2 % henkilökunnasta oli naisia. Valtion ja kunnan oppilaitoksiin nähden oli vastaava suhdeluku hiukan alhaisempi eli 57 %. — Eri kaupunkien poikkeukset äsken mainituista keskimääristä ovat varsin pienet.

Terveystenhoidosta elatuksensa saavien henkilöiden luku oli jonkin verran suurempi edellä mainitun ammattiryhmän vastaavia numeroita. Ammatissa toimivat on siinä jaettu alla olevaan kahteen luokkaan.

Population active vivant des professions sanitaires.

	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Valtion tai kunnan toimi — <i>Fonction de l'État ou communale</i>	1 273	285	459	226	133	112	69	103	21	33	2 714
Yksityinen toiminta — <i>Fonction privée</i> ..	1 727	310	337	226	94	164	89	106	62	35	3 150
Yhteensä — <i>Total</i>	3 000	595	796	452	227	276	158	209	83	68	5 864
Siitä naisia: — <i>Dont femmes:</i>											
Valtion tai kunnan toimi — <i>Fonction de l'État ou communale</i>	991	208	378	176	106	92	54	79	9	25	2 118
Yksityinen toiminta — <i>Fonction privée</i> ..	1 267	236	262	172	65	135	62	84	53	29	2 365
Yhteensä — <i>Total</i>	2 258	444	640	348	171	227	116	163	62	54	4 483

Molemmat ryhmät olivat merkille pantavan tasaväkiset; kaikissa kaupungeissa oli keskimäärin 46.3 % valtion tai kunnan palveluksessa, 53.7 %:n harjoittaessa yksityistä toimintaa. — Tärkeimmistä erikoisammateista on mainittava: lääkäreitä ja hammaslääkäreitä 533 henkeä eli 9.1 % kaikista ammatissa toimivista terveydenhoidon alalla, apteekkeja ja apteekkien henkilökuntaa 629 henkeä eli 10.7 %, sairaanhoitajia ja -hoitajattaria 1 683 henkeä eli 28.7 %, sairausvoimistelijoita ja hierojia 866 henkeä eli 14.2 % j. n. e.

Ammatissa toimivista terveydenhoidon alalla on aina suurempi osa kuin missään muussa ammattiryhmässä ollut naisia. Kaikkiin kaupunkeihin nähden naispuolisten am-

matissa toimivien suhdeluku terveydenhoidon alalla nousi kokonaista 76.5 %:iin. Tässäkin ryhmässä havaitaan samanlainen kehitys kuin se, mikä on todettu useimpiin muihin aikaisemmin kosketeltuihin elinkeino- ja ammattiryhmiin nähden: naispuolisten ammatissa toimivien suhdeluku on huomattavasti noussut viime vuosikymmenien kuluessa. Vuonna 1870 oli naispuolisia ammatissa toimivia terveydenhoidon alalla 41.4 %, vuonna 1890 43 %, vuonna 1910 69.2 % ja vuonna 1920 76.5 %. Viime aikana on varsinkin apteekkihenkilökunnassa ja hammaslääkäreissä esiintynyt naispuolisten ammatissa toimivien luvun lisääntymistä.

7. Muut elinkeinoryhmät.

Mitä muihin elinkeinoryhmiin tulee, ei niihin nähden voida suorittaa yksityiskohtaisempaa erittelyä.

„Maatalouden” ryhmän kokoomus on hyvin epätasainen eri kaupungeissa, riippuen siitä, missä laajuudessa kaupunkia ympäröiviä alueita, joilla maanviljelyksen harjoittaminen on ollut mahdollista, on otettu mukaan eri laskennoissa. Tämän ryhmän yhteiskunnallinen kokoomus, joka maaseudulla on niin kovin tärkeä, täytyy tässä jättää koskettelematta jo siitakin syystä, että suuri osa tähän ryhmään kuuluvista henkilöistä oli matkustavia, jotka sattumalta oleskelivat noissa eri kaupungeissa.

„Vapaiden elinkeinöjen” ryhmään eivät, päinvastoin kuin aikaisempien laskentojen jaoituksessa, kuulu yksistään vapaissa ammateissa toimivat, vaan myös kyseessä olevien ammatinharjoittajien palveluksessa oleva konttori- ja toimistohenkilökunta. Tämän ryhmän kokoomus on niin muodoin tällä kertaa huomattavasti entisestään poikkeava, mikä vuoksi

ei myöskään voi tulla kysymykseen mikään yksityiskohtainen vertailu vastaavaan ryhmään aikaisemmissa väenlaskennoissa.

IX:een ryhmään, „Muut, luettelematta jääneet ammatit”, nähden on ensi kerran sovellettu jaoitusta alaryhmiin, joista varsinkin kaksi ensimmäistä: kotoiset toimet sekä puhtaanapitotyö y. m. s. ovat mielenkiintoiset. Ensimmäiseen luokkaan luetaan emännöitsijät, erilaiset palvelijat, joita ei ole voitu lukea minkään määrätyn ammatinharjoittajan henkilölliseen palveluskuntaan, siis myöskin palvelijattaret, jotka laskentatilaisuudessa ovat olleet ilman paikkaa, rengit ja ajomiehet, talonmiehet, halonhakkaajat y. m. s. Toinen luokka on vieläkin laajempi, sillä siihen on viety paitsi puhtaanapitoteollisuuden alalla toimivat käsityöläiset ja työläiset myös kunnan palveluksessa olevat puhtaanapitotyöläiset. — Ammatissa toimivien luku kyseessä olevassa kolmessa luokassa ilmenee seuraavasta yhdistelmästä.

Population active vivant d'autres professions non mentionnées ci-dessus.

	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Kotoiset toimet — <i>Travaux domestiques</i>	1 950	397	471	205	191	154	151	80	102	54	3 755
Puhtaanapitotyö y. m. s. — <i>Nettoyage etc.</i>	2 909	720	685	394	226	253	180	161	111	85	5 724
Muita — <i>Autres</i>	968	165	152	92	49	48	37	48	31	17	1 607
Yhteensä — Total	5 827	1 282	1 308	691	466	455	368	289	244	156	11 086
Siitä naisia: — <i>Dont femmes:</i>											
Kotoiset toimet — <i>Travaux domestiques</i>	1 426	283	343	142	135	111	124	59	72	48	2 743
Puhtaanapitotyö y. m. s. — <i>Nettoyage etc.</i>	2 450	599	591	321	196	226	159	147	92	58	4 839
Muita — <i>Autres</i>	425	58	50	38	21	31	22	23	14	1	683
Yhteensä — Total	4 301	940	984	501	352	368	305	229	178	107	8 265

Kymmenessä kaupungissa yhteensä teki „kotoisten toimien” alaryhmä keskimäärin 33.9 % koko IX ryhmästä, „puhtaanapitotyö y. m. s.” 51.6 % ja „muita” 14.5 %. —

Näissä ammateissa toimi etupäässä naisia: „kotoisten toimien” ryhmän ammatissa toimivista oli 73.1 % ja „puhtaanapitotyön” vieläpä 84.5 % naisia.

Viiteen viimeiseen ryhmään nähden ei yleensä voida suorittaa yksityiskohtaista erittelyä yli sen, mitä esillä olevan tutkimuksen ensimmäisessä luvussa on esitetty. Poikkeuksena on kuitenkin XII ryhmä, „Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä”. Nämä on jaettu

kolmeen luokkaan, joista kaksi edellistä kuitenkin osittain lankeaa yhteen. Talonomistajien, koroillaeläjien ja eläkkeennauttijoiden luku eri kaupungeissa ilmenee seuraavista numeroista.

Propriétaires de maison, rentiers et pensionnés.

	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Talonomistajia — <i>Propriétaires de maison</i>	269	153	196	198	87	41	84	98	40	17	1 183
Koroillaeläjiä — <i>Rentiers</i> ...	397	148	122	60	39	52	29	26	31	6	910
Eläkkeennauttijoita — <i>Pensionnés</i>	777	252	146	286	99	72	58	44	50	13	1 797
Yhteensä — <i>Total</i>	1 443	553	464	544	225	165	171	168	121	36	3 890

Sellaisten talonomistajien luku, jotka eivät samalla harjoita mitään ammattia — vain ne on viety tähän luokkaan — on siis verraten vähäinen. Vielä pienempi on koroillaeläjiin ryhmä. — Viime kymmenen vuoden aikana nämä ryhmät ovat suorastaan pienentyneet. Vuonna 1910 oli seitsemässä suurimmassa kaupungissa yhteensä 2 532 talonomistajaa ja koroillaeläjää vastaten 2 093 viime laskennassa. Vastaavat luvut eläkkeennauttijoihin nähden olivat: vuonna 1910 2 075 ja vuonna 1920 1 690. Rahanarvon romahdus on ilmeisesti pakottanut osan näihin ryhmiin kuuluvia henkilöitä etsimään itselleen muutaakin toimeentuloa, minkä vuoksi he nyt esiintyvät jossakin toisessa ammattiryhmässä. On

myös luultavaa, että osalle heistä, varsinkin mitä eläkkeennauttijoihin tulee, ei ole ollut mahdollista hankkia itselleen muita tuloja, minkä vuoksi heidän toimeentulostaan ovat pääasiallisesti huolehtineet omaiset y. m. Heidät on siinä tapauksessa luettu asianomaisten ammatissa toimivien elättämiin perheenjäseniin. — Talonomistajiin nähden on huomattava, että vuokrasäännöstely on heihin vaikuttanut melkein yhtä epäedullisesti kuin rahanarvon aleneminen eläkkeennauttijoihin. Sitäpaitsi on vuoden 1920 kiinteistö- ja asunto-tilaston toteama pyrkimys muuttaa yksityisten henkilöiden omistamat kiinteistöt yhtiöiksi osaltaan vaikuttanut tähän ryhmään kuuluvien henkilöiden luvun vähenemiseen.

8. Henkilöllinen palveluskunta.

Tärkeä ammattiryhmä, johon aikaisemmissa väenlaskennoissa on kiinnitetty vain osittaista huomiota, on henkilöllinen palveluskunta. Sitä on näet käsitelty vain väestön jakaantumisen yhteydessä talouskunta-aseman mukaan, siis päähenkilöihin, perheenjäseniin ilman omaa ammattia ja henkilölliseen palveluskuntaan. Se on kuitenkin myös katsottava itsenäiseksi ammattiryhmäksi, joka on lähinnä ammattikaavakkeen IX ryhmään kuuluvaa alaosastoa „kotoiset toimet”. On myös todennäköistä, että „palvelijattarien” ammattiryhmä, joka on yhtenä yllä mainitun luokan erikoisammateista, käsittää osan henkilölliseen palveluskuntaan kuuluvia henkilöitä, joita ei

kuitenkaan ole voitu lukea henkilölliseen palveluskuntaan, koska he eivät asuneet samassa huoneistossa kuin heidän työnantajansa. Heidän lukunsa ei kuitenkaan liene suuri. Osa äsken mainitusta „palvelijattarien” ryhmästä on sitäpaitsi henkilöllistä palveluskuntaa, jolla laskentahetkellä ei ollut työtä.

Henkilöllisen palveluskunnan luku eri väenlaskentakaupungeissa ilmenee seuraavasta yhdistelmästä, jossa palveluskuntaa myös on verrattu kaikkien ammatissa toimivien ja päähenkilöiden lukuun asianomaisissa kaupungeissa, henkilöllinen palveluskunta itsekin mukaan luettuna.

Nombre des domestiques dans les différentes villes ainsi que leur nombre en % du nombre total des personnes exerçant une profession.

	Absol.	%		Absol.	%
Helsinki	10 631	9.7	Pori	501	5.2
Turku	2 269	6.8	Kuopio	726	8.7
Viipuri	2 674	9.3	Lahti	424	7.2
Tampere	1 471	5.3	Kotka	285	4.9
Vaasa	873	7.9			
Oulu	880	9.0	Kaikki kaupungit — Ensemble	20 734	8.3

Prosenttilukujen keskinäiset eroavaisuudet ovat silmiinpistävästi suuret. — Henkilöllisen palveluskunnan käyttäminen perheessä on yleensä suhteellisen hyvinvoinnin merkki. Sellaisissa kaupungeissa, joissa varattomammat yhteiskuntakerrokset ovat erikoisen runsaasti edustettuina, kuten Kotkassa, Porissa ja Tampereella, siis luonteenomaisissa teollisuuskeskustoissa, on myös henkilöllisen palveluskunnan suhdeluku paljon pienempi kuin muissa kaupungeissa. Korkeimmat suhdeluvut taas on Helsingissä, Viipurissa ja Oulussa, missä varakkaammat yhteiskuntaluokat näyttävät olevan lukuisammin edustettuina.

Viime vuosikymmenien kuluessa tapahtunut kehitys on tuonut mukanaan suuria muutoksia tässä suhteessa. Osittain on runsaan kaupunkeihin muuton johdosta niiden väestön

yhteiskunnallinen kokoomus perinpohjin muuttunut, teollisuus- y. m. työläisten suhdeluku kun suuresti on lisääntynyt. Luonnollinen seuraus siitä on ollut, että henkilöllisen palveluskunnan luku kaikkiin ammatissa toimiviin verrattuna on suuresti vähentynyt, kun työläisperheillä vain poikkeustapauksessa on tuollaista palveluskuntaa. Edelleen on ollut havaittavissa pyrkimystä vähentää henkilöllisen palveluskunnan lukua niissä yhteiskuntaluokissa, joissa ennen on pidetty suurta palveluskuntaa. Tämän kehityksen tulos ilmenee seuraavasta katsauksesta henkilöllisen palveluskunnan absoluuttiseen ja suhteelliseen lukuun niissä kaupungeissa, jotka on otettu mukaan vuosien 1870, 1890, 1910 ja 1920 väenlaskennoissa.

Nombre des domestiques ainsi que leur nombre en % de la population active totale en 1870, 1890, 1910 et 1920.

	1870		1890		1910		1920	
	Absol. luvut	%	Absol. luvut	%	Absol. luvut	%	Absol. luvut	%
Helsinki	3 425	18.4	5 203	13.9	7 935	10.0	10 631	9.7
Turku	1 693	15.1	2 073	12.4	2 070	7.1	2 269	6.8
Viipuri	1 606	20.3	1 590	13.6	2 221	9.0	2 674	9.3
Tampere	—	—	768	7.3	1 453	6.5	1 471	5.3
Vaasa	—	—	—	—	872	8.9	873	7.9
Oulu	718	19.8	834	15.2	964	11.3	880	9.0
Pori	—	—	498	11.9	595	7.3	501	5.2
Kuopio	—	—	—	—	—	—	726	8.7
Lahti	—	—	—	—	—	—	424	7.2
Kotka	—	—	—	—	—	—	285	4.9
Kaikki kaupungit — Ensemble	7 442	18.0	10 966	12.7	16 110	8.9	20 734	8.3

Vähenneminen on kenties kiivain kaksikymmenvuotiskautena 1870—1890, jolloin henkilöllisen palveluskunnan suhdeluku väheni: Helsingissä 18.4 %:sta 13.9 %:iin, Viipurissa 20.3 %:sta 13.6 %:iin j. n. e. Myös viime kymmenvuotiskaudella on vähenneminen yleinen, vaikkakaan ei keskuskeittiöaate, jota sovelluttamalla henkilöllisen palveluskunnan lukua voidaan huomattavasti supistaa, vielä olekaan yleisesti levinnyt. Tässä henkilöllisen palveluskunnan suhdeluvun vähenemisessä äsken mainittuna aikana voidaan myös havaita muuttuneiden taloudellisten suhteiden vaikutusta muutamiin yhteiskuntaluokkiin, joiden eliinkanta on laskenut rahanarvon alenemisen

johdosta. Sellaisissa tapauksissa on ensi sijassa ilmennyt pyrkimys koettaa tulla toimeen ilman henkilöllistä palveluskuntaa tai supistamalla sitä. Kunnollisten palvelijain saannin vaikeus, johon naispuolisten työvoimien lisääntynyt käyttö muilla aloilla epäilemättä osaltaan on vaikuttanut — tätä ilmiötä on edellä useamman kerran kosketeltu — on myös vaikuttanut henkilöllisen palveluskunnan luvun vähenemiseen.

Niissä tämän esityksen luvuissa, joissa käsitellään väestön jakaantumista talouskunta-aseman mukaan, selvitetään tarkemmin henkilöllisen palveluskunnan esiintymistä eri elinkeino- ja ammattiryhmissä.

9. Naimisissa olevat naispuoliset ammatissa toimivat.

Edellä on useita kertoja todettu, että naispuolisten ammatissa toimivien suhdeluku on kasvanut useimmissa elinkeinonhaaroissa viime vuosikymmeninä. Missä yhteydessä tämä kehitys on siihen useissa paikoin todettuun asiaan laitaan, että vaimot enemmän kuin ennen ovat alkaneet etsiä itselleen ansiotyötä, on vaikeata sanoa, koska aikaisemmin ei ole pantu

huomiota ammatissa toimivien siviilisäättyyn. Vuoden 1920 todellisessa väenlaskennassa on kuitenkin ensi kerran koetettu saada selville, missä määrin naimisissa olevat naiset itsenäisesti toimivat eri ammateissa. Omassa ammatissa toimivien vaimojen luku eri kaupungeissa ilmenee seuraavista numeroista.

Femmes mariées exerçant une profession.

	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Absoluuttisesti	3 124	798	983	864	427	303	400	210	216	201	7 526
Prosentteissa naimisissa olevien naisten luvusta — <i>En % du nombre total des femmes mariées</i> ..	10.8	8.6	11.5	12.4	13.0	10.8	14.4	8.0	10.4	11.8	10.9

Itsenäisesti ammatissa toimivia vaimoja oli niin muodoin keskimäärin 10.9 % kaikista naimisissa olevista naisista, mitä lukua täytyy pitää suhteellisen suurena. Se vaihtelee kuitenkin huomattavasti eri kaupungeissa; niinpä esimerkiksi Kuopiossa ja Turussa vain noin $\frac{1}{12}$, mutta Porissa, Vaasassa ja Tampereella $\frac{1}{7}$ — $\frac{1}{8}$ kaikista naimisissa olevista naisista itsenäisesti toimi jossakin ammatissa. Viimeksi mainittujen kaupunkien korkeat luvut

johtuvat epäilemättä siitä, että näissä kaupungeissa olivat erikoisen vahvasti edustettuina sellaiset elinkeinonhaarat, joissa yleensä työskentelee etupäässä naisia. Näihin kuuluu ennen kaikkea kutomateollisuus.

Jos taas naimisissa olevien naispuolisten ammatissa toimivien lukua verrataan kaikkiin naispuolisiin ammatissa toimiviin, saadaan eri kaupungeille seuraavat prosenttiluvut.

Femmes mariées exerçant une profession en % du nombre total des femmes actives.

Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
9.1 %	7.1 %	12.1 %	8.0 %	9.2 %	10.5 %	12.5 %	9.9 %	13.1 %	13.3 %	9.8 %

Nämäkin numerot ovat verraten korkeat. Niinpä ne olivatkin lähes kaksi kertaa suuremmat kuin vastaavat luvut Ruotsin kaupungeissa vuonna 1910. Eri kaupunkien prosenttiluvut eroavat tässäkin suhteessa huomattavasti toisistaan. Alhaisimmat suhde-

luvut on tässä tapauksessa Tampereella, Turussa ja Vaasassa, korkeimmat Lahdessa ja Kotkassa.

Mielenkiintoista on todeta, miten naimisissa olevat naispuoliset ammatissa toimivat jakaantuvat elinkeinonhautojen pääluokkien mu-

kaan. Jos tätä jakaantumista verrataan naispuolisten ammatissa toimivien vastaavaan jakaantumiseen yleensä, voidaan nähdä, mitkä elinkeinon- ja ammatinhaarat muuta enemmän ottavat ammatissa toimivansa naimisissa olevien naisten joukosta. Tähän saa selvitystä seuraavasta yhdistelmästä.

Répartition des femmes actives et des femmes mariées actives d'après les catégories professionnelles, en %¹⁾.

	Kaikki ammatissa toimivat naiset Femmes actives, total	Naimisissa olevat ammatissa toimivat naiset Femmes mariées actives
Maatalous	10.7	9.6
Teollisuus ja käsityö	409.1	400.1
Kululaitokset	42.7	49.8
Kauppa	237.4	231.6
Julkinen toiminta	30.9	37.5
Opetuslaitos	34.4	52.2
Terveystenhoito	55.1	30.7
Vapaat elinkeinot	23.3	29.9
Muut, luettelematta jääneet ammatit	101.7	114.4
Työläisiä ja päiväp. ilman edelläm. ammattia	25.2	40.0
Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä	29.5	4.2
Yhteensä — Total	1 000.0	1 000.0

Molempien numerosarjojen väliset eroavaisuudet ovat merkille pantavan vähäiset, varsinkin mitä suurimpiin elinkeinoryhmiin tulee. Ryhmistä, joissa naimisissa olevia naispuolisia ammatissa toimivia oli suhteellisesti enemmän kuin naispuolisia ammatissa toimivia yleensä, on ensi sijassa mainittava opetuslaitos, edelleen „vapaat elinkeinot”. „muut, luettelematta jääneet ammatit” (kotoiset toimet ja puhtaanapitotyö), kululaitokset, julkinen toiminta sekä „työläiset ja päiväpalkkalaiset ilman edellä mainittua ammattia”. Kaupan ja teollisuuden alalla toimivat naimisissa olevat naiset sitä vastoin olivat jonkin verran pienempänä osana kaikista naimisissa olevista naispuolisista ammatissa toimivista kuin vastaavat luokat kaikista naispuolisista ammatissa toimivista.

Naimisissa olevien naispuolisten ammatissa toimivien asemasta ammatissa ja heidän erikoisammateistaan antaa tietoja seuraava taulukko, johon on otettu ainoastaan tärkeimmät

alaryhmät kaikissa kymmenessä kaupungissa yhteensä ynnä tiedot siitä, kuinka monta promillea ne olivat naimisissa olevien naispuolisten ammatissa toimivien koko luvusta.

Itsenäisiä teollisuudenharjoittajia ja käsityöläisiä	615	81.8 %
Siitä: 443 ompelijatarta		
Työläisnaisia teollisuudessa	2 286	303.7 „
Konttori- ja toimistohenkilökuntaa teollisuudessa, kulkulaitoksissa, kaupassa, julkisessa toiminnassa ja vapaissa elinkeinoissa ..	783	104.0 „
Palveluskuntaa kulkulaitoksissa, julkisessa toiminnassa ja vapaissa elinkeinoissa	208	27.6 „
Kauppiaita ja kaupustelijoita	772	102.6 „
Hotellien, matkustajakotien, kahviloiden y. m. s. omistajattaria	171	22.7 „
S:n henkilökuntaa	164	21.8 „
Kauppa-apulaisia	301	40.0 „
Opettajattaria	366	48.6 „
Sairasvoimistelijoita ja sairaanhoitajattaria	104	13.8 „
Kättilöitä	47	6.2 „
Taiteilijattaria ja soitinopettajattaria	118	15.7 „
Siivoojattaria	169	22.5 „
Pesijättäriä	234	31.1 „
Silitäjättäriä	93	12.4 „
Käihertäjättäriä	68	9.0 „
Kylvettäjättäriä	76	10.1 „
Työläisnaisia, joiden ammattia ei ole tarkemmin ilmoitettu, ja hätäaputyöläisnaisia	301	40.0 „
Muita naimisissa olevia naispuolisia ammatissa toimivia	650	86.4 „
	7 526	1 000.0 %

Naimisissa olevista naispuolisista työläisistä teollisuuden alalla toimi lähes puolet yksinomaan kutoma- ja vaatetusteollisuudessa.

Kuten aikaisemmin osoitettiin, oli naimisissa olevia keskimäärin 9.8 % naispuolisista ammatissa toimivista. Useimmille yllä lueteluista ammateista on tämä suhdeluku kuitenkin huomattavasti korkeampi. Erikoisammateista, jotka erikoisesti näyttävät vetäneen puoleensa naimisissa olevia naispuolisia am-

1) Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

matissa toimivia, mainittakoon tässä kähertäjättäret, joista 46.2 % oli naimisissa olevia. ruokaloiden, hotellien ja matkustajakotien omistajattaret (36.1 %), kauppiaat ja kaupustelijat (31.8 %). taiteilijattaret ja soitto-opettajattaret (28.2 %) silittäjättäret (24.3 %), opettajattaret (21.0 %), kätilöt (19.5 %), kylvettäjättäret (18.2 %), ompelijättäret (15.8 %) ja pesijättäret (15.0 %).

Tämän yhteydessä on vielä koetettu saada selville, missä määrin miehen ammatilla tai asemalla ammatissa on ollut vaikutusta siihen, onko vaimolla ollut itsenäinen ammatti vai eikö. Tässä tarkoituksessa on laskettu seuraavat prosenttiluvut, jotka osoittavat sellaisten miespuolisten ammatissa toimivien luvun, joiden vaimoilla oli oma ammatti. prosentteissa kaikista naimisissa olevista miespuolisista ammatissa toimivista.

Nombre des hommes mariés exerçant une profession et dont la femme aussi exerçait une profession, en % du nombre total des hommes mariés exerçant une profession ¹⁾.

<i>Maatalous</i>	5.1
<i>Teollisuus ja käsityö</i>	8.0
Työnantajat ja päällystö	6.7
Konttorihenkilökunta	10.9
Työväki	8.2
<i>Kulkulaitokset</i>	6.4
Työnantajat, päällystö ja konttori- henkilökunta	8.1
Palveluskunta	5.7
<i>Kauppa</i>	8.7
Työnantajat, päällystö ja konttori- henkilökunta	9.1
Palveluskunta	7.6
<i>Julkisen toiminta</i>	7.2
Päällystö, virkamiehet ja toimisto- henkilökunta	9.9
Palveluskunta	5.3
<i>Opetuslaitos</i>	23.2
Opettajat ja toimistohenkilökunta ..	26.3
Palveluskunta	8.0
<i>Terveystenhoito</i>	9.0
<i>Vapaat elinkeinot</i>	14.1
<i>Muut, luettelematta jääneet ammatit</i>	7.9
<i>Työväki ja päivöp. ilman e. m. a.</i>	
<i>Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjät</i> }	
<i>Muut henkilöt</i>	11.2

„Opetuslaitoksen” ja „vapaiden elinkeinojen” ryhmissä sekä teollisuuden konttorihenkilökunnan keskuudessa oli tämä ilmiö, että vaimoilla oli oma ammatti, yleisempi kuin muissa ryhmissä. Sama on asian laita myös „julkisen toiminnan” alaryhmässä „päällystöä, virkamiehiä ja toimistohenkilökuntaa”. Yksityisryhmistä mainittakoon siivilihallinnon ja kunnallishallinnon „virkamiehet ja toimistohenkilökunta”; näiden ryhmien naimisissa olevista virkamiehistä 11.8 ja 12.1 %:lla oli vaimo, jolla oli itsenäinen ammatti. Silmiinpistävä ero on tässä suhteessa virkamiesten, toimistohenkilökunnan y. m. s. välillä toisaalta ja palveluskunnan toisaalta. Naimisissa olevien ammatissa toimivien, kulkulaitosväestön työnantajien, päällystön ja konttorihenkilökunnan ryhmiin kuuluvien miesten vaimoista oli 8.1 %:lla oma ammatti; palveluskuntaan kuuluvien vaimoista sen sijaan ainoastaan 5.7 %:lla. Vastavat luvut „kauppaan” nähden olivat 9.1 % ja 7.6 %. „Julkisessa toiminnassa” tämä ero oli vieläkin suurempi, 9.9 % ja 5.3 %. Tässä vallitsee siis selvä ero sosiaalisessa suhteessa. Voi olettaa, että samanlainen ero on aikaisemminkin ollut olemassa. Niissä tapauksissa, jolloin keskisäätyyn kuuluvan perheen äidillä on ollut itsenäinen ammatti, on hänen muutoin kotona suorittamansa työ useasti voitu korvata käyttämällä henkilöllistä palveluskuntaa. Tähän keinoon ovat huomattavasti vähemmässä määrässä voineet turvautua työväenluokkaan tai asianomaisten ammattiryhmien palveluskuntaan kuuluvat perheet, jotka ainoastaan poikkeustapauksissa pitävät henkilöllistä palveluskuntaa. Ylläkosketeltu ero — se, että virkamiesten ja konttorihenkilökunnan vaimoilla suuremmassa määrin kuin vastaavan ammatin haaran palveluskunnan ja työmiesten vaimoilla on itsenäinen ammattinsa — lience kuitenkin lisääntynyt viime aikoina. Keskisääty on näet joutunut suhteellisesti epäedullisempaan asemaan kuin muut yhteiskuntaluokat, sen palkkataso kun on noussut hitaammin kuin elinkustannukset. Kun on tullut koettua ylläpitää aikaisempi elinkanta, mikä useissa tapauksissa on ollut erittäin vaikeata, on kehitys johtanut siihen, että myös virkamiesperheiden y. m. perheenäiti on hankkinut itselleen toimeentuloa entistä yleisemmin, minkä johdosta kyseessä oleva ero on yhä enentynyt.

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

10. Väestö ryhmitettynä talouskunta-aseman mukaan. Yleiskatsaus.

Niinkuin aikaisemmissakin väenlaskennoissa koottiin myös vuoden 1920, suurimmat kaupungit käsittäneessä väenlaskennassa tietoja henkilöiden talouskunta-asemasta. Niissä taulustoissa, joissa ammatilaskennan yksityiskohtaiset tulokset on julkaistu¹⁾, on kokonaisväestö, samaten kuin jokaiseen elinkeinon ja ammattiin kuuluvat henkilöt erikseen, tämän näkökohdan mukaan jaettu viiteen ryhmään. Nämä ovat: 1) perheiden päähenkilöt ynnä yksityiset päähenkilöt, 2) näiden vaimot, joilla ei ole omaa ammattia, 3) muut perheenjäsenet, joilla ei ole omaa ammattia, alle 15 vuoden iässä olevat, sekä 4) ammatittomat, vähintään 15 vuoden ikäiset perheenjäsenet, ynnä 5) henkilöllinen palveluskunta lapsineen. Kussakin näistä ryhmistä on sitäpaitsi erotettu sukupuolet toisistaan.

Kun tahdotaan saada selville, miten väestö jakaantui ammatissa toimiviin ja ammatittomiin, ei kuitenkaan voida suorastaan noudattaa mainittua ryhmitystä, vaan on tehtävä siihen pari oikaisua. Ryhmät 2), 3) ja 4) ovat kaikki ammatittomia, mutta tässä asemassa on myös jokunen määrä 1) ja 5) ryhmään luettua väestöä. Edelliseen kuuluvista henkilöistä on näet osa sellaisia, joita ei saata pitää varsinaisessa mielessä ammatissa toimivina, vaikka he ovatkin itsenäisiä päähenkilöitä. Tämä koskee ennen kaikkea ammattiluokituksen XI ja XIII elinkeinoryhmiä, s. o. laitoksissa olevia henkilöitä ilman ammattia ja varattomia henkilöitä, jotka eivät harjoita varsinaista ammattia. Samassa asemassa ovat myös XIV elinkeinoryhmän päähenkilöt, tähän ryhmään kun etupäässä on luettu ylioppilaita ja koululaisia, jotka eivät vielä harjoita mitään ammattia, entisiä am-

matinharjoittajia, joilla ei enää ole varsinaista tointa, sekä vaimoja ja leskiä ilman ilmoitettua ammattia, joista luultavasti suurinta osaa ylläpitävät omaiset. Näiden kolmen ryhmän päähenkilöt on sen vuoksi seuraavassa erotettu erikoiseksi itsenäisten ammatittomien luokaksi, joka on katsottu kuuluvan elätettävään väestöön.

Myös pääomalla, koroilla ja eläkkeellä eläjät ovat vähän toisessa asemassa kuin varsinaiset ammatissa toimivat, sillä eihän heidän kuulumisensa tähän ryhmään edellytä varsinaista ammatitointia. Tältä kannalta katsoen heidät päinvastoin olisi luettava ammatittomiksi. Koska kuitenkin on ilmeistä, että hyvin suuri osa puheenalaisista päähenkilöistä, vaikka he saavatkin tärkeimmän tulonsa pääomasta tai eläkkeestä, sitäpaitsi harjoittaa jotakin tointa tarpeellisen lisäansion saamiseksi, on heidät seuraavassa luettu ammatissa toimiviksi.

Henkilöpalvelijoiden ryhmään on, niinkuin asianomaisen taulukon otsikosta ilmenee, luettu myös heidän lapsensa. Koska näitä kuitenkin on vain aivan harvoja, kaikkiaan noin parikymmentä eli 1 %₀₀ henkilöpalvelijain luvusta — useissa kaupungeissa ei ainoatakaan — ei seuraavassa ole katsottu olevan syytä erottaa niitä henkilöpalvelijain ryhmästä.

Näin menetellen saadaan väestö jaetuksi neljään luokkaan, joista kaksi, varsinaiset ammatissa toimivat ja henkilöpalvelijat, ovat elättäviä, kaksi muuta, perheenjäsenet ja itsenäiset ammatittomat, taas elätettäviä. Eri kaupunkien väestön jakaantumista näiden perusteiden mukaan valaisee seuraava taulukko, jossa sukupuolet on erotettu.

¹⁾ Vrt. S. V. T. VI, 58: 1.

Répartition de la population totale en personnes exerçant une profession, leurs familles, leurs domestiques et en personnes indépendantes sans profession.

	Absoluuttiset luvut					‰			
	Varsinaisia ammatissa toimivia Personnes ex- erçant une profession	Perheen- jäseniä Membres de famille	Henkilöllistä palvelus-kuntaa Domestiques	Itsenäisiä päähenkilöitä ilm. ammatissa Personnes in- dépendantes sans profession	Varsinaisia ammatissa toimivia Personnes ex- erçant une profession	Perheen- jäseniä Membres de famille	Henkilöllistä palvelus-kuntaa Domestiques	Itsenäisiä päähenkilöitä ilm. ammatissa Personnes in- dépendantes sans profession	
Miehet — Sexe masculin									
Helsinki	50 307	24 180	91	5 277	630.0	302.8	1.1	66.1	
Turku	14 990	8 676	15	2 841	565.2	327.1	0.6	107.1	
Viipuri	14 937	8 001	21	1 030	622.7	333.5	0.9	42.9	
Tampere	12 523	6 665	9	767	627.3	333.9	0.4	38.4	
Vaasa	5 115	3 456	18	461	565.2	381.9	2.0	50.9	
Oulu	4 810	3 279	6	452	562.8	383.6	0.7	52.9	
Pori	4 781	2 527	3	305	627.8	331.8	0.4	40.0	
Kuopio	4 082	2 856	4	566	543.7	380.4	0.5	75.4	
Lahti	3 232	2 213	1	178	574.7	393.5	0.2	31.6	
Kotka	3 639	1 891	1	155	640.0	332.6	0.2	27.2	
Kaikki kaupungit — Ensemble	118 416	63 744	169	12 032	609.2	328.0	0.9	61.9	
Naiset — Sexe féminin									
Helsinki	35 439	52 367	10 543	7 874	333.6	493.0	99.3	74.1	
Turku	10 687	18 611	2 254	2 450	314.3	547.3	66.3	72.1	
Viipuri	8 452	16 680	2 653	1 790	285.8	564.0	89.7	60.5	
Tampere	11 235	13 692	1 462	1 512	402.7	490.7	52.4	54.2	
Vaasa	3 768	6 742	855	858	308.3	551.6	69.9	70.2	
Oulu	2 991	6 197	874	660	279.0	578.0	81.5	61.5	
Pori	3 314	5 398	498	738	333.1	542.6	50.1	74.2	
Kuopio	2 209	5 656	722	744	236.7	606.2	77.4	79.7	
Lahti	1 654	4 431	423	424	238.6	639.2	61.0	61.2	
Kotka	1 529	3 707	284	218	266.5	646.0	49.5	38.0	
Kaikki kaupungit — Ensemble	81 278	133 481	20 568	17 268	321.8	528.4	81.4	68.4	
Molemmat sukupuolet — Les deux sexes									
Helsinki	85 746	76 547	10 634	13 151	460.8	411.4	57.1	70.7	
Turku	25 677	27 287	2 269	5 291	424.2	450.9	37.5	87.4	
Viipuri	23 389	24 681	2 674	2 820	436.7	460.8	49.9	52.6	
Tampere	23 758	20 357	1 471	2 279	496.4	425.3	30.7	47.6	
Vaasa	8 883	10 198	873	1 319	417.6	479.4	41.0	62.0	
Oulu	7 801	9 476	880	1 112	404.8	491.8	45.7	57.7	
Pori	8 095	7 925	501	1 043	460.9	451.2	28.5	59.4	
Kuopio	6 291	8 512	726	1 310	373.6	505.5	43.1	77.8	
Lahti	4 886	6 644	424	602	389.1	529.2	33.8	47.9	
Kotka	5 168	5 598	285	373	452.4	490.0	24.9	32.7	
Kaikki kaupungit — Ensemble	199 694	197 225	20 737	29 300	446.8	441.3	46.4	65.5	

Niinkuin tämän taulukon viimeisestä rivistä näkyy, oli varsinaisten ammatissa toimivien ja perheenjäsenten luku kutakuinkin yhtä suuri; kumpiakkin oli runsaasti 44 % väestöstä. Itsenäisiä ammatittomia oli vain 6.5 % ja henkilöpalvelijoita vieläkin vähemmän eli noin 4.6 %. Miehiin ja naisiin nähden oli tämä jaotus aivan erilainen. Miespuolisista oli näet $\frac{2}{3}$ varsinaisia ammatissa toimivia ja $\frac{1}{3}$ perheenjäseniä, kun taas naispuolisesta

väestöstä vain $\frac{1}{3}$ kuului edelliseen, mutta enemmän kuin puolet jälkimmäiseen ryhmään. Itsenäisiä ammatittomia päähenkilöitä oli kummassakin sukupuolella kutakuinkin yhtä paljon, mutta henkilöpalvelijoita oli vain nimeksi miesten keskuudessa, kun sen sijaan $\frac{1}{12}$ naispuolisesta väestöstä kuului tähän ryhmään.

Eri kaupunkien välillä on näissä suhteissa olemassa melkoisia eroavaisuuksia. Varsinais-

ten ammatissa toimivien suhteellinen luku oli suurin Tampereella (496.4 ‰), Porissa (460.9), Helsingissä (460.8) ja Kotkassa (452.4), pienin taas Kuopiossa (373.6) ja Lahdessa (389.1 ‰). Perheenjäsenten luku oli päinvastoin suurin Lahdessa (529.2 ‰) ja Kuopiossa (505.5), pienin Helsingissä (411.4) ja Tampereella (425.3 ‰). Myös henkilöpalvelijoiden suhteellinen luku vaihtelee melkoisesti; suurin se oli Helsingissä (57.1 ‰), Viipurissa (49.9), Oulussa (45.7) ja Kuopiossa (43.1), pienin taas Kotkassa (24.9) ja Porissa (28.5 ‰). Ammatittomia itsenäisiä oli enimmäin Turussa (87.4 ‰), Kuopiossa (77.8) ja Helsingissä (70.7), vähimmin taas Kotkassa (32.7), Tampereella (47.6) ja Lahdessa (47.9 ‰).

Jos tarkastaa eri sukupuolia, havaitsee, että kaupunkien keskinäinen järjestys osittain on hyvinkin toisenlainen kuin molempien sukupuolien jakaantumista silmällä pidettäessä.

Miespuoliseen väestöön nähden voidaan ensin todeta, että varsinaisia ammatissa toimivia oli enimmäin Kotkassa (640.0 ‰), Helsingissä (630.0), Porissa (627.8) ja Tampereella (627.3), vähimmin taas Kuopiossa (543.7) ja Oulussa (562.8 ‰). Perheenjäseniä koskeva suhdeluku oli suurin Lahdessa (393.5 ‰) sekä Oulussa, Vaasassa ja Kuopiossa (kussakin yli 380.0 ‰), pienin taas Helsingissä (302.8) ja sitä lähinnä Turussa (327.1 ‰). Henkilöpalvelijain suhdeluku oli kaikkialla häviävän pieni, ollen suurin Vaasassa (2.0 ‰). Ammatittomia itsenäisiä oli Turussa tuntuvasti enemmän kuin muualla

(107.1 ‰); lähinnä seurasivat Kuopio (75.4) ja Helsinki (66.1), kun taas Kotka (27.2) ja Lahti (31.6 ‰) edustavat toista äärimmäisyyttä.

Naispuolisia varsinaisia ammatissa toimivia oli enimmäin Tampereella (402.7 ‰), jota pitkän välimatkan jälkeen seurasivat Helsinki (333.6) ja Pori (333.1), kun taas suhteellisesti vähimmin naisia oli ammattityössä Kuopiossa (236.7) ja Lahdessa (238.6). Perheenjäsenten suhteellinen luku oli päinvastoin suurin Kotkassa (646.0 ‰), Lahdessa (639.2) ja Kuopiossa (606.2) sekä pienin Tampereella (490.7) ja Helsingissä (493.0 ‰). Naispuolisten henkilöpalvelijoiden suurimmat suhdeluvut tavataan Helsingistä (99.3 ‰) ja Viipurista (89.7), pienimmät taas Kotkasta (49.5), Porista ja Tampereelta. Ammatittomia itsenäisiä oli naispuolisessa väestössä verraten tasaisesti eri kaupungeissa; enimmäin muista poikkeavat toiseen suuntaan Kuopio (77.8 ‰), toiseen suuntaan taas Kotka (32.7).

Väestön jakaantuminen talouskunta-aseman mukaan ei kaikkina aikoina ole ollut samanlainen, vaan on siinä havaittavissa vaihteluita. Osittain nämä tosin ovat johtuneet siitä, että eri väenlaskennoissa kerätty aineisto ei ole täysin verrannollista. Kun tästä huolimatta seuraavassa esitetään vertailuja niiltä ajankohdilta, joilta eri kaupungeista on tietoja saatavissa, on pidettävä mielessä, että varsinkin vuoden 1900 tiedot mainitusta syystä tuntuvasti poikkeavat lähivuosien luvuista. Puheena olevaa kehitystä valaisee seuraava taulukko.

Répartition de la population totale en personnes exerçant une profession, leurs familles, leurs domestiques et en personnes indépendantes sans profession 1870—1920, en ‰

Vuosi Année	Miehet Sexe masculin				Naiset Sexe féminin				Molemmat sukupuolet Les deux sexes			
	Varsinaisia ammatissa toimivia ¹⁾	Perheenjäseniä ¹⁾	Henkilöllistä palveluskuntaa ¹⁾	Itsenäisiä henkilöitä ilm. ammat-tia ¹⁾	Varsinaisia ammatissa toimivia ¹⁾	Perheenjäseniä ¹⁾	Henkilöllistä palveluskuntaa ¹⁾	Itsenäisiä henkilöitä ilm. ammat-tia ¹⁾	Varsinaisia ammatissa toimivia ¹⁾	Henkilöllistä palveluskuntaa ¹⁾	Perheenjäseniä ¹⁾	Itsenäisiä henkilöitä ilm. ammat-tia ¹⁾
<i>Helsinki</i>												
1870	603.7	266.4	31.5	98.4	125.7	585.4	186.1	102.8	371.3	421.5	106.7	100.5
1880	651.9	259.3	10.5	78.3	182.0	586.1	158.9	73.0	426.6	416.0	81.6	75.8
1890	631.9	289.5	8.6	70.0	217.1	560.7	147.6	74.6	420.6	427.7	79.4	72.3
1900	598.7	326.1	37.0	38.2	260.8	545.7	158.1	35.4	418.7	443.1	101.5	36.7
1910	607.8	303.0	0.8	88.4	312.3	515.7	105.1	66.9	445.4	419.9	58.1	76.6
1920	630.0	302.8	1.1	66.1	333.6	493.0	99.3	74.1	460.8	411.4	57.1	70.7

¹⁾ Voir page 46.

Vuosi Année	Miehet Sexe masculin				Naiset Sexe féminin				Molemmat sukupuolet Les deux sexes			
	Varsinaisia ammattissa toimivia ¹⁾	Perheen- jäseniä ¹⁾	Henkilöllistä palvelus- kuntaa ¹⁾	Itsenäisiä pää- henkilöitä ilman ammattia ¹⁾	Varsinaisia ammattissa toimivia ¹⁾	Perheen- jäseniä ¹⁾	Henkilöllistä palvelus- kuntaa ¹⁾	Itsenäisiä pää- henkilöitä ilman ammattia ¹⁾	Varsinaisia ammattissa toimivia ¹⁾	Perheen- jäseniä ¹⁾	Henkilöllistä palvelus- kuntaa ¹⁾	Itsenäisiä pää- henkilöitä ilman ammattia ¹⁾
<i>Turku</i>												
1870	555.7	288.9	35.8	119.6	128.7	570.8	132.3	168.2	335.5	434.3	85.5	144.7
1890	580.9	314.9	17.6	86.6	202.8	609.7	108.3	79.2	381.6	470.3	65.4	82.7
1900	560.1	350.9	28.5	60.5	236.1	619.5	105.2	39.2	387.8	493.7	69.3	49.2
1910	524.4	362.7	0.7	112.2	303.7	554.9	66.9	74.5	401.4	469.8	37.6	91.2
1920	565.2	327.1	0.6	107.1	314.3	547.3	66.3	72.1	424.2	450.9	37.5	87.4
<i>Väyry</i>												
1870	615.3	251.9	46.5	86.3	88.3	695.8	206.8	99.1	376.0	412.5	119.3	92.2
1890	677.2	247.9	21.6	53.3	147.2	634.6	145.1	73.1	434.6	424.9	78.1	62.4
1900	653.9	291.1	38.3	16.7	183.8	651.9	136.0	28.3	423.0	468.3	86.3	22.4
1910	570.5	361.5	2.3	65.7	250.4	605.8	81.7	62.1	397.0	494.0	45.3	63.7
1920	622.7	333.5	0.9	42.9	285.8	564.0	89.7	60.5	436.7	460.8	49.9	52.6
<i>Tampere</i>												
1890	603.6	353.2	9.6	33.6	299.2	593.1	59.9	47.8	435.0	486.0	37.5	41.5
1900	597.5	363.3	23.0	16.2	329.8	567.7	79.1	23.1	446.8	478.4	54.7	20.1
1910	549.2	404.0	0.4	46.4	337.1	559.5	56.9	46.5	427.2	493.4	32.9	46.5
1920	627.3	333.9	0.4	38.4	402.7	490.7	52.4	54.2	496.4	425.3	30.7	47.6
<i>Vaasa</i>												
1910	522.6	408.8	0.1	68.5	300.5	556.3	78.1	65.1	395.1	493.5	44.9	66.5
1920	565.2	381.9	2.0	50.9	308.3	551.6	69.9	70.2	417.6	479.4	41.0	62.0
<i>Oulu</i>												
1870	467.3	381.7	46.3	104.7	137.1	592.6	136.8	133.5	276.9	503.3	98.5	121.3
1890	576.2	349.9	12.0	61.9	190.2	593.1	134.4	82.3	365.7	482.5	78.8	73.0
1910	514.8	356.0	—	89.2	266.5	555.8	105.2	72.5	389.8	471.7	58.6	79.9
1920	562.8	383.6	0.7	52.9	279.0	578.0	81.5	61.5	404.8	491.8	45.7	57.7
<i>Pori</i>												
1890	563.2	370.8	13.0	53.0	158.3	678.6	90.1	73.0	343.3	537.9	54.9	63.9
1910	535.5	420.2	0.2	44.1	263.0	627.6	60.6	48.8	383.3	536.1	34.0	46.6
1920	627.8	331.8	0.4	40.0	333.1	542.6	50.1	74.2	460.9	451.2	28.5	59.4

Tarkastettaessa tässä esitettyjä lukusarjoja havaitsee muutoksia tapahtuneen sekä suuntaan että toiseen. Jos huomio aluksi kohdistetaan vain viime vuosikymmenen aikana tapahtuneisiin muutoksiin, voidaan kuitenkin todeta sängen suurta yhdenmukaisuutta eri kaupunkien kehityksen kulussa. Melkein läpikäyvä ilmiö on näet varsinaisten ammatissa toimivien suhteellisen luvun kasvaminen ja perheenjäsenten suhdeluvun väheneminen, mikä tietysti suureksi osaksi on seurausta syntyneisyyden alenemisen aiheuttamista ikärakenteen muutoksista. Useimmille kaupungeille on edelleen yhteistä henkilöpalvelijain ja itenäisten amatittomain suhteellisen luvun vä-

heneminen. Tämä kehitys on ominainen myös edellisille vuosikymmenille, vaikka satunnaiset seikat osittain peittävät sen näkyvistä. Selvemmin se tulee näkyviin, jos tarkastelun esi- neeksi otetaan kaikkien väenlaskentakaupunkien yhteenlasketun väestön vastaava jaotus. Aivan täsmällinen ei tällainen vertailu tosin ole, koska väenlaskennat eivät aina käsitä samoja kaupunkeja, mutta suurin piirtein se kuitenkin antaa oikean kuvan niistä muutoksista, jotka ovat tapahtuneet suurimpien kaupunkien väestön jakaantumisessa talouskunta-aseman mukaan. Kehitystä molemmissa sukupuolissa yhteensä valaise seuraava ase-

¹⁾ Voir page 46.

Vuosi Année	Varsinaisia ammattissa toimivia ¹⁾	Perheen- jäseniä ¹⁾	Henkilöllistä palvelus- kuntaa ¹⁾	Itsenäisiä ammattitto- mia henki- löitä ¹⁾	Kaikkiaan Total
1870	353.0	431.5	102.4	113.1	1 000.0
1880	426.6	416.0	81.6	75.8	1 000.0
1890	408.3	453.5	69.5	68.7	1 000.0
1900	418.5	464.1	83.8	33.6	1 000.0
1910	420.1	461.1	47.6	71.2	1 000.0
1920	446.8	441.3	46.4	65.5	1 000.0

Niinkuin näistä lukusarjoista näkyy, on henkilöpalvelijain suhteellinen luku säännöllisesti vähentynyt, kun vuoden 1900 muista poikkeavat luvut jätetään syrjään, ja samaten on itsenäisten ammatittomien merkityksen väheneminen ollut kutakuinkin säännöllistä. Kahdessa tärkeimmässä luokassa on sen sijaan kyllä tapahtunut sekä nousuja että laskuja; varsinaisten ammatissa toimivien suhteellinen luku on kuitenkin noussut melko tasaisesti, lukuun ottamatta vuotta 1880, mutta perheenjäsenten suhdeluvussa ei huomaa yhtä selvää

kehityssuuntaa. Merkille on pantava, että kun perheenjäseniä kaikkina aikoina, lukuun ottamatta vuotta 1880, on ollut melkoista enemmän kuin varsinaisia ammatissa toimivia, oli suhde vuonna 1920 muuttunut päinvastaiseksi.

Kehitys on, niinkuin eri kaupunkeja koskevasta lukusarjoista näkyy, ollut erilaanen eri sukupuolissa. Väenlaskentakaupunkien yhteensä lasketun miespuolisen väestön jakaantuminen talouskunta-aseman mukaan on ollut seuraava.

Vuosi Année	Varsinaisia ammattissa toimivia ¹⁾	Perheen- jäseniä ¹⁾	Henkilöllistä palvelus- kuntaa ¹⁾	Itsenäisiä ammattitto- mia henki- löitä ¹⁾	Kaikkiaan Total
1870	581.9	279.1	36.9	102.1	1 000.0
1880	651.9	259.3	10.5	78.3	1 000.0
1890	617.8	304.3	12.8	65.1	1 000.0
1900	601.3	330.8	33.1	34.8	1 000.0
1910	570.0	348.8	0.9	80.3	1 000.0
1920	609.2	328.0	0.9	61.9	1 000.0

Viime vuosikymmenen aikana kehitys on useissa suhteissa ollut aivan toinen kuin varhemmin. Kun varsinaisten ammatissa toimivien suhteellinen luku aina vuodesta 1880 on ollut vähenemässä ja perheenjäsenten suhdeluku sen sijaan kasvamassa, on vuoden 1910 jälkeen perheenjäsenten suhteellinen luku jälleen taantunut, ilmeisesti syntyneisyyden alenemisen johdosta, ja ammatissa toimivien luku taas lisääntynyt. Itsenäisten ammatittomien suhdeluku, jossa varhemmin on tapahtunut sangen jyrkkiä käännteitä suuntaan ja toiseen, on viime vuosikymmenen kuluessa jälleen vähentynyt. Miespuolisten palvelijain pieni suhdeluku, joka vuodesta 1870 nopeasti oli vähe-

nemässä, on pysynyt muuttumattomana sitten vuoden 1910. Huomattava on kuitenkin, että ilmeisesti aikaisemmin luettiin henkilölliseen palveluskuntaan erinäisiä sellaisia ammatteja, jotka nyt ammattitilastossa on luettu itsenäisiksi. Joskaan miespuolisen palveluskunnan väheneminen näin ollen ei ole ollut aivan niin jyrkkää, kuin yllä olevasta taulukosta voisi päätellä, on tämä henkilöpalvelijain luokka, joka suurimmaksi osaksi on luettava ylellisyyttä palvelevaksi, nykyään melkein olematon.

Vastaavat naisten talouskunta-asemaa valaisevat lukusarjat ovat seuraavat.

Vuosi Année	Varsinaisia ammattissa toimivia ¹⁾	Perheen- jäseniä ¹⁾	Henkilöllistä palvelus- kuntaa ¹⁾	Itsenäisiä ammattitto- mia henki- löitä ¹⁾	Kaikkiaan Total
1870	121.5	585.6	168.7	124.2	1 000.0
1880	132.0	586.1	158.9	73.0	1 000.0
1890	212.1	593.2	122.6	72.1	1 000.0
1900	256.9	581.9	128.6	32.6	1 000.0
1910	300.0	551.0	85.1	63.9	1 000.0
1920	321.8	528.4	81.4	68.4	1 000.0

¹⁾ Voir page 46.

Edellä olevista lukusarjoista ilmenee erinomaisten selvästi se kehitys, jonka alaisena naisten osanotto ammattityöhön viime vuosikymmenien aikana on ollut. Varsinaisten ammattissa toimivien suhteellinen luku on tässä sukupuolella viidenkymmenen vuoden kuluessa kasvanut lähes kolminkertaiseksi, kun suhteellinen luku perheenjäsenten ja henkilöpalvelijain ryhmässä on, aluksi vähän vaihdellen, mutta myöhemmin säännöllisesti, ollut vähenevässä. Ammatittomien itsenäisten suhteellinen luku on sekä yleensä ollut alenemassa,

vaikka viime aikoina jälleen on havaittavissa käänne päinvastaiseen suuntaan.

Jos tahtoo tarkastaa väestön jakaantumista silmällä pitäen sitä näkökohtaa, miten suuri osa siitä kuului *elättäviin*, miten suuri taas *elätettäviin*, on edellisessä esitettyä jaotusta muutettava sikäli, että varsinaiset ammatissa toimivat ja henkilöpalvelijat luetaan elättäviksi, perheenjäsenet ja itsenäiset ammatittomat elätettäviksi. Näin menetellen saadaan seuraavat lukusarjat.

Répartition de la population totale en personnes productives et en personnes improductives.

	Elättäviä — Productives				Elätettäviä — Improductives			
	Absoluuttiset luvut		‰		Absoluuttiset luvut		‰	
	1910	1920	1910	1920	1910	1920	1910	1920
<i>Miehet — Sexe masculin</i>								
Helsinki	37 421	50 398	608.6	631.1	24 064	29 457	391.4	368.9
Turku	12 719	15 005	525.1	565.8	11 505	11 517	474.9	434.2
Viipuri	12 853	14 958	572.8	623.5	9 585	9 081	427.2	376.5
Tampere	10 313	12 532	549.6	627.7	8 452	7 432	450.4	372.3
Vaasa	4 312	5 133	522.7	567.2	3 938	3 917	477.3	432.8
Oulu	3 889	4 816	544.8	563.5	3 250	3 731	455.2	436.5
Pori	4 131	4 784	535.7	628.2	3 580	2 832	464.3	371.8
Kuopio	—	4 086	—	544.2	—	3 422	—	455.8
Lahti	—	3 233	—	574.9	—	2 391	—	425.1
Kotka	—	3 640	—	640.2	—	2 046	—	359.8
<i>Kaikki kaupungit — Ensemble</i>	85 638	118 585	570.9	610.1	64 374	75 776	429.1	389.9
<i>Naiset — Sexe féminin</i>								
Helsinki	31 314	45 982	417.5	432.9	43 698	60 241	582.5	567.1
Turku	11 292	12 941	370.7	380.6	19 171	21 061	629.3	619.4
Viipuri	8 823	11 105	332.1	375.5	17 746	18 470	667.9	624.5
Tampere	10 000	12 697	394.0	455.1	15 382	15 204	606.0	544.9
Vaasa	4 210	4 623	378.6	378.2	6 910	7 600	621.4	621.8
Oulu	3 336	3 865	371.7	360.5	5 639	6 857	628.3	639.5
Pori	3 157	3 812	323.6	383.2	6 598	6 136	676.4	616.8
Kuopio	—	2 931	—	314.1	—	6 400	—	685.9
Lahti	—	2 077	—	299.6	—	4 855	—	700.4
Kotka	—	1 813	—	316.0	—	3 925	—	684.0
<i>Kaikki kaupungit — Ensemble</i>	72 132	101 846	385.2	403.2	115 144	150 749	614.8	596.8
<i>Molemmat sukupuolet Les deux sexes</i>								
Helsinki	68 735	96 380	503.6	518.0	67 762	89 698	496.4	482.0
Turku	24 011	27 946	439.1	461.7	30 676	32 578	560.9	538.3
Viipuri	21 676	26 063	442.3	486.6	27 331	27 501	557.7	513.4
Tampere	20 313	25 229	460.1	527.1	23 834	22 636	539.9	472.9
Vaasa	8 522	9 756	440.0	458.6	10 848	11 517	560.0	541.4
Oulu	7 225	8 681	448.4	450.5	8 889	10 588	551.6	549.5
Pori	7 288	8 596	417.3	489.4	10 178	8 968	582.7	510.6
Kuopio	—	7 017	—	416.7	—	9 822	—	583.3
Lahti	—	5 310	—	422.9	—	7 246	—	577.1
Kotka	—	5 453	—	477.3	—	5 971	—	522.7
<i>Kaikki kaupungit — Ensemble</i>	157 770	220 431	467.8	493.2	179 518	226 525	532.2	506.8

Niinkuin edellä olevasta näkyy, oli melkein puolet eli 493.2 ‰ väestöstä elättäviä ja siis vähän enemmän kuin puolet elätettäviä. Miespuolisesta väestöstä runsaasti $\frac{2}{5}$, mutta naispuolisesta noin $\frac{2}{5}$ kuului elättävien luokkaan. Verrattuna vuoden 1910 vastaaviin suhteihin voidaan todeta elättävien suhdeluvun kasvaneen kaikkialla. Miespuolisessa väestössä tämä kasvu oli melkoinen, osittain hyvinkin suuri niissä seitsemässä kaupungissa, joista on tietoja kummaltakin ajankohdalta. Naispuoliseen väestöön nähden nousu on pienempi, ja kahdessa kaupungissa, Oulussa ja Vaasassa, on elättävien naisten suhdeluku vähän taantunutkin.

Kun vertaa eri kaupunkeja toisiinsa, voidaan havaita melkoisia eroavaisuuksia elättävien suhteelliseen lukuun nähden. Suhteellisesti suurin oli elättävä väestö Tampereella ja Helsingissä, joissa kaupungeissa enemmän kuin puolet väestöstä on luettu elättäviin. Kaikissa muissa kaupungeissa elättäviä oli vähemmän kuin elätettäviä, ollen elättävien suhde-

luku pienin Kuopiossa ja Lahdessa; näissä kaupungeissa vain vähän yli $\frac{2}{5}$ väestöstä oli elättäviä. Naispuoliseen väestöön nähden äärimmäisyydet miinikään esiintyvät samoissa kaupungeissa; suurimmat olivat Tampereen ja Helsingin suhdeluvut, 455 ja 433 ‰, pienimmät taas Lahden ja Kuopion luvut, 300 ja 314 ‰. Miespuolisessa väestössä oli enimmäin elättäviä Kotkassa, Helsingin, Porin, Tampereen ja Viipurin seuratessa lähinnä; vähimmin taas Kuopiossa.

Erikoisen mielenkiintoista on tutkia, miten *perheenjäsenten luokka* on kokoonpanttu. Tämän valaisemiseksi on vuoden 1920 väenlaskennassa ensi kertaa puheenalainen luokka jaotettu; on näet erotettu ammattitoimintaa vaille olevat vaimot eri ryhmäksi ynnä luokiteltu muut perheenjäsenet sukupuolen mukaan sekä 15 vuotta nuorempiin ja mainittua ikää vanhempiin henkilöihin. Perheenjäsenten jakaantuminen näihin luokkiin eri kaupungeissa näkyy seuraavasta asetelmasta.

Membres de famille sans profession, nombres absolus.

	Vaimoja ilman omaa ammattia <i>Femmes sans profession</i>	Muita perheenjäseniä ilman omaa ammattia <i>Autres membres de famille sans profession</i>				Kaikkiaan <i>Total</i>		
		alle 15 vuoden <i>au-dessous de 15 ans</i>		yli 15 vuoden <i>au-dessus de 15 ans</i>		M. <i>S. m.</i>	N. <i>S. f.</i>	M. s. <i>L. d. s.</i>
		M. <i>S. m.</i>	N. <i>S. f.</i>	M. <i>S. m.</i>	N. <i>S. f.</i>			
Helsinki	24 709	21 062	21 051	3 118	6 607	24 180	52 367	76 547
Turku	8 319	7 698	7 728	978	2 564	8 676	18 611	27 287
Viipuri	7 318	7 178	6 991	823	2 371	8 001	16 680	24 681
Tampere	5 986	6 074	6 140	591	1 566	6 665	13 692	20 357
Vaasa	2 733	3 043	3 019	413	990	3 456	6 742	10 198
Oulu	2 394	2 921	2 863	358	940	3 279	6 197	9 476
Pori	2 325	2 317	2 360	210	713	2 527	5 398	7 925
Kuopio	2 382	2 530	2 447	326	827	2 856	5 656	8 512
Lahti	1 855	2 017	2 025	196	551	2 213	4 431	6 644
Kotka	1 501	1 761	1 736	130	470	1 891	3 707	5 598
Kaikki kaupungit <i>— Ensemble</i>	59 522	56 601	56 360	7 143	17 599	63 744	133 481	197 225

Niinkuin näistä lukusarjoista näkyy, oli suurin osa perheenjäseniä lapsia alle 15 vuoden, jotka ikänsä puolesta eivät yleensä vielä voi ottaa osaa ammattityöhön. Näitä oli kaikkiaan 112 961 eli 57.3 % ryhmän koko henkilöluvusta, ja olivat niiden keskuudessa sukupuolet yhtä voimakkaasti edustetut. Lähinnä seurasivat ammatittomat vaimot, joita oli 59 522 eli 30.2 % perheenjäsenten luvusta. Mikäli kotityöt luettaisiin ammattitoiminnaksi, olisi tietysti melkein kaikki nämä naiset luettava ammatissa toimivaan väestöön. 15

vuotta vanhempia perheenjäseniä oli kaikkiaan 24 742 eli 12.5 % perheenjäsenten kokonaisluvusta. Näistä kävi tietenkin suuri osa vielä koulua tai valmistautui muulla tavoin vastaista toimintaansa varten. Mielenkiintoista on todeta, miten paljon suurempi naisten luku oli miesten lukua tässä ryhmässä. Koska miesten opiskeluaika yleensä on yhtä pitkä tai pitempikin kuin naisten, voi siis näistä numeroista päätätä, että vähintään 10 000 naista, jotka iän puolesta jo olivat saavuttaneet mahdollisuuden ottaa osaa ammattitoimintaan,

muista syistä oli tällaista toimintaa vailla. Suurin osa heistä oli epäilemättä kotinsa talouden hoitajina, osa oli kaiketi yli-ikäisyyden takia kyyvyttömiä ammattitoimintaan.

Käytässä vertaamaan eri kaupunkien perheenjäsenistön kokoonpanoa on edullisempaa tarkastaa suhdelukuja.

Membres de famille sans profession, nombres relatifs.

	Vaimoja ilman omaa ammattia <i>Femmes sans profession</i>	Muita perheenjäseniä ilman omaa ammattia <i>Autres membres de famille sans profession</i>				Kaikkiaan <i>Total</i>
		alle 15 vuoden <i>au-dessous de 15 ans</i>		yli 15 vuoden <i>au-dessus de 15 ans</i>		
		N. <i>S. f.</i>	M. <i>S. m.</i>	N. <i>S. f.</i>	M. <i>S. m.</i>	
Helsinki	322.8	275.2	275.0	40.7	86.3	1 000.0
Turku	304.9	282.1	283.2	35.8	94.0	1 000.0
Viipuri	296.6	290.8	283.3	33.3	96.1	1 000.0
Tampere	294.1	298.4	301.6	29.0	76.9	1 000.0
Vaasa	268.0	298.4	296.0	40.5	97.1	1 000.0
Oulu	252.6	308.3	302.1	37.8	99.2	1 000.0
Pori	293.4	292.3	297.8	26.5	90.0	1 000.0
Kuopio	279.8	297.2	287.5	38.3	97.2	1 000.0
Lahti	279.2	303.6	304.8	29.5	82.9	1 000.0
Kotka	268.1	314.6	310.1	23.2	84.0	1 000.0
Kaikki kaupungit <i>— Ensemble</i>	301.8	287.0	285.8	36.2	89.2	1 000.0

Niinkuin yllä olevan taulukon sarakkeista näkyy, on olemassa erinäisiä eroavaisuuksia eri kaupunkien perheenjäsenistön kokoonpanossa. Tästä elätettävien ryhmästä muodostivat aviovaimot suhteellisesti suuremman osan Helsingissä ja Turussa kuin muualla; varsinkin Oulussa heidän suhdelukunsa oli pieni. 15 vuotta nuorempien lasten luku oli erikoisen suuri Kotkassa, Oulussa, Lahdessa ja Tampereella, pienin taas Helsingissä ja Turussa. Vanhempia perheenjäseniä oli kotona ilman ammattityötä enimmäkseen Vaasassa ja Oulussa, vähemmän taas Tampereella ja Kotkassa. Edellisessä kaupungissa oli naispuolisten luku tässä ryhmässä huomattavan pieni, kun taas Kotkassa oli aivan erikoisen vähän miespuolisia 15 vuotta vanhempia perheenjäseniä ilman ammattia.

Yllä esitettyjä lukuja arvosteltaessa on muistettava, että ne vain osoittavat, minkälainen perheenjäsenistön kokoonpano eri kaupungeissa on ollut; ne siis eivät ilmaise mitään siitä, suuriko määrä ammatittomia lapsia ja 15 vuotta vanhempia perheenjäseniä, aviovaimot mukaanluettuina, tuli yleensä kutakin elättävää tai kutakin perheellistä elättävää kohden.

Esitettyistä lukusarjoista ilmenevät erilaisuudet johtuvat monesta eri asianhaarasta.

Näistä on ennen kaikkea mainittava ammatissa toimivien sukupuoli- ja ikäjaon erilaisuudet, samaten kuin se seikka, miten suuri osa toimivista oli perheellisiä, suuriko osa aviovaimoista oli vailla varsinaista ammattia, kuinka suuret perheet olivat j. n. e. Tässä yhteydessä ei ole syytä sen tarkemmin syventyä näihin kysymyksiin.

Lopuksi esitetään vain yhdistelmä, joka osoittaa, miten koko perheenjäsenistö, promilleiksi laskettuna, eri kaupungeissa jakaantui sukupuolen mukaan.

	Vaimoja ja muita ammatittomia perheenjäseniä, kaikkiaan, ^{0/100} <i>Total des femmes mariées et autres membres de famille sans profession, en ^{0/100}</i>		
	M. <i>S. m.</i>	N. <i>S. f.</i>	M. s. <i>L. d. s.</i>
Helsinki	315.9	684.1	1 000.0
Turku	318.0	682.0	1 000.0
Viipuri	324.2	675.8	1 000.0
Tampere	327.4	672.6	1 000.0
Vaasa	338.9	661.1	1 000.0
Oulu	346.0	654.0	1 000.0
Pori	318.9	681.1	1 000.0
Kuopio	335.5	664.5	1 000.0
Lahti	333.1	666.9	1 000.0
Kotka	337.8	662.2	1 000.0
Kaikki kaup.—Ensemble	323.2	676.8	1 000.0

11. Talouskuntajaoitus eri elinkeinoryhmissä.

Kun tarkastaa eri elinkeinoryhmiin kuuluvan väestön jakaantumista talouskunta-aseman mukaan, ei voi käyttää edellisessä luvussa sovellettua nelijakoa, vaan on, koska ammatitomat itsenäiset ovat eräiden elinkeinoryhmien päähenkilöitä, luonnostaan tutkimuksen esineenä oleva jaointus kolmeen ryhmään: päähenkilöihin eli ammatissa toimiviin, perheenjäseniin ja henkilöllisiin palvelijoihin.

Eri väenlaskentakaupunkien väestön jakaantuminen elinkeinoryhmittäin henkilöiden talouskunta-aseman mukaan näkyy seuraavalla sivulla olevasta taulukosta.

Näiden kaupunkien yhteenlasketun väestön vastaava jakaantuminen oli seuraava.

Population totale d'après la situation dans le ménage.

	Päähenkilöitä	Perheenjäseniä	Henkilöllisiä palvelijoita	Yhteensä
Maatalous	5 292	6 224	660	12 176
Teollisuus ja käsityö	89 207	88 319	4 319	181 845
Kululaitokset	22 673	29 848	1 411	53 932
Kauppa	36 479	28 103	6 156	70 738
Julkinen toiminta	11 112	13 651	2 260	27 023
Opetuslaitos	4 406	3 329	1 173	8 908
Terveystenhoito	5 864	2 073	899	8 836
Vapaat elinkeinot	4 147	3 009	843	7 999
Muut, luettelematta jääneet ammatit	11 086	7 433	541	19 060
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	5 532	5 880	64	11 476
Henkilöitä ilm. ammatia, laitoksissa	10 448	1		10 449
Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä	3 892	3 123	1 120	8 135
Varattomia henkilöitä (ei perheenjäseniä)	768	54	2	814
Muita henkilöitä	18 098	6 178	1 289	25 565
Yhteensä — Total	228 994	197 225	20 737	446 956

Niinkuin edellä olevista lukusarjoista huomaa, on eri elinkeinoryhmiin kuuluvan väestön jakaantuminen talouskunta-aseman mukaan melko erilainen. Eroavaisuudet näkyvät selvemmin, jos absoluuttiset luvut muutetaan suhdeluvuiksi. Sivulla 55 olevassa asetelmassa on yleiskatsauksen saamiseksi laskettu, montako elätettävää kussakin elinkeinoryhmässä tuli 100 päähenkilöä kohden; taulukossa on esitetty sekä eri kaupunkien että niiden yhteenlaskettua väestöä koskevat luvut.

Kaikkien kaupunkien yhteenlasketussa väestössä tuli 100 päähenkilöä kohden keskimäärin

95 elätettävää. Suurin oli elätettävien luku niissä väestöryhmissä, jotka saavat toimeentulonsa julkisesta toiminnasta, 143, kululaitoksista, 138, ja maataloudesta, 130. Yläpuolella keskimäärän olivat edelleen pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjät, 109, työläiset ilman edellä mainittua ammattia, 107, sekä teollisuus ja käsityöt, 104. Kaupasta ja vapaista elinkeinoista elävät ovat vähän keskimäärän alapuolella; 100 päähenkilöä kohden tuli näet 94 ja 93 elätettävää, kun taas muut elinkeinoryhmät jäivät melko paljon alapuolelle keskimäärän.

Répartition de la population d'après la situation dans le ménage.

Elinkeino — Profession ¹⁾	Helsinki				Turku				Viipuri				Tampere				Vaasa						
	Kalkkiaan Total		Henkilöllistä palveluskuntaa Domestiques		Perheenjäseniä Membres de famille		Päähenkilöitä Chefs		Kalkkiaan Total		Henkilöllistä palveluskuntaa Domestiques		Perheenjäseniä Membres de famille		Päähenkilöitä Chefs		Kalkkiaan Total		Henkilöllistä palveluskuntaa Domestiques		Perheenjäseniä Membres de famille		Päähenkilöitä Chefs
Maatalous	2 138	2 979	321	5 438	737	1 010	96	1 843	979	362	40	1 381	303	381	39	723	197	235	9	441			
Teollisuus ja käsityö	32 174	30 198	1 884	64 256	12 694	13 157	532	26 383	7 564	8 268	532	16 364	15 898	12 405	494	28 797	4 244	4 395	171	8 810			
Kulkulaitokset	10 126	11 057	680	21 863	2 736	3 807	137	6 680	3 757	5 595	233	9 585	1 334	2 026	69	3 429	876	1 616	69	2 561			
Kauppa	18 776	12 134	3 108	34 018	4 114	3 301	591	8 006	4 701	4 265	960	9 926	2 886	2 317	392	5 595	1 531	1 628	291	3 450			
Julkinen toiminta	5 684	5 933	1 271	12 888	1 406	2 170	253	3 829	1 619	2 038	299	3 956	652	876	95	1 623	510	785	129	1 424			
Opetuslaitos	2 129	1 537	585	4 251	552	405	147	1 104	445	348	114	907	350	281	91	722	194	165	49	408			
Terveydenhoito	3 000	1 053	474	4 527	595	223	88	906	796	261	101	1 158	452	133	66	651	227	89	34	350			
Vapaat elinkeinot	2 305	1 666	497	4 468	501	355	90	946	467	317	89	873	338	245	61	644	145	113	29	287			
Muut, luettelematta jääneet ammatit	5 827	3 785	293	9 905	1 282	895	47	2 224	1 308	970	81	2 359	691	440	42	1 173	466	327	22	815			
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	2 144	2 213	30	4 387	507	591	2	1 100	1 285	1 266	19	2 570	310	337	3	650	266	285	2	553			
Henkilöitä ilm. ammattia, laitoksissa	3 982			3 982	2 818			2 818	943			943	664			664	472			473			
Pääomalla, korolla tai eläkkeellä eläjiä	1 443	962	621	3 026	553	464	149	1 166	464	372	123	959	544	451	62	1 057	227	209	35	471			
Varattomia henkilöitä (ei perheen- jäseniä)	276	8	1	285	130	1		131	127	16		143	64	12		76	38	6	1	45			
Muita henkilöitä	8 893	3 022	869	12 784	2 343	908	137	3 388	1 754	603	83	2 440	1 551	453	57	2 061	809	344	32	1 185			
Yhteensä	98 897	76 547	10 634	186 078	30 968	27 287	2 269	60 524	26 209	24 681	2 674	53 564	26 037	20 357	1 471	47 865	10 202	10 198	873	21 273			
	Oulu				Pori				Kuopio				Lahti				Kotka						
Maatalous	222	258	51	531	286	439	27	752	149	229	40	418	248	298	32	578	33	33	5	71			
Teollisuus ja käsityö	3 871	4 909	224	9 004	4 787	4 399	162	9 348	2 836	3 786	140	6 762	2 361	3 308	103	5 772	2 778	3 494	77	6 349			
Kulkulaitokset	840	1 596	72	2 508	681	974	28	1 683	788	1 515	66	2 369	583	950	30	1 563	952	712	27	1 691			
Kauppa	1 157	1 079	239	2 475	995	883	132	2 010	932	995	185	2 112	740	903	153	1 796	647	598	105	1 350			
Julkinen toiminta	336	500	77	913	231	330	29	590	358	546	72	976	105	186	17	308	211	287	18	516			
Opetuslaitos	203	150	58	411	152	102	29	283	198	189	65	452	95	80	17	192	88	72	18	178			
Terveydenhoito	276	92	35	403	158	67	32	257	209	73	35	317	83	45	19	147	68	37	15	120			
Vapaat elinkeinot	97	86	21	204	88	47	9	144	115	95	26	236	54	64	12	130	37	21	9	67			
Muut, luettelematta jääneet ammatit	455	325	14	794	368	196	11	575	289	184	12	485	244	206	11	461	156	105	8	269			
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	179	150	1	330	178	150		328	249	364	3	616	252	369	4	625	162	155		317			
Henkilöitä ilm. ammattia, laitoksissa	515			515	286			286	504			504	129			129	135			135			
Pääomalla, korolla tai eläkkeellä eläjiä	165	106	51	322	171	101	22	294	168	270	40	478	121	153	15	289	36	35	2	73			
Varattomia henkilöitä (ei perheen- jäseniä)	39	1		40	33	2		35	20			20	18	7		25	13	1		14			
Muita henkilöitä	558	224	37	819	724	235	20	979	786	266	42	1 094	455	75	11	541	225	48	1	274			
Yhteensä	8 913	9 476	880	19 269	9 138	7 925	501	17 564	7 601	8 512	726	16 839	5 488	6 644	424	12 556	5 541	5 598	285	11 424			

1) Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Nombre des membres de famille et des domestiques par 100 personnes actives d'après la profession.

Elinkeino — Profession ¹⁾	Helsinki	Turku	Viiipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Maatalous	154	150	41	139	124	139	163	181	133	115	130
Teollisuus ja käsityö	100	108	116	81	108	133	95	138	144	129	104
Kulkulaitokset	116	144	155	157	192	199	147	200	168	78	138
Kauppa	81	95	111	94	125	114	102	127	143	109	94
Julkinen toiminta	127	172	144	149	179	172	156	173	193	145	143
Opetuslaitos	100	100	104	106	110	103	86	128	102	102	102
Terveydenhoito	51	52	46	44	54	46	63	52	77	76	51
Vapaat elinkeinot	94	89	87	91	98	111	64	105	141	81	93
Muut, luettelematta jääneet ammatit	70	74	80	70	75	75	56	68	89	72	72
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	104	117	100	110	108	85	84	147	148	96	107
Henkilöitä ilman ammattia, laitoksissa ..	—	—	—	—	0	—	—	—	—	—	0
Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä ..	110	111	107	94	107	95	72	185	139	103	109
Varattomia henkilöitä (ei perheenjäseniä)	3	1	13	19	19	3	6	—	39	8	7
Muita henkilöitä	44	45	39	33	46	47	35	39	19	22	41
Koko väestö — Population totale	88	95	104	84	109	116	92	122	129	106	95

Eri kaupunkien välillä on näissä suhteissa olemassa osin hyvinkin suuria eroavaisuuksia. Varsinkin koskee tämä niitä elinkeinoryhmiä, joihin eri kaupungeissa kuuluu verraten pieni henkilöluku, joten sattuman vaikutus siis on suuri. Mutta myös tärkeimmissä elinkeinoryhmissä esiintyy melkoisia eroavaisuuksia. Niinpä oli elätettävien keskiluku teollisuudessa ja käsityössä suurin Lahdessa, Kuopiossa. Oulussa ja Kotkassa, joissa kaupungeissa 100 mainitun elinkeinoryhmän päähenkilöä kohden tuli 144—129 elätettävää, kun taas vastaava suhdeluku oli vain 81 Tampereella ja 95 Porissa. Kulkulaitosväestössä ovat eroavaisuudet vieläkin suuremmat; huipulukuja edustavat Kuopio (200), Oulu (199) ja Vaasa (192), kun taas keskiluku Kotkassa oli vain 78 ja Helsingissä 116. Kauppaan nähden äärimmäisyyksiä edustavat toiselta puolen Lahti (143), toiselta puolen Helsinki (81). Myös julkiseen toimintaan nähden viime mainitut kaupungit edustavat suurinta ja pienintä keskilukua. 100 opetustoimesta elävää päähenkilöä kohden tuli useimmissa kaupungeissa noin 100—110 elätettävää; vain Kuopio (128) ja Pori (86) poikkeavat jossain määrin muista.

Näihin eroavaisuuksiin ovat useat syyt vaikuttaneet, toiset voimakkaammin, toiset heikommin. Lähinnä on ajatus, että ne kuvastaisivat erilaisia toimeentulosuhteita. Onhan näet ilmeistä, että edullisten toimeentulosuh-

teiden vallitessa suurempi osa ammatissa toimivista muodostaa perheen ja tekee sen nuoremalla iällä, kuin jos totutun elinkannan ylläpitäminen tulojen niukkuuden takia käy vaikeaksi. Siten sekä perheenjäsenten, että henkilöpalvelijain suhteellinen luku epäilemättä on omansa määrättyissä rajoissa valaisemaan toimeentulosuhteita. Tässä suhteessa äsken esitettyjä keskilukuja kuitenkin on käytettävä suurella varovaisuudella, sillä niiden soveltuvaisuutta mainittuun tarkoitukseen häiritsevät useat seikat. Tärkein on eri elinkeinoryhmiin kuuluvien ammatissa toimivien erilaisen kokoonpano sukupuolen mukaan. Koska naiset harvemmin esiintyvät perheen päähenkilönä — milloin molemmat aviopuolisot ottavat osaa ammattitoimintaan, on perhe tilastoaineistoa käytettäessä sitäpaitsi luettu miehen ammattiin kuuluvaksi — on elätettävien luku säännöllisesti pienempi niissä elinkeinoissa, joissa käytetään paljon naistyövoimaa. Häiritsevästi vaikuttaa myös se tosiasia, että ammatissa toimivien ikäluokitus eri elinkeinoissa vaihtelee tuntuvasti: toisissa käytetään paljon nuorta väkeä, kun taas toisiin yleensä siirrytään vasta myöhemmällä iällä. Tämän johdosta elätettävien erilainen keskiluku kahdessa elinkeinossa saattaa johtua niissä toimivan väestön erilaisesta ikä- ja sukupuolijaoituksesta, jolloin siis keskiluvut eivät vielä ilmaise mitään elinkeinojen tarjoamista toimeentulomahdollisuuksista. Myöhemmin palataan vielä

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

näihin seikkoihin; tässä voidaan tyytyä elätettävien keskiluvun tarkastamiseen sekä sen seikan selvittämiseen, mikä oli perheenjäsenen ja mikä henkilöpalvelijain vaikutus näihin lukiin.

Seuraavat taulukot osoittavat, edellinen montako perheenjäsentä keskimäärin tuli 100 päähenkilöä kohden eri kaupungeissa ja elinkeinoryhmissä, jälkimmäinen taas vastaavat henkilöpalvelijain keskiluvut.

Nombre des membres de famille par 100 personnes actives d'après la profession.

Elinkeino — Profession ¹⁾	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Maatalous	139	137	37	126	119	116	154	154	120	100	118
Teollisuus ja käsityö	94	104	109	78	104	127	92	133	140	126	99
Kulkulaitokset	109	139	149	152	184	190	143	192	163	75	132
Kauppa	64	80	91	80	106	93	89	107	122	93	77
Julkinen toiminta	104	154	126	134	154	149	143	153	177	136	123
Opetuslaitos	72	73	78	80	85	74	67	95	84	82	75
Terveydenhoito	35	37	33	29	39	33	43	35	54	54	36
Vapaat elinkeinot	72	71	68	73	78	89	53	82	119	57	73
Muut, luettelematta jääneet ammatit ..	65	70	74	64	70	72	53	64	84	67	67
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	103	117	99	109	107	84	84	146	146	96	106
Henkilöitä ilman ammattia, laitoksissa ..	—	—	—	—	0	—	—	—	—	—	0
Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä ..	67	84	80	83	92	64	59	161	127	97	80
Varattomia henkilöitä (ei perheenjäseniä)	3	1	13	19	16	3	6	—	39	8	7
Muita henkilöitä	34	39	34	29	43	40	32	34	17	22	34
Koko väestö — Population totale	77	88	94	78	100	106	87	112	121	101	86

Nombre des domestiques par 100 personnes actives d'après la profession.

Elinkeino — Profession ¹⁾	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Maatalous	15	13	4	13	5	23	9	27	13	15	12
Teollisuus ja käsityö	6	4	7	3	4	6	3	5	4	3	5
Kulkulaitokset	7	5	6	5	8	9	4	8	5	3	6
Kauppa	17	15	20	14	19	21	13	20	21	16	17
Julkinen toiminta	23	18	18	15	25	23	13	20	16	9	20
Opetuslaitos	28	27	26	26	25	29	19	33	18	20	27
Terveydenhoito	16	15	13	15	15	13	20	17	23	22	15
Vapaat elinkeinot	22	18	19	18	20	22	10	23	22	24	20
Muut, luettelematta jääneet ammatit ..	5	4	6	6	5	3	3	4	5	5	5
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	1	0	1	1	1	1	—	1	2	—	1
Henkilöitä ilman ammattia, laitoksissa ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä ..	43	27	27	11	15	31	13	24	12	6	29
Varattomia henkilöitä (ei perheenjäseniä)	0	—	—	—	3	—	—	—	—	—	0
Muita henkilöitä	10	6	5	4	3	7	3	5	2	0	7
Koko väestö — Population totale	11	7	10	6	9	10	5	10	8	5	9

Jos aluksi tarkastaa niitä elinkeinoryhmiä, joissa elätettävien yleinen keskiluku oli suuri, voidaan havaita, että myös perheenjäsenen keskiluku yleensä on keskimääräistä suurempi.

Näin on laita julkisesta toiminnasta ja maataloudesta elävän väestön, jossa sitäpaitsi myös henkilöpalvelijain luku oli keskilukua suurempi. Teollisuudesta ja käsityöstä sekä kul-

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

kulaitokeista elävään väestöön samoin kuin työläisten ja päiväpalkkalaisten luokkaan nähden on asia vähän toisin. Niiden suuri elätettävien keskiluku on näet johtunut yksinomaan perheenjäsenten suuresta luvusta, sillä henkilöpalvelijoita oli näihin ryhmiin kuuluvilla päähenkilöillä keskimääräistä vähemmän. Päinvastaisessa asemassa ovat opetustoimesta samoin kuin pääomasta, koroista tai eläkkeestä eläjät, niillä kun on tuntuvasti enemmän henkilöpalvelijoita kuin väestössä keskimäärin, mutta sen sijaan vähän pienempi perheenjäsenten keskiluku.

Niissä elinkeinoryhmissä taas, joissa elätettävien keskiluku oli pieni, oli myös perheenjäsenten keskiluku alle yleisen keskimäärän. Useimmissa tapauksissa on henkilöllisten palvelijain pieni luku ollut omansa edelleen pienentämään elätettävien keskilukua, mutta kaupasta, terveydenhoidosta ja vapaista elinkeinoista elävään väestöön nähden suhde oli toinen; näissä elinkeinoryhmissä oli näet elätettävien luku pieni yksinomaan perheenjäsenten luvun pienuuden takia ja huolimatta siitä, että henkilöpalvelijoita oli keskimääräistä enemmän.

Jos erikseen tarkastaa, paljonko henkilöpalvelijoita pidettiin eri elinkeinoryhmissä, voidaan viimeksi esitetyn taulukon nojalla osoittaa, että niiden luku oli suurin XII ja VI sekä sitä lähinnä V, VIII ja IV elinkeinoryhmissä. Pienin oli puheenalainen suhdeluku, mitä varsinaisiin elinkeinoryhmiin tulee. II, IX ja III ryhmässä, joissa henkilöpalvelijoita oli vain $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ siitä, mitä edellisissä käytettiin.

Tämä eroavaisuus valaisee jossain määrin näihin elinkeinoryhmiin kuuluvan väestön sosialista asemaa. Kuitenkin on pidettävä mielessä, että elinkeinoryhmät eivät tässä suhteessa suinkaan ole yhtenäisiä, vaan että kukin niistä käsittää hyvin erilaisia aineksia. Yllä selostetut eroavaisuudet osoittavat siis vain, minkälaiset ainekset missäkin elinkeinoryhmässä ovat vallitsevina. Tämän johdosta esitetään edempänä vielä eräitä, yhteiskunnallista asemaa silmällä pitäen muodostettuja ryhmiä koskevia keskilukuja. Seuraavassa koetetaan sen sijaan selvittää ensin, suuriko osa eri elinkeinoryhmiin kuuluvasta väestöstä oli perheellisiä, ja toiseksi, suuriko oli perheiden keskimääräinen suuruus eri ammatti-luokissa.

Koska ammatissa toimivaa väestöä ei aineistoa käytettäessä ole jaettu perheellisyiden mukaan, on seuraavassa pakko rajoittua eräiden likimääräisten lukujen käyttämiseen. Jos näet eri elinkeinoluokissa lasketaan yhteen varsinaista ammattia vaille olevat ja ammattityössä toimivat vaimot, ja summa verrataan miespuolisten päähenkilöiden koko lukuun, saadaan luku, joka likimääräisesti antaa käsityksen siitä, suuriko osa jälkimmäisistä oli perustanut perheen. Täten saadut, alempana esitetyt luvut ovat ilmeisesti kauttaaltaan liian pienet, mutta voitaneen edellyttää suhdelukujen keskinäisen suhteen olevan oikea. Koska XI ryhmään, laitoksissa oleviin ammatittomiin henkilöihin, kuuluu vain yksinäisiä henkilöitä, on se jätetty pois alla olevasta taulukosta.

Hommes mariés en % du nombre total des hommes exerçant une profession.

Elinkeino — Profession ¹⁾	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
Maatalous	50.0	51.9	16.7	49.6	47.1	41.9	61.4	54.4	44.6	51.9	43.7
Teollisuus ja käsityö	52.5	58.4	54.5	50.2	54.0	51.9	50.3	60.6	59.4	50.0	53.5
Kululaitokset	51.3	55.6	56.6	60.4	68.2	61.5	56.8	62.6	61.6	26.9	54.2
Kauppa	50.6	55.1	53.7	53.1	57.4	59.4	58.5	61.5	68.8	50.2	53.2
Julkinen toiminta	53.8	64.1	54.6	56.7	68.0	57.7	66.3	61.6	74.1	52.7	57.0
Opetuslaitos	65.4	73.5	74.5	73.1	80.0	54.3	79.2	71.4	80.0	55.9	68.8
Terveydenhoito	52.0	53.0	51.9	45.2	66.1	44.9	47.6	47.8	71.4	71.4	52.1
Vapaat elinkeinot	50.5	53.8	51.2	41.4	45.7	48.2	46.5	58.2	48.5	58.8	50.1
Muut, luettelematta jääneet ammatit	64.9	73.1	61.7	56.8	62.3	55.2	65.1	63.3	69.7	55.1	64.5
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	48.9	48.5	49.5	50.4	50.3	35.8	46.1	60.2	61.9	34.8	49.6
Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä	65.4	70.1	68.4	77.5	79.1	70.0	59.7	82.4	79.7	80.0	70.7
Varattomia henkilöitä (ei perheenjäseniä)	1.4	—	7.3	25.0	15.4	5.6	8.3	—	28.6	33.3	6.1
Muita henkilöitä	16.1	21.3	13.3	13.7	17.1	10.1	25.2	17.7	3.5	2.3	15.9
Kaikki elinkeinot — Ensemble	50.4	56.5	51.4	51.0	56.6	52.3	52.6	58.9	59.3	44.2	52.1

1) Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Yllä olevat lukusarjat osoittavat eräitä melkoisia eroavaisuuksia toiselta puolen eri kaupunkien, toiselta puolen eri elinkeinoryhmien välillä. Edellisessä suhteessa on pantava merkille, että Helsingissä, Tampereella ja Viipurissa vain noin $\frac{1}{2}$ miespuolisista ammatissa toimivista oli naimisissa, Kotkassa ei niinkään suuri osa, kun taas Lahdessa ja Kuopiossa lähes $\frac{2}{3}$ puheenalaisista henkilöistä oli perustanut perheen. Melkoista suuremmat ovat ne eroavaisuudet, jotka kysymyksessä olevassa suhteessa ilmenevät eri elinkeinoryhmien välillä, ja huomattava on, että vaikka eri kaupunkien suhdeluvut vaihtelevat, on elinkeinoryhmien keskeinen järjestys tässä suhteessa, harvoin poikkeuksin, kaikkialla sama. Niinpä voidaan todeta, että enimmäin perheellisiä esiintyi pääomastaan, koroistaan tai eläkkeestään sekä opetustoimesta elävässä väestössä; näihin elinkeinoluokkiin kuuluvista miespuolisista päähenkilöistä oli noin $\frac{7}{10}$ naimisissa. Järjestyksessä seurasivat sitten „muut ammatit”, julkinen toiminta, kulkulaitokset, teollisuus ja käsityö, kauppa, terveydenhoito ja vapaat elinkeinot, joiden ammatissa toimivista miehistä yleensä vähintään puolet oli perheellisiä. Pienin oli per-

heellisten luku „muiden henkilöiden” sekä varattomien luokissa.

Tässä taulukossa esiintyvät suhdeluvut antavat kyllä osittain valaistusta sille kysymykselle, minkälaiset toimeentulomahdollisuudet eri elinkeinoryhmissä ovat. Mutta myös näihin lukuihin vaikuttaa erilainen ikärakenne häiritsevästi. Siten on ilmeistä, että pääomallaan, koroillaan tai eläkkeellä eläjän samaten kuin myös opetustoimeen kuuluvan väestön korkeat suhdeluvut äskeisessä taulukossa suurelta osalta johtuvat siitä, että näihin ammattiluokkiin kuuluu edelliseen etupäässä verraten iäkäästä väkeä eikä jälkimäiseenkaan juuri lainkaan aivan nuoria henkilöitä.

Täydennykseksi edellä esitetyille seikoille esitetään vielä seuraava taulukko, joka osoittaa, montako perheenjäsentä, vaimoja lukuunottamatta, tuli 100 naimisissa olevaa eri elinkeinoryhmiin kuuluvaa ammatissa toimivaa kohden. „Muiden henkilöiden” ryhmä on jätetty pois, sillä siihen kuuluvien henkilöiden pienen määrän takia luvut tulisivat harhaanjohtaviksi. Muissakin ryhmissä esiintyy satunnaisuusien aiheuttamia poikkeuksellisia lukuja.

Nombre des membres de famille, excepté les femmes mariées, par 100 hommes mariés exerçant une profession.

Elinkeino — Profession ¹⁾	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahdi	Kotka	Kaikki kaupungit
Maatalous	233	235	156	221	228	248	201	274	260	186	227
Teollisuus ja käsityö	177	203	209	211	242	260	207	227	244	240	203
Kulkulaitokset	168	198	203	191	224	241	215	240	198	245	193
Kauppa	193	228	214	238	268	239	226	229	252	279	216
Julkinen toiminta	171	196	188	204	199	233	171	228	203	202	186
Opetuslaitos	212	213	215	245	221	316	200	258	258	300	223
Terveydenhoito	183	181	233	196	146	327	240	236	213	290	197
Vapaat elinkeinot	170	184	163	232	216	230	145	209	300	130	180
Muut, luettelematta jääneet ammatit	289	264	395	319	365	581	393	395	354	311	316
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	234	243	281	208	281	303	276	230	238	410	250
Henkilöitä ilm. ammattia, laitoksissa											
Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä	185	246	218	172	196	209	158	265	180	200	200
Varattomia henkilöitä (ei perheenjäseniä)	350	—	467	86	200	—	100	—	250	—	200
Kaikki elinkeinot — Ensemble	193	215	218	217	247	271	215	240	241	248	213

Yllä olevan taulukon luvut eroavat melkoisesti aikaisemmin esitetyistä, jotka osoittavat perheenjäsenten luvun 100 päähenkilöä kohden eri elinkeinoluokissa.

Kaikissa kaupungeissa yhteisesti oli perheenjäsenten suhteellinen luku suurin „muissa, luettelematta jääneissä ammateissa”. Lähinnä seurasivat „työlläiset ja päiväpalkkalaiset ilman

edellä mainittua ammattia”, maatalous, opetuslaitos ja kauppa, joissa kaikissa perheenjäsenten keskiluku naimisissa olevaa miespuolista päähenkilöä kohden oli suurempi kuin yleinen keskiluku, 213 sataa kohden. Pienin oli puheenalainen suhdeluku vapaista elinkeinoista, julkisesta toiminnasta sekä kulkulaitoksista elävien keskuudessa.

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

12. Talouskuntajaoitus erinäisissä yhteiskuntaryhmissä.

Käsityksen antamiseksi siitä, minkälainen oli eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvien väestöryhmien jakaantuminen talouskunta-aseman mukaan, on seuraavassa eräät elinkeinoluokat päähenkilöiden yhteiskunnallisen aseman mukaan jaettu eri ryhmiin, jotka samalla tietysti edustavat eri ammattiryhmiä. Kuhunkin

ryhmään nähden on sitten laskettu, kuinka monta perheenjäsentä, kuinka monta henkilöpalvelijaa erikseen sekä kuinka monta perheenjäsentä ja henkilöpalvelijaa yhteensä tuli 100 päähenkilöä kohden. Näitä seikkoja valaisevat sivuilla 59 ja 60 olevat kolme taulukkoa.

Nombre des membres de famille et des domestiques par 100 personnes exerçant une profession.

Elinkeinonhaarat ja asema ammatissa <i>Professions et position professionnelle</i> ¹⁾	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
<i>Teollisuus ja käsityö</i>											
1 Työnantajat ja muut itsenäiset ammatinharjoittajat	142	137	144	130	141	161	141	183	180	176	145
2 Päälystö	251	243	276	304	296	357	259	315	356	270	268
3 Konttorihenkilöt	59	74	67	64	44	78	74	97	89	71	65
4 Työnjohtajat ja päällysmiehet	183	202	193	181	260	251	214	244	309	235	200
5 Työväki	90	98	107	71	96	124	84	125	133	122	94
<i>Kauppa</i>											
6 Työnantajat, muut itsenäiset ammatinharjoittajat ja päällystö	196	181	213	200	230	244	174	234	260	240	203
7 Virkamiehet ja konttorihenkilöt	55	58	76	52	72	49	73	80	82	82	59
8 Kauppa-apulaiset	25	38	46	31	37	35	24	43	27	44	32
9 Muu palveluskunta	45	51	67	41	99	67	55	91	57	50	52
<i>Julkinen toiminta</i>											
10 Päälystö, päälliköt, virkamiehet ja toimistohenkilökunta	128	170	138	140	190	193	165	169	223	153	141
11 Palveluskunta	133	184	171	178	192	157	155	215	200	147	158
12 Alipäälystö ja miehistö	82	67	69	49	84	119	82	42	69	77	74
<i>Opetuslaitos</i>											
13 Korkeakoulunopettajat	398	150	—	—	—	—	—	—	—	—	297
14 Oppikoulunopettajat	120	141	142	142	123	160	134	178	105	146	132
15 Kansakoulunopettajat	57	86	91	99	73	75	83	114	106	60	76
16 Muut opettajat	44	60	76	80	134	113	66	115	67	42	63
17 Toimistohenkilökunta	177	322	—	—	—	—	—	—	—	—	202
18 Palveluskunta	120	90	179	143	172	61	40	132	450	289	124

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Nombre des membres de famille par 100 personnes exerçant une profession.

Elinkeinohaarat ja asema ammatissa Professions et position professionnelle ¹⁾	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
<i>Teollisuus ja käsityö</i>											
1 Työnantajat ja muut itsenäiset ammatinharjoittajat	125	125	126	117	132	145	133	169	167	167	130
2 Päälystö	184	195	211	227	238	255	191	259	269	208	202
3 Konttorihenkilöt	49	64	52	52	35	66	59	82	70	62	54
4 Työnjohtajat ja päällysmiehet	170	193	175	173	250	233	206	228	300	224	189
5 Työväki	88	97	104	70	94	121	83	124	132	121	92
<i>Kauppa</i>											
6 Työnantajat, muut itsenäiset ammatinharjoittajat ja päälystö	147	147	164	166	186	188	148	187	218	196	159
7 Virkamiehet ja konttorihenkilöt	41	49	59	42	59	42	61	68	70	67	46
8 Kauppa-apulaiset	23	36	42	29	35	33	22	41	27	42	30
9 Muu palveluskunta	43	50	64	40	96	64	55	88	55	48	50
<i>Julkinen toiminta</i>											
10 Päälystö, päälliköt, virkamiehet ja toimistohenkilökunta	92	128	101	110	145	150	136	133	186	130	104
11 Palveluskunta	129	180	164	173	187	151	152	207	198	144	153
12 Alipäälystö ja miehistö	76	67	64	45	84	119	82	42	69	69	70
<i>Opetuslaitos</i>											
13 Korkeakoulunopettajat	209	94	—	—	—	—	—	—	—	—	201
14 Oppikoulunopettajat	80	90	93	93	85	113	100	124	68	114	89
15 Kansakoulunopettajat	43	66	71	76	57	50	66	88	91	42	58
16 Muut opettajat	31	43	60	59	98	82	50	85	56	25	46
17 Toimistohenkilökunta	121	233	—	—	—	—	—	—	—	—	141
18 Palveluskunta	113	84	152	140	172	58	40	105	450	278	115

Nombre des domestiques par 100 personnes exerçant une profession.

Elinkeinohaarat ja asema ammatissa Professions et position professionnelle ¹⁾	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
<i>Teollisuus ja käsityö</i>											
1 Työnantajat ja muut itsenäiset ammatinharjoittajat	17	12	18	13	9	16	8	14	13	9	15
2 Päälystö	67	48	65	77	58	102	68	56	87	62	66
3 Konttorihenkilöt	10	10	15	12	9	12	15	15	19	9	11
4 Työnjohtajat ja päällysmiehet	13	9	18	8	10	18	8	16	9	11	11
5 Työväki	2	1	3	1	2	3	1	1	1	1	2
<i>Kauppa</i>											
6 Työnantajat, muut itsenäiset ammatinharjoittajat ja päälystö	49	34	49	34	44	56	26	47	42	44	44
7 Virkamiehet ja konttorihenkilöt	14	9	17	10	13	7	12	12	12	15	13
8 Kauppa-apulaiset	2	2	4	2	2	2	2	2	0	2	2
9 Muu palveluskunta	2	1	3	1	3	3	0	3	2	2	2
<i>Julkinen toiminta</i>											
10 Päälystö, päälliköt, virkamiehet ja toimistohenkilökunta	36	42	37	30	45	43	29	36	37	23	37
11 Palveluskunta	4	4	7	5	5	6	3	8	2	3	5
12 Alipäälystö ja miehistö	6	—	5	4	—	—	—	—	—	8	4
<i>Opetuslaitos</i>											
13 Korkeakoulunopettajat	99	56	—	—	—	—	—	—	—	—	96
14 Oppikoulunopettajat	40	51	49	49	38	47	34	54	37	32	43
15 Kansakoulunopettajat	15	20	20	23	16	25	17	26	15	18	18
16 Muut opettajat	13	17	16	21	36	31	16	30	11	17	17
17 Toimistohenkilökunta	56	89	—	—	—	—	—	—	—	—	61
18 Palveluskunta	7	6	27	3	—	3	—	27	—	11	9

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Niinkuin näistä lukusarjoista näkyy, ovat eri ryhmien väliset eroavaisuudet hyvin suuret. Yleensä voidaan todeta, että päällystöllä ja työnantajilla on keskimäärin useampia henkilöitä elätettävänä kuin palveluskuntaan kuuluvilla henkilöillä ja näillä taas tuntuvasti enemmän kuin konttorihenkilökunnalla. Konttorihenkilökunnan pieni määrä elätettäviä johtuu tietysti siitä, että, niinkuin aikaisemmin on osoitettu, sen keskuudessa on niin kovin paljon naisia. Tietysti myös se tosiasia, että miespuolisistakin konttorihenkilöistä huomattavan suuri osa on siinä iässä, etteivät he vielä ole ehtineet perustaa vaimon, on vaikuttanut samaan määrään elätettäviä johtuu tietysti siitä, että, niinkuin aikaisemmin on osoitettu, sen keskuudessa on niin kovin paljon naisia. Tietysti myös se tosiasia, että miespuolisistakin konttorihenkilöistä huomattavan suuri osa on siinä iässä, etteivät he vielä ole ehtineet perustaa vaimon, on vaikuttanut samaan määrään elätettäviä johtuu tietysti siitä, että, niinkuin aikaisemmin on osoitettu, sen keskuudessa on niin kovin paljon naisia.

Jos tarkastaa niitä taulukkoja, jotka valaisevat erikseen perheenjäsenten, erikseen henkilöpalvelijain keskilukuja 100 päähenkilöä kohden, voi havaita, että perheenjäsenten lukua koskevat numerot suurin piirtein näyttävät

samoja suhteita kuin äsken käsitellyt luvut, joihin myös henkilöpalvelijat sisältyvät; eroavaisuudet ovat vain yleensä vähän pienemmät. Toisin on laita niiden lukujen, jotka osoittavat henkilöpalvelijoiden keskilukuja 100 päähenkilöä kohden. Kun esim. melkein jokaisella korkeakoulunopettajalla oli henkilöpalvelija ja teollisuuden päällystössä kuuluvista vain $\frac{1}{3}$ oli palvelijaa vailla, oli vain $\frac{1}{50}$ työläisistä siinä asemassa, että heillä oli kotipalvelija. Muut ryhmät jäävät näiden äärimmäisyyksien väliin tavalla, joka näkyy puheenalaisista taulukoista. Siten nämä luku-sarjat antavat hyvän käsityksen siinä esiintyvien ryhmien taloudellisesta asemasta.

Lopuksi esitetään vielä puheenalaisiin ryhmiin nähden, samaten kuin aikaisemmin on tehty elinkeinojen pääryhmiin nähden, kuinka suuri osa eri ryhmiin kuuluvista miespuolisista päähenkilöistä oli naimisissa. Jaotus eri yhteiskuntaluokkiin ei ole yhtä seikkaperäinen kuin edellisissä taulukoissa, sillä ammatissa toimivista, naimisissa olevista naisista tehty tietojen yhdistelmä käsittää vain suurempia ryhmiä. 100 eri ryhmään kuuluvasta miespuolisesta päähenkilöstä oli seuraava määrä naimisissa.

Hommes mariés exerçant une profession en % du nombre total des hommes exerçant une profession appartenant à des catégories de professions différentes.

Elinkeinonhaarat ja asema ammatissa <i>Professions et position professionnelle</i> ¹⁾	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
<i>Teollisuus ja käsityö</i>											
Työnantajat ja muut itsenäiset ammatinharjoittajat sekä päällystö	74.4	72.9	73.4	75.1	77.9	77.7	77.8	82.7	77.6	71.4	74.9
Konttorihenkilökunta	41.4	46.9	42.1	44.7	34.8	32.6	35.4	47.9	47.6	27.3	41.8
Työväki	50.2	56.4	51.5	48.2	51.0	49.9	48.0	57.4	57.1	49.5	51.1
<i>Kululainokset</i>											
Työnantajat ja muut itsenäiset ammatinharj., päällystö ja konttorihenkilökunta	62.2	72.3	65.3	65.5	76.9	71.7	67.5	71.1	79.4	45.1	65.9
Palveluskunta	48.3	50.4	54.8	58.8	64.6	58.1	54.0	59.0	56.0	22.9	51.0
<i>Kauppa</i>											
Työnantajat ja muut itsenäiset ammatinharjoittajat sekä päällystö	68.1	71.2	68.6	69.6	74.7	73.5	73.1	78.6	82.6	73.0	70.3
Virkamiehet ja konttorihenkilökunta ..	42.0	43.2	45.7	47.7	43.6	42.9	52.6	53.2	69.2	32.5	43.4
Palveluskunta	36.9	38.8	40.7	32.9	40.5	44.9	36.1	43.2	35.0	32.4	37.8
<i>Julkisen toiminta</i>											
Päällystö, päälliköt, virkamiehet ja toimistohenkilökunta	55.3	68.2	53.3	56.3	74.1	59.8	71.0	66.0	71.0	57.9	58.2
Palveluskunta	52.4	62.5	55.3	56.9	63.4	56.4	64.1	58.1	75.9	51.4	56.1
<i>Opetuslaitos</i>											
Korkeakoulun-, oppikoulun- ja kansakoulunopettajat, muut opettajat sekä toimistohenkilökunta	62.5	72.2	72.7	71.4	76.3	52.4	78.3	69.1	78.6	48.3	66.4
Palveluskunta	81.0	81.5	86.4	85.7	100.0	71.4	100.0	88.9	100.0	100.0	83.6

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Niinkuin mainitun taulukon lukusarjoista näkyy, oli yleensä työnantajista ja päällystöstä tuutuvasti suurempi osa kuin konttorihenkilöistä, työväestöstä ja palveluskunnasta naimisissa. Tämä johtuu osittain siitä, että edelliset keskimäärin ovat saavuttaneet korkeamman iän, mutta osoittaa myös sitä, että heidän taloudellinen asemansa on varmempi. Erikoista huomiota on omansa

herättämään se seikka, että opetuslaitoksen palveluskunta kaikkialla paitsi Oulussa avioliittoisuuteen nähden jättää kaikki muut ryhmät melkoisen kauas taaksensa.

Samojen ryhmien perheenjäsenten luku — vaimoja lukuun ottamatta — 100 naimisissa olevaa miespuolisista pään henkilöä kohden näkyy seuraavasta taulukosta.

Nombre des membres de famille, excepté les femmes, par 100 hommes mariés actifs.

Elinkeinonhaarat ja asema ammatissa <i>Professions et position professionnelle</i> 1)	Helsinki	Turku	Viipuri	Tampere	Vaasa	Oulu	Pori	Kuopio	Lahti	Kotka	Kaikki kaupungit
<i>Teollisuus ja käsityö</i>											
Työnantajat ja muut itsenäiset ammattiharjoittajat sekä päällystö	202	227	226	230	260	305	205	267	268	293	226
Konttorihenkilökunta	171	204	155	210	238	129	235	261	240	267	194
Työväki	173	198	205	209	238	253	206	217	239	235	199
<i>Kululaitokset</i>											
Työnantajat ja muut itsenäiset ammattiharj., päällystö ja konttorihenkilökunta	181	207	213	192	234	210	214	242	209	200	200
Palveluskunta	164	194	201	190	218	253	215	240	193	265	190
<i>Kauppa</i>											
Työnantajat ja muut itsenäiset ammattiharjoittajat sekä päällystö	204	235	229	251	262	307	239	221	256	267	227
Virkamiehet ja konttorihenkilökunta ..	173	212	198	209	229	276	230	248	233	400	192
Palveluskunta	185	220	193	211	298	252	180	241	242	272	204
<i>Julkisen toiminta</i>											
Päällystö, päälliköt, virkamiehet ja toimistohenkilökunta	176	206	187	201	213	289	172	215	264	236	190
Palveluskunta	167	191	188	206	188	196	167	237	171	192	183
<i>Opetuslaitos</i>											
Korkeakoulun-, oppikoulun- ja kansakoulunopettajat, muut opettajat sekä toimistohenkilökunta	223	210	224	243	227	324	197	270	250	264	229
Palveluskunta	166	227	168	258	200	260	250	188	350	400	194

Eri yhteiskuntaluokkien perheenjäsenten suhteellinen luku, tällä tavoin laskettuna, osoittaa odottamattoman pieniä eroavaisuuksia. Kaikissa elinkeinoryhmissä on kuitenkin huomattava, että ylimmän luokan keskiluku on vähän suurempi kuin alempien. Milloin on voitu käyttää jakoa kolmeen luokkaan, ovat keskimmäisen luokan, konttorihenkilökunnan, luvut kaikkein alimmat. Yksityisiin kau-

punkteihin nähden ilmenee asetelmasta erinäisiä poikkeuksia näistä säännöistä, mutta ainakin suuremmat niistä voidaan empiemättä katsoa lukujen pienuudesta johtuviksi satunnaisuuksiksi. Ovatko muut seikat kuin erilainen kokoomus iän mukaan vaikuttaneet mainittuun erillaisuuteen eri yhteiskuntaluokkien välillä, sitä ei käytettävissä olevan aineiston nojalla voi päätellä.

1) Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

13. Ammatti ja kieli.

Toisessa yhteydessä¹⁾ on tehty selkoa väenlaskentakaupunkien kielisuhteista. Siinä julkaistujen tietojen täydentämiseksi esitetään alempana eräitä lukuja, jotka valaisevat kielisuhteita eri ammatti- ja yhteiskuntaluokissa. Tämä tutkimus ei kuitenkaan kohdistu kaikkiin kymmeneen väenlaskennassa huomioon otettuun kaupunkiin, vaan ainoastaan Helsinkiin, joka tässä suhteessa tarjoaa enimmäin mielenkiintoa. Siinä kun molemmat kotimaiset kieliryhmät ovat tasaväkisemmät kuin muissa kaupungeissa, Vaasaa lukuun ottamatta, samalla kuin sen väkiluku on niin suuri, että eri näkökohtien nojalla muodostettuihin ryhmiin yleensä kuuluu tilastollisen käsittelyn vaatima henkilöluku.

Kun seuraavan esityksen tarkoituksena on valaista eri elinkeino- ja yhteiskuntaluokissa

vallitsevia kielisuhteita, on perheenjäsenet ja henkilöpalvelijat jätetty kokonaan syrjään, joten luvut kohdistuvat yksinomaan päähenkilöihin, s. o. varsinaisiin ammatissa toimiviin ja ammatittomiin itsenäisiin. Vertailun vuoksi on aluksi mainittava, että Helsingin koko väestö jakaantui puhekielen mukaan siten, että suomenkielisiä oli 63.0 %, ruotsinkielisiä 34.4 % ja muita kieliä puhuvia 2.6 %. Päähenkilöistä oli taas suomenkielisiä 63.5 %, ruotsinkielisiä 33.7 % ja muita kieliä puhuvia 2.8 %. Ero on siis sangen pieni: se on johtunut erilaisesta ikäryhmityksestä.

Jos aluksi tarkastetaan elinkeinojen pääryhmiä, saadaan seuraava taulukko, joka valaisee niiden kielisuhteita.

Population active selon groupes de profession et la langue maternelle.

Elinkeinoryhmät — Professions ¹⁾	Suomenkielisiä <i>Finois</i>		Ruotsinkielisiä <i>Suèdois</i>		Muunkielisiä <i>Autres langues</i>		Yhteensä <i>Total</i>
	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	
Maatalous	522	60.3	322	37.2	21	2.4	865
Teollisuus ja käsityö	21 358	74.1	6 985	24.2	496	1.7	28 839
Kululaitokset	5 202	56.6	3 822	41.6	169	1.8	9 193
Kauppa	9 904	56.7	6 942	39.7	626	3.6	17 472
Julkinen toiminta	2 740	54.9	2 086	41.8	162	3.3	4 988
Opetuslaitos	948	49.4	800	41.6	173	9.0	1 921
Terveystenhoito	1 694	60.7	1 074	38.5	23	0.8	2 791
Vapaat elinkeinot	1 136	54.6	773	37.2	171	8.2	2 080
Muut, luettelematta jääneet ammatit ..	2 281	65.2	1 141	32.6	77	2.2	3 499
Työläisiä ja päiväpalkkalaisia ilman edellä mainittua ammattia	2 698	78.3	727	21.1	20	0.6	3 445
Henkilöitä ilman ammattia, laitoksissa ..	2 443	69.8	893	25.5	166	4.7	3 502
Pääomalla, koroilla tai eläkkeellä eläjiä	332	26.9	858	69.5	45	3.6	1 235
Varattomia henkilöitä (ei perheenjäseniä)	148	68.8	63	29.3	4	1.9	215
Muita henkilöitä	4 443	56.1	3 172	40.1	304	3.8	7 919
Koko väestö — Total	55 849	63.5	29 658	33.7	2 457	2.8	87 964

¹⁾ Vrt. S. V. T. VI, 55:11, Helsingin, Turun, Viipurin, Tampereen, Vaasan, Oulun, Porin, Kuopion, Lahden ja Kotkan väenlaskenta joulukuun 8 p. 1920. Helsingissä 1923.

²⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Niinkuin yllä olevista lukusarjoista näkyy, on kieleen nähden olemassa hyvin suuria eroavaisuuksia eri elinkeinoryhmien välillä. Suurin oli suomenkielisten suhdeluku työläisten ja päiväpalkkalaisten keskuudessa sekä teollisuudessa ja käsityössä toimivassa väestössä; niistä on näet 78.3 ja 74.1 % ilmoittanut suomen varsinaiseksi puhkeielekseen. Päinvastaista äärimmäisyyttä edustaa pääomalla, korroilla tai eläkkeellä elävä väestö, siitä kun vain 26.9 % oli suomenkielistä. Myös opetuslaitoksessa (49.4 %), vapaissa elinkeinoissa (54.6%) ja julkisessa toiminnassa (54.9 %) oli suomenkielisten suhdeluku verraten pieni. Voidaan siis havaita, että suomenkielisten suhdeluku oli suurin siinä ryhmässä, johon kuului vain työväkeä, sitäpaitsi etupäässä irtonaista työ-

väestöä, kun se taas oli pienin siinä ryhmässä, jonka päähenkilöt elävät pääomalla tai eläkkeellä. Tämä seikka onkin tunnusmerkkinen kielijaoituksen erillaisuudelle. Suurin piirtein voidaan näet todeta, että niissä elinkeinoissa, jotka edellyttävät pitempiä opintoja, yleistä sivistystä ja varallisuutta, on ruotsinkielinen väestö, joskaan ei aina enemmistönä, kuitenkin huomattavan suurena vähemmistönä, kun taas suomenkielisten suhdeluku on sitä suurempi, mitä vähemmän jokin elinkeino asettaa äsken mainittuja vaatimuksia. Tämä käy selvemmin näkyviin alempana esitetyistä lukusarjoista.

Kielisuhteet olivat *teollisuus- ja käsityöväestön* eri yhteiskunnallisissa luokissa seuraavat.

	Suomenkielisiä		Ruotsinkielisiä		Muunkielisiä	
	Absol.	%	Absol.	%	Absol.	%
Työnantajat ja muut isenäiset ammatinharj. sekä päällystö	2 064	63.6	1 041	32.1	138	4.3
Konttorihenkilöt	616	41.8	816	55.3	43	2.9
Työntekijät	18 678	77.4	5 128	21.3	315	1.3

Niinkuin tästä näkyy, oli työväestö paljon suuremmassa määrin suomenkielinen kuin muut luokat. Oudolta tuntuu, että työnantajissa ja päällystössä on siksi paljon suomenkielisiä, kuin esitetyt luvut osoittavat, siis suhteellisesti puolta enemmän kuin konttorihenkilökunnassa. Tämä seikka johtuu siitä, että luvut käsittävät myös käsiteollisuuden, jonka pikkuliikkeiden omistajat suureksi osaksi ovat suomenkielisiä. Valitettavasti aineisto ei tee mahdolliseksi erottaa toisistaan teollisuuden ja käsityön työnantajia. Eräänlaisen käsityksen asiasta saa kuitenkin, jos vähentää vaatetusteollisuuden työnantajat ja muut itsenäiset ammatinharjoittajat, koska niistä valtaosa kuuluu käsiteollisuuteen, josta he myös muodostavat tärkeimmän osan. Täten menetellen saadaan tulokseksi, että kun vaatetusteollisuuden työnantajista ja muista itse-

näisistä ammatinharjoittajista sekä päällystöstä 72.3 % oli suomenkielisiä, 24.9 % ruotsinkielisiä ja 2.8 % muunkielisiä, olivat vastaavat luvut teollisuuden ja käsityön muihin työnantajiin nähden 53.6, 40.4 ja 5.9 %. Tämän nojalla uskalttaa tehdä sen johtopäätöksen, että jos muutkin käsityön alalla toimivat työnantajat jätettäisiin syrjään, olisi suomenkielisten suhdeluku vieläkin pienempi varsinaisen tehdasteollisuuden työnantajien ja päällystön keskuudessa.

Seuraavassa esitetään vielä vastaavat luvut tärkeimmistä teollisuudenhaaroista. Yleiskatsauksen helpottamiseksi esitetään erikseen työnantajia ja muita itsenäisiä ammattienharjoittajia sekä päällystöstä, konttorihenkilöitä ja työväkeä koskevat luvut; kussakin ryhmässä on teollisuudenhaarat järjestetty suomenkielisten alenevan prosenttiluvun mukaan.

Population active industrielle d'après la position professionnelle et la langue maternelle.

Teollisuudenhaarat ja asema ammatissa <i>Branches d'industrie et position professionnelle</i> ¹⁾	Suomenkielisiä <i>Finnois</i>		Ruotsinkielisiä <i>Suëdois</i>		Muunkielisiä <i>Autres langues</i>		Yhteensä <i>Total</i>
	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	
<i>Työnantajat y. m. itsenäiset ammatinharjoittajat sekä päällystö</i>							
Vaatetusteollisuus	1 257	72.3	432	24.9	48	2.8	1 737
Ravintoaineteollisuus	77	68.1	32	28.3	4	3.6	113
Puuteollisuus	138	67.0	62	30.1	6	2.9	206
Rakennusteollisuus	263	62.9	140	33.5	15	3.6	418

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Teollisuudenhaarat ja asema ammatissa <i>Branches d'industrie et position professionnelle</i> ¹⁾	Suomenkielisiä <i>Finnois</i>		Ruotsinkielisiä <i>Suédois</i>		Muunkielisiä <i>Autres langues</i>		Yhteensä <i>Total</i>
	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	
Metalliteollisuus	116	55.0	79	37.4	16	7.6	211
Muu teollisuus	129	42.4	147	48.4	28	9.2	304
Tupakka- ja muu nautintoaineteollisuus	13	35.1	18	48.7	6	16.2	37
Graafillinen teollisuus	32	34.4	54	58.1	7	7.5	93
Valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuus	29	34.1	48	56.5	8	9.4	85
Paperiteollisuus	10	25.6	29	74.4	—	—	39
<i>Konttorihenkilöt</i>							
Graafillinen teollisuus	170	53.5	144	45.3	4	1.2	318
Vaatetusteollisuus	23	52.3	17	38.6	4	9.1	44
Puuteollisuus	46	47.9	48	50.0	2	2.1	96
Paperiteollisuus	19	46.3	21	51.2	1	2.5	41
Metalliteollisuus	113	44.3	139	54.5	3	1.2	255
Ravintoaineteollisuus	21	42.9	27	55.1	1	2.0	49
Rakennusteollisuus	37	38.9	56	59.0	2	2.1	96
Tupakka- ja muu nautintoaineteollisuus	41	38.0	62	57.4	5	4.6	108
Muu teollisuus	85	32.6	161	61.7	15	5.7	261
Valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuus	61	29.3	141	67.8	6	2.9	208
<i>Työväki</i>							
Rakennusteollisuus	4 038	86.1	639	13.6	12	0.3	4 689
Vaatetusteollisuus	3 020	82.1	615	16.7	43	1.2	3 678
Puuteollisuus	1 233	79.4	306	19.7	14	0.9	1 553
Metalliteollisuus	3 546	79.3	865	19.3	61	1.4	4 472
Paperiteollisuus	998	77.2	290	22.4	5	0.4	1 293
Ravintoaineteollisuus	759	76.9	189	19.2	38	3.9	986
Valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuus	734	75.1	237	24.2	7	0.7	978
Muu teollisuus	1 768	68.3	756	29.2	64	2.5	2 588
Tupakka- ja muu nautintoaineteollisuus	941	66.7	426	30.2	44	3.1	1 411
Graafillinen teollisuus	1 641	66.3	805	32.6	27	1.1	2 473

Niinkuin yllä olevasta näkyy, ilmenee kussakin ryhmässä erikseen tuntuja eroavuuksia eri teollisuudenhaarojen välillä. Työnantajiin ja päällystöön nähden lukusarjat selvästi osoittavat, että niissä teollisuudenhaaroissa, joissa käsityö on levinnyt tai joita yleensä harjoitetaan pienliikkeiden muodossa, on enemmän suomenkielisiä kuin suurliikkeiden johdossa. Tämä on tietysti seuraus siitä, että suurliikkeet vaativat paljon enemmän pääomaa ja että varallisuus ruotsinkielisellä taholla on vanhastaan paljon suurempi kuin suomenkielisellä.

Konttorihenkilökuntaa koskevat luvut eivät herätä samaa mielenkiintoa kuin edelliset; huomiota vaatii osaksensa etupäässä se seikka, että suomenkielinen aines vain kahdessa teollisuudenhaarassa on enemmistönä, kaikissa muissa vähemmistönä, osittain sangen pienenäkin.

Kaikissa teollisuudenhaaroissa oli suurempi osa työväkeä suomen kieltä puhuvaa kuin konttorihenkilökuntaa ainoassakaan ja kuin työnantajia ja päällystöä useimmissa teollisuudenhaaroissa. Eri teollisuudenhaaroihin nähden voidaan panna merkkeille, että suomenkielisten prosenttiluku oli suurin rakennusteollisuudessa, jossa käytetään enimmäkseen irtonaista työväkeä. Jossain määrin voidaan myös havaita työväestön kielisuhteiden riippuvaisuutta vastaavaan teollisuudenhaaraan kuuluvien työnantajien kielisuhteista, vaikkatastä onkin poikkeuksia.

Kulukulaitosväestön tärkeimpiin haaroihin nähden saadaan seuraava kielijakoitus. Tässä on käytetty jakoa kahteen yhteiskunnalliseen luokkaan, koska aineisto ei ole tehnyt kolmijakoa mahdolliseksi.

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Population active au service des communications d'après la position professionnelle et la langue maternelle.

Liikennehaarat ja asema ammatissa <i>Branches de communication et position professionnelle ¹⁾</i>	Suomenkielisiä <i>Finois</i>		Ruotsinkielisiä <i>Suèdois</i>		Muunkielisiä <i>Autres langues</i>		Yhteensä <i>Total</i>
	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	
<i>Työnantajat ja muut itsenäiset ammatinharjoittajat, päällystö ja konttorihenkilöt</i>							
Raitiotiet ja ajuriliike	463	69.2	201	30.1	4	0.7	668
Posti, lennätin ja puhelin	284	45.4	301	48.1	41	6.5	626
Rautatiet	344	45.0	412	54.0	8	1.0	764
Lastaus-, purkaus- ja muu sellainen työ	3	23.1	10	76.9	—	—	13
Merenkulku	18	8.7	164	78.8	26	12.5	208
<i>Palveluskunta</i>							
Lastaus-, purkaus- ja muu sellainen työ	532	69.0	236	30.6	3	0.4	771
Rautatiet	2 247	68.3	1 031	31.4	9	0.3	3 287
Raitiotiet ja ajuriliike	726	57.5	533	42.2	3	0.3	1 262
Posti, lennätin ja puhelin	297	38.4	467	60.3	10	1.3	774
Merenkulku	282	37.1	412	54.3	65	8.6	759

Näinkin yllä olevista lukusarjoista näkyy, on eri liikennehaaroihin kuuluva väestö kielijaoitukseltaan hyvin erilaista. Huomiota herättävät varsinkin suomenkielisten pienet suhdeluvut merenkulkuväestössä sekä posti-, lennätin- ja puhelinlaitoksen palveluskunnassa. Merkille on vielä pantava, että kun yleensä alempi yhteiskuntaluokka kokoonpanoltaan on enemmän suomenkielistä kuin vastaavan ammattiluokan ylempi luokka, on

suhde päinvastainen raitioteistä ja ajuriliikkeestä elävässä väestössä. Tämä johtuu ilmeisesti siitä, että pienten ajuriliikkeiden omistajista suuri osa on suomenkielisiä, kun taas raitioteiden palveluskunnassa, joka on hyvin suurena osana alempaa luokkaa, on paljon enemmän ruotsinkielisiä.

Vastaavat, *kaupan* eri haaroja koskevat luvut olivat seuraavat.

Population active commerciale d'après la position professionnelle et la langue maternelle.

Kaupanhaarat ja asema ammatissa <i>Branches de commerce et position professionnelle ¹⁾</i>	Suomenkielisiä <i>Finois</i>		Ruotsinkielisiä <i>Suèdois</i>		Muunkielisiä <i>Autres langues</i>		Yhteensä <i>Total</i>
	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	
<i>Itsenäiset ammatinharjoittajat ja päällystö</i>							
Ravintola- ja kahvilaliike	161	63.6	86	34.0	6	2.4	253
Muu kauppaliike	1 742	52.4	1 315	39.5	270	8.1	3 327
Asioimis- ja välitysläike	184	42.6	207	47.9	41	9.5	432
Raha- ja vakuutuslaitokset	59	37.8	94	60.3	3	1.9	156
<i>Virkamiehet ja konttorihenkilöt</i>							
Muu kauppaliike	1 087	48.1	1 070	47.3	104	4.6	2 261
Raha- ja vakuutuslaitokset	741	44.2	898	53.5	39	2.3	1 678
Asioimis- ja välitysläike	130	32.3	237	58.8	36	8.9	403
Ravintola- ja kahvilaliike	2	—	6	—	—	—	8
<i>Palveluskunta</i>							
Ravintola- ja kahvilaliike	2 222	72.4	816	26.6	31	1.0	3 069
Muu kauppaliike	3 365	61.4	2 019	36.9	94	1.7	5 478
Raha- ja vakuutuslaitokset	132	52.2	121	47.8	—	—	253
Asioimis- ja välitysläike	79	51.3	73	47.4	2	1.3	154

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

Itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja päällystöön nähden voidaan myös kaupan eri haaroihin nähden todeta, että suomenkielisiä on enemmän niillä aloilla, joilla toimii paljon pikkuliikkeitä, kuin niillä, joilla liikkeen harjoittaminen on suuria pääomia vaativien laitosten käsissä. Konttorihenkilöihin ja palveluskuntaan nähden voidaan panna merkille, että suomenkielisten suhdeluku on suurempi siellä, missä henkilökunnan kokonaisluku on suuri; t. s. ensin valitaan monissa liikkeissä ruotsinkieliset apulaiset, mutta

mikäli näitä ei riitä, otetaan jatkoksi suomenkielisiä.

Julkisen toiminnan eri haaroihin kuuluva väestö on yhteiskunnalliselta kannalta jaettu kahteen luokkaan. Tämän jaon nojalla syntyneet ylempi ja alempi luokka eivät kuitenkaan eri ammatinhaaroissa ole aivan yhdenmukaisia. Myös on huomattava, että alempi luokka vain osaksi on verrannollinen työläisten luokkaan. — Kielijaotus eri ammatinhaaroissa ja niiden yhteiskuntaluokissa oli seuraava.

Répartition de la population active au services publics d'après la position professionnelle et la langue maternelle.

Elinkeinohaarat ja asema ammatissa <i>Branches et position professionnelle ¹⁾</i>	Suomenkielisiä <i>Finnois</i>		Ruotsinkielisiä <i>Suédois</i>		Muunkielisiä <i>Autres langues</i>		Yhteensä <i>Total</i>
	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	
<i>Kirkko</i>							
Papit ja saarnajat	73	65.2	31	27.7	8	7.1	112
Lukkarit, urkurit y. m. s.	40	45.5	36	40.9	12	13.6	88
<i>Oikeuslaitos ja vankeinhoito</i>							
Virkamiehet ja virastoapulaiset	75	52.4	68	47.6	—	—	143
Palveluskunta	148	91.9	13	8.1	—	—	161
<i>Siviilihallinto</i>							
Virkamiehet ja virastoapulaiset	771	52.9	590	40.4	98	6.7	1 459
Palveluskunta	211	46.9	229	50.9	10	2.2	450
<i>Kunnallishallinto</i>							
Virkamiehet ja virastoapulaiset	121	28.5	300	70.8	3	0.7	424
Palveluskunta	223	51.1	213	48.9	—	—	436
<i>Puolustuslaitos</i>							
Päällystö, virkamiehet ja virastoapulaiset	262	50.2	235	45.0	25	4.8	522
Alipäällystö ja miehistö	257	70.8	101	27.8	5	1.4	363
<i>Poliisilaitos</i>							
Päällystö, virkamiehet ja virastoapulaiset	90	67.7	42	31.6	1	0.7	133
Palveluskunta	469	67.3	228	32.7	—	—	697

Myös puheena olevan pääryhmän eri ammatinhaaroissa on väestön kielijaotus sangen erilainen; useimpiin nähden on kuitenkin havaittavana, että suomenkielisiä on suhteellisesti vähemmän kuin Helsingin koko väkiluvussa. Suomenkielisten suhdeluku oli suurin oikeuslaitoksen ja vankeinhoidon palveluskunnassa, sotavaen alipäällystössä ja miehistössä — niinkuin toisessa yhteydessä on mainittu, ei väenlaskennassa otettu huomioon asevelvollista väkeä — poliisilaitok-

sessä ja papistossa. Edelleen oli suomenkielisiä pieni enemmistö siviilihallinnon, oikeuslaitoksen ja vankeinhoidon sekä puolustuslaitoksen päällystössä ja virkamieskunnassa sekä kunnallishallinnon palveluskunnassa, mutta kunnallishallinnon päällystössä ja siviilihallinnon palveluskunnassa mainittu kieliryhmä oli vähemmistönä. Varsinkin on silmiinpistävää, miten ylivoimaisesti ruotsinkielinen kunnan virkamiehistö on, vaikka kaupungin väestöstä lähes $\frac{2}{3}$ on suomea pu-

¹⁾ Pour la traduction des rubriques, voir les tableaux.

huvaa. Myös valtionhallinnon eri aloilla on vanha ruotsinkielinen aines ihmeteltävän hyvin voinut säilyttää valtansa. *Opetuslaitoksen* kielisuhteita valaisee seuraava asetelma.

Population active vivant d'enseignement d'après la position professionnelle et la langue maternelle.

Asema ammatissa <i>Position professionnelle</i>	Suomenkielisiä <i>Finois</i>		Ruotsinkielisiä <i>Suédois</i>		Muunkielisiä <i>Autres langues</i>		Yhteensä <i>Total</i>
	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	
Opettajat	806	47.9	705	41.9	172	10.2	1 683
Palveluskunta	142	59.7	95	39.9	1	0.4	238

Palveluskunta oli, niinkuin tästä näkyy, melkoista suuremmalta osalta suomea puhuvaa kuin opettajisto, vaikka opettajistakin useampi oli ilmoittanut suomen kuin ruotsin puhekielkseen.

Terveydenhoidon alalla toimiva, eri luokkiin kuuluva väestö jakaantui puhekielen mukaan seuraavalla tavalla.

Population active vivant des professions sanitaires d'après la position professionnelle et la langue maternelle.

Asema ammatissa <i>Position professionnelle</i>	Suomenkielisiä <i>Finois</i>		Ruotsinkielisiä <i>Suédois</i>		Muunkielisiä <i>Autres langues</i>		Yhteensä <i>Total</i>
	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	
Lääkärit, eläin- ja hammaslääkärit, apteekkarit	218	40.3	310	57.3	13	2.4	541
Rokottajat, sairaanhoitajattaret, kättilöt, hierojat y. m.	1 102	64.3	604	35.2	9	0.5	1 715
Palveluskunta	374	69.9	160	29.9	1	0.2	535

Myös tässä suhteessa voidaan siis havaita saman säännön vallitsevan: korkeammassa asemassa olevien keskuudessa suomenkielisiä on suhteellisesti vähemmän kuin yhteiskunnan alemmilla asteilla.

Edellä on jo viitattu eräisiin seikkoihin, jotka selittävät tämän ilmiön. Lyhyesti sanoen voidaan erotuksen selittää johtuneen historiallisesta kehityksestä, t. s. siitä, että ruotsinkieliset maassamme yleensä ovat vanhaa sivistyssäätä ja suuremman varallisuuden omistajia, kun taas suomea puhuva väestö vasta viime vuosikymmenien kuluessa askel askeleelta on pyrkinyt näissä suhteissa kilpailemaan ruotsinkielisten kanssa. Erikoisesti tämä koskee sellaista kaupunkia kuin Helsinkiä, joka sijaiten alkuaan pelkästään

ruotsia puhuvassa ympäristössä kauan oli asujainten enemmistön puolesta ruotsinkielinen. Vielä nytkin tästä syystä eräissä ryhmissä, joihin kuuluu etupäässä iäkkäitä henkilöitä, on enemmistö, jopa suurikin, ruotsia puhuvia. Missä tähän vielä liittyy varallisuus edellytyksenä ammattiryhmään kuulumiselle, jää suomea puhuva väestö vielä nykyäänkin helposti vaatimattomaksi vähemmistöksi.

Tämä ilmenee, niinkuin edellisessä on huomautettu, erikoisen selvästi *pääomallaan tai eläkkeellään elävään väestöön* nähden. Jos siihen kuuluvat henkilöt jaetaan sen mukaan, saivatko he pääasiallisen toimeentulonsa eläkkeestä vai pääomasta, saadaan seuraavat luvut.

Rentiers et pensionnés d'après la langue maternelle.

Asema ammatissa — <i>Position professionnelle</i>	Suomenkielisiä <i>Finois</i>		Ruotsinkielisiä <i>Suédois</i>		Muunkielisiä <i>Autres langues</i>		Yhteensä <i>Total</i>
	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	Luku <i>Nombre</i>	%	
Eläkkeellä eläjät	148	23.9	445	71.9	26	4.2	619
Pääomalla ja koroilla elävät	184	29.9	413	67.0	19	3.1	616

Kummassakin ryhmässä on siis ruotsia puhuva väestö vähintään $\frac{2}{3}$ käsittävänä enemmistönä, eläkkeellä eläjien joukossa vieläkin suurempana.

Muihin elinkeinoryhmiin kuuluvaa väestöä ei ole kielen mukaan jaettu eri ammatteihin eikä yhteiskuntaluokkiin, vaan on tyydyttävä niihin yleislukuihin, jotka edellä (siv. 63) on esitetty.

Lopuksi on syytä luoda silmäys *muista kielistä puhuvien* henkilöiden lukuisuuteen eri aloilla, jota seikkaa koskevia lukuja jo on esitetty edellä julkaistuissa taulukoissa. Niinkuin elinkeinojen pääryhmiä koskevista lukusarjoista näkyy, oli muunkielisiä suhteellisesti enimmän opetuslaitoksessa (9.0 %) ja vapaissa elinkeinoissa (8.2 %), mitkä kaksi elinkeinoryhmää tässä suhteessa huomattavasti eroavat kaikista muista. Keskimääräistä enemmän muita kieliä puhuvia edelleen oli ilman ammattia olevien henkilöiden (4.7 %), „muiden henkilöiden” (3.8 %), kauppaa harjoittavien sekä pääomalla, koroilla tai eläkkeellä elävien (3.6 %) ynnä julkisesta toiminnasta elävien (3.3 %) keskuudessa. Vähimmin niitä taas oli työläisten ja päiväpalkkalaisten (0.6 %) sekä terveydenhoidosta elävien (0.8 %) joukossa. Absoluuttisesti katsoen vieraita kieliä puhuvia sen sijaan oli enimmän kaupasta (626) sekä teollisuudesta

ja käsityöstä (496) toimeentulonsa saavassa väestössä.

Jos taas tarkastaa eri ammattiryhmiä ja näiden yhteiskunnallisia luokkia, voidaan ensiksikin todeta, että vieraita kieliä puhuvia yleensä oli paljon enemmän laajempaa sivistystä vaativissa toimissa kuin konttorihenkilökunnan ja työväestön piirissä. Suurimmat prosenttiluvut esiintyvät seuraavissa ammattiluokissa: muunkielisiä oli tupakkateollisuuden työntantajista ja päällystöstä 16.2 %, urkureista ja alemmasta kirkon palveluskunnasta 13.6 %, merenkulun liikkeenharjoittajista, päällystöstä ja konttorihenkilöistä 12.5 %, opettajista 10.2 %, asioimis- ja välitysliikkeiden päällystöstä 9.5 %, valaistus-, lämmitys- ja sähköteollisuuden työntantajista ja päällystöstä 9.4 %, „muun teollisuuden” työntantajista ja päällystöstä 9.2 %, vaate- ja vaatehuollon konttorihenkilökunnasta 9.1 %, asioimis- ja välitysliikkeiden konttorihenkilökunnasta 8.9 %, merenkulun palveluskunnasta 8.6 % ja „muiden” kauppalikkeiden päällystöstä 8.1 %. Eräissä tapauksissa, joissa absoluuttiset luvut ovat pienet, on vieraita kieliä puhuvien suhteellinen lukuisuus ilmeisesti johtunut sattumasta, mutta muuten näkyy asianomaisen ammatin luonteesta yleensä enemmättä selvityksittä, mikä on syynä ulkomaalaisten käyttämiseen sen palveluksessa.